TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 2

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

MÜREBBİYE

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

5. basım

TÜRK EDEBİYATI

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR
MÜREBBİYE

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
HİLMİ KİTAPHANESİ
MARİFET MATBAASI, İSTANBUL
1927

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
RÛKEN KIZILER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

ESKİ YAZIDAN ÇEVİREN
HACER ER

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: NİSAN 2018, İSTANBUL
V. BASIM: KASIM 2019, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-418-8

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel: (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: ENGİN KILIÇ

Pertevniyal Lisesi'ni ve Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Kültürel İncelemeler Programı'nda yüksek lisans yaptı. Leiden Üniversitesi Türkiye Çalışmaları Programı'ndan doktora derecesini aldı. Sabancı Üniversitesi'nde Modern Türk Edebiyatı ve İletişim Becerileri dersleri veriyor. Genel olarak geç 19. ve erken 20. yüzyıl modern Türk edebiyatı ve kültür tarihi, özel olarak Türk ütopya edebiyatı üzerine çalışmalarını sürdürüyor.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 2

Roman

mürebbiye

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Engin Kılıç

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Yayına Hazırlayanın Notu

Elinizdeki kitap Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1927 basımlı *Mürebbiye* adlı romanının günümüz Türkçesine uyarlanmış, sadeleştirilmiş metnini içermektedir. Sadeleştirmeyi yaparken yararlandığım temel kaynaklar Mehmet Kanar'ın *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (İstanbul: Say, 2010) ile Türk Dil Kurumu'nun *Güncel Türkçe Sözlük* ve *Yazım Kılavuzu*'dur. Bunların dışında ihtiyaç oldukça Şemseddin Sami'nin *Kamus-ı Türkî*'sine, çeşitli argo sözlüklerine ve diğer kaynaklara da başvurdum. Ayrıca *Mürebbiye*'nin 1960 ve 1995 tarihli eski baskılarını da gözden geçirdim.

Eser geniş bir kültürel coğrafyaya referanslarla ilerliyor. Dönemin tarihsel bağlamı içinde metinde gönderme yapılan tarihsel kişileri, eserleri, nesneleri, mekânları, deyim, kavram ve olguları mümkün olduğunca açıklamak ya da tanımlamak üzere dipnotlara başvurdum.

Başkahramanı bir Fransız olan bu metinde çok sayıda Fransızca kelime, cümle ve isimle karşılaşıyoruz. Bunları metin içinde italik olarak verdim, çevirilerini ise dipnotlarla gösterdim. Ayrıca Türkçe okunuşlarıyla yazılmış olanları öyle bıraktım ve dipnotta Fransızca yazılışını ve Türkçe anlamını verdim.

Kimi ifadelerin kahramanlarca yanlış anlaşıldığı ve diyaloğun bu yanlış anlama üzerinden devam ettiği durumlarda Osmanlıca orijinal ifadeyi korudum, doğrusunu ve gerekirse çeviri ve açıklamaları dipnotlarla verdim.

Noktalama işaretlerinden bazılarının kullanımı zaman içinde farklılık gösterebiliyor. Örneğin üç nokta işaretini virgül yerine, parantez de çift tırnak yerine kullanılabiliyor. Bu durum okuma ve anlama zorluğu yarattığından noktalama işaretlerini günümüzde geçerli kurallara uygun olarak değiştirdim. Ayrıca kelime sonlarındaki yumuşak sessizleri bugünkü Türkçe yazıma uygun olarak sertleştirdim.

Okunamayan ya da anlaşılamayan kelimelerin yanına köşeli parantez içinde soru işareti koydum.

Bazı kelimeleri çözmemde yardımcı olan Georges Doumergue, Hamdi Can Tuncer, Şehnaz Şişmanoğlu Şimşek ve Umut Azak'a çok teşekkür ederim.

Engin Kılıç

Önsöz

Mürebbiyelere[1] kadınlıkları itibarıyla saygı, çocukları yetiştirdikleri için de şükran borçluyuz. Fakat bu hikâyemize başlığını veren mürebbiye Matmazel[2] "Anjel"[3] yalnız ismen mürebbiye, dolayısıyla ne saygıya ne de şükrana değeri olmayan bir fahişedir. Paris'te hovarda kucağından başka terbiye okulu, *Histoires grivoises*[4] denilen edep dışı eserlerden başka öğrenim görmemişken, İstanbul'da her nasılsa namuslu bir ailenin aymazlığından faydalanarak oraya kendini mürebbiyelikle kabul ettirmiştir.

Edep derslerini Rable'lerden,[5] Krebilyon'lardan,[6] Bokas' lardan,[7] Luve'lerden[8] almış olan Matmazel Anjel'in bir benzerini daha İstanbul'da değil belki Paris'te bile bulmak zor bir iş olduğu için, temiz bir çiçek bahçesinde bir baldıran yetişmesi havayı bozamayacağı gibi, bunun varlığı da iffet sahibi diğer saygıdeğer öğretmen hanımlar adına bir kusur oluşturmaz zannederim.

30 Kasım 1897
Hüseyin Rahmi

---

1 Bir çocuğun eğitimi ve bakımıyla görevlendirilmiş kadın.
2 (Fr.) *Mademoiselle*: Evlenmemiş Fransız kadını, matmazel; Fransız mürebbiye veya kadın öğretmen.
3 (Fr.) *Angèle.*
4 (Fr.) Açık saçık hikâyeler.
5 François Rabelais (1483-1553): Fransız yazar.
6 Claude Prosper Jolyot de Crébillon (1707-1777): Fransız romancı
7 Giobanni Boccaccio (1313-1375): İtalyan yazar ve şair.
8 Pierre Louÿs (?) (1870-1925): Fransız şair ve yazar.

1

J'aime (Seviyorum)
Tu aimes (Seviyorsun)
Il aime (Seviyor)
Et mon frère vous aime (Biraderim de sizi seviyor)

Öğrencisi Nezahet Hanım'ın üçüncü tekil şahıs fiil çekimini böyle iki kere, hem bir de tümleçle yapması Matmazel Anjel'i şaşırtmaktan çok memnun etti. Bu memnuniyeti, öğrencisinin öyle basit bir çekimde zamir yerine bir isim kullanmak, buna bir de tümleç ilave etmek gibi az vakitte Fransızcada gösterdiği ilerleme becerisinden kaynaklanmıyordu. Matmazel'in sevincinin asıl sebebi çocuk ağzıyla bir erkek tarafından kendisine bu şekilde ilanıaşk edilmesiydi.

Bununla beraber Mürebbiye bu sevincini sezdirmeksizin çocuktan daha fazla ayrıntı alabilmek amacıyla sahte bir öfke tavrı göstererek, pek az bildiği Türkçesiyle dedi ki:

— Yok yok... Yanlış... Fena *konjüge*[1] yaptı. *Et mon frère vous aime*. Bu nasıl *bet*[2] söz? Kim dedi böyle?.. Kitap dedi?

— Hayır Matmazel... Kitap demedi... Ağabeyim Şemi Bey söyledi!..

---

1 (Fr.) *Conjuguer*: (Fiil) çekmek.
2 (Fr.) *Bête*: Aptalca.

— A... Şemi Bey... O çapkın böyle demiş?.. Daha başka bir şey söylemedi?..

— Söyledi... Bana bu cümlenin analizini de öğretti. Burada kardeşim *süje*[1], *aime*[2] fiilmiş... "Siz" de *kompleman direkt*[3] oluyormuşsunuz. Ağabeyim "Sen Matmazel'e böyle söyle, eğer dediğimi güzelce anlatabilirsen bugün mutlak *bon puvan*[4] alırsın" dedi.

Nezahet Hanım'ın *bon puvan*ı ne kadar hak ettiğini belirlemeye henüz vakit olmadan Matmazel Anjel'in diğer öğrencisi küçücük Vahip Bey elinde mini mini bir "gramer" ile koşa koşa geldi. Mürebbiyesinin yüzüne bakıp çocuksu bir tebessüm gösterdikten sonra:

J'adore (Tapıyorum)
Tu adores (Tapıyorsun)
Il vous adore (O size tapıyor)

diye *adore*[5] fiilini arada bir nesneyi belirterek çekmeye başladı. Altı yaşında bir çocuğun masum ağzından "tapmak" fiilinin çeşitli kiplerini işitmek Matmazel'in pek hoşuna gitti. Kendini tutamayıp Fransız kadınlarına mahsus şuh bir kahkaha salıverdikten sonra "O size tapıyor" cümlesindeki "O" zamirinin kime ait olduğunu anlamak üzere çocuğa sordu ki:

— *Il*[6] kim?

Vahip Bey bu kaçınılmaz soruya karşı verilecek cevap ve o cevap sırasında alacağı tavrın kendine evvelce mükemmel biçimde öğretilmiş bulunduğunu ima eder çocuksu bir halle yerlere kadar eğilip taparcasına bir reverans[7] yaptıktan sonra:

---

1 (Fr.) *Sujet*: Özne
2 (Fr.) *Aimer*: Sevmek
3 (Fr.) *Complément direct*: Dolaysız tümleç, nesne.
4 (Fr.) *Bon point*: İyi not.
5 (Fr.) *Adorer*: Tapmak.
6 (Fr.) *Il*: O (erkek).
7 (Fr.) *Révérence*: Selam veya teşekkür için eğilerek veya dizleri kırarak yapılan hareket.

— *Il*... İşte o… Enişte beyim Sadri Bey!

Biri ağabeysine, diğeri eniştesine vekâleten bu iki çocuğun daha pek de anlamlarının gücünü bilmedikleri Fransızca fiillerle mürebbiyelerine ilanıaşk eylemeleri gibi önemli bir konu Matmazel Anjel'i pek o kadar şaşırtmadı. Çünkü bu hal kendisi için malumu ilam gibi bir şeydi. Matmazel'in o evdeki çocuklara mürebbiye tayin edildiği bir aydan beri, gerek Şemi, gerek Sadri beyler, odada, sofrada, salonda, bahçede Anjel'e rastladıkça taparcasına sevdalı, baygın bakışlarla *eme* ve *adore* fiillerinin bugün çocuklara öğretmiş oldukları gibi yalnız şimdiki zamanını değil bütün geçmiş, gelecek ve şart kiplerini ve belki de hiçbir dilin fiillerinde bulunmayan, her türlü gramerin dışındaki tuhaf zamanlarını göğüs geçirerek çekmişlerdi. Rüzgâr çıkınca denizin dalgalanacağı, şafak sökünce güneşin doğacağı nasıl basit doğa olaylarındansa, Şemi ile Sadri'nin gözlerinin karaları büsbütün kayboluncaya kadar süzgün gözlerle bakışlarından, Mürebbiye bu iki genç tarafından yakında kendine ilanıaşk edileceğini işte öyle anlamıştı. Hatta yalnız anlamakla da kalmayıp güzelliğinin ışığı etrafında dolanan bu iki aşk pervanesini birbirine çarptırmaksızın idare edebilmek için ustaca bir de plan yapmıştı.

Anjel'in planı pek derindi. O kadar ki, bazen en usta avcının bile avına doğrulttuğu tüfekle kendi kendini vurması gibi, kız kendisine tapanların ayaklarının dibine kazdığı, her biri aşkın göz aldatan bir rengini gösteren çiçeklerle örtülü sevda çukuruna kazayla kendisinin tekerlenmesi ihtimalinden korkuyordu. Mürebbiye gönlünde şimdilik ne Şemi, ne de Sabri için bir sevdalanma eğilimi görmüyor, ikisini de sevmiyordu. Fakat bir yandan âşık olmamaya özen gösterirken bir yandan da kendini sevdirmeye uğraşmanın, gönül işlerinde böyle ateşle oynamanın pek de tehlikeden uzak bir oyun olmadığını, çocuklara okuttuğu gramer kurallarından daha iyi biliyordu. Anjel'in sevda teorisi, bu işteki amacı tamamen başkaydı. Kız mürebbiyelikten ne kazanabilecek? Aylık dört beş lira... Bu miktarda parayı kalbinde beslediği

büyük emellerin gerçekleşmesi için hiç yeterli görmüyordu. Kendisini mürebbiye olarak işe alan aile pek zengindi. O hizmetten alacağı parayı iki, üç, belki de dört katına çıkarmak için yalnız çocuklara gramer ve dil okutmak değil evdeki genç beylere aşkın en ince noktaları hakkında dersler vermek lazım geleceğini, böylece kendine ciddi bir kazanç yolu açabileceğini düşünmüştü. Matmazel önemli bir işe girişmeden önce işin enini boyunu hesap eden usta bir mühendis gibi, *eksploate*[1] edeceği gönüllerin sevdaya ne kadar eğilimli olduklarını inceleyerek her birinin nabzına göre şerbet vermeye, fakat onu sevmeye mahkûm olacak zavallılarda aşk denilen müthiş hastalık alevlenip tüm vücuda yayılıncaya kadar birine ettiği iltifattan diğerinin haberdar olmamasına pek çok özen göstermeye, büyülemeye uğraştığı gönüllerin bir kere dizginlerini eline geçirdikten, yani ateş saçağı sardıktan sonra zavallı âşıklarının arasına bir rekabet ve kıskançlık duygusu düşürüp, bu halde hem hoş vakit geçirmeye hem de paraca faydalanmaya karar vermişti.

Matmazel'in kalpleri fetih için hazırladığı bu dehşetli programa evin en küçük beyinden en büyük efendisine kadar bütün erkekleri dâhildi. Sevmek ve tapmak fiillerinin yukarıda gördüğümüz tuhaf çekimleri Dehri Efendi'nin .... köyündeki yalısında, ... bahçede, yeşilliklerle kaplı, denize nazır bir kameriyenin içinde yapılıyordu. Mürebbiye öğrencilerine ders vermek için çoğu zaman –Boğaziçi'nin cana can katan mavi göğü altında küçücük, yeşil bir kubbe oluşturan– bu kameriyeyi seçerdi. Kameriyenin içinde fıstık dalından yapılmış yuvarlak masanın bir tarafına kendi geçer, karşısına da çocukları oturtur, ders kitaplarını, defterleri, hokkayı, kalemleri kendine özgü bir düzenle masanın üzerine yerleştirir, öğrencilerine orada her gün belirli saatlerde biraz gramer okutur, *lektör*den[2] ders verir, kaligrafi[3] çalıştırırdı. Çocuklar ödevlerini yazmakla

1 (Fr.) *Exploiter*: Sömürmek.
2 (Fr.) *Lecteur*: Okur, okutman. Okuma kitabı.
3 (Fr.) *Calligraphie*: Güzel yazı.

meşgul bulundukları sırada kendisi güneşin göz alıcı parıltıları altında mavi ile altın renginin bütün tonlarını gösteren dalgaların su, gökyüzü, ateş gibi üç unsuru kaynaştırarak oluşturdukları yol yol harelere gözlerini dikerek dalıp giderdi. Memleketini, Fransa'yı, orada geçirdiği rezil hayatı, şimdi aralarında bulunduğu ailedeki yerini ve görevini düşünürdü. Fransa'da *fiy püblik*[1] denilen aşüftelerdenken burada mürebbiyeliğe tayin edildiğine şaşar, *destine*[2] yani nasip denilen şeyin bu yoldaki gariplikleri ve tuhaf cilvelerine hayret ederdi... Fransa'da natüralizm akımının önde gelen yazarları böyle kadınları hayvanlar âleminin en aşağı tabakasından bir mahlûk sayarak bunların nasıl yediklerini, nasıl içtiklerini, nasıl sevdiklerini, nasıl ayrıldıklarını, kısacası hayatlarının bütün ayrıntılarını inceden inceye araştırıp başkalarına ibret olsun diye meydana koymaya uğraştıkları ve toplumun durmayıp akan yaralarından birinin de böyle kadınlar olduğunu gösterdikleri halde, işte o güruhtan olan Matmazel Anjel, "has bahçenin baldıranı çöplüğün gül fidanı olur" sözü misali, kaderin cilvesi, daha doğrusu kendisini o sıfatla kabul edenlerin aymazlığı nedeniyle, Dehri Efendi ailesinden birkaç masumun eğitim ve terbiyesinden sorumlu öğretmen olarak atanmıştı.

Anjel, doğduklarında nüfus defterine yalnız annelerinin ismiyle kaydolunan gayrimeşru çocuklardandı. Fuhuş ürünü olan bu gibi çocukları çoğu defa babaları kabul etmediği gibi anaları da, tehlikesinden korkarak düşürmeye cesaret edemedikleri veya ettikleri halde başarılı olamadıkları için, istemeye istemeye doğurduklarından, bu istenmeyen ve itilip kakılan çocuklar iyiyi kötüyü ayırt edecek bir yaşa gelip de ortada ismini taşıyacakları bir baba bulamadıkları zaman, toplum içinde bir yerlerinin olmayışından kaynaklanan bütün felaketlerini annelerinden bilirler, her bahtsızlıklarının tek sebebi olarak yalnız onu görürler.

---

1 (Fr.) *Fille publique*: Fahişe.
2 (Fr.) *Destinée*: Alınyazısı, nasip.

Annesine karşı bu düşmanca tavır Anjel'de de vardı. Fransa'da beraber bulundukları zaman bazı günler saç saça baş başa dövüşürlerdi. Anjel annesini "Babamın ismini söyle," diye sıkıştırırdı. Annesinin, o zavallı kadının ise dünyada kesinlikle bilemediği, düşünüp düşünüp de bir türlü kestiremediği bir şey varsa o da kızının varlık sebebi olan adamdı. Anjel'in sıkıştırmalarından bıkıp usandığı günler kadıncağız birkaç düzine erkek ismi saydıktan sonra: "Kimin kızı olduğunu ben ne bileyim? İşte bunların içinden babanı ara da bul!" diye haykırırdı.

Anjel Paris'in fuhuş çöplüğü içinde fışkıda yetişen mantar gibi büyüyüp serpilmeye başlayınca, daha kadınlık çağına girmezden birçok zaman önce o da anasının mesleğine saptı. Henüz küçüktü, fakat fuhuşta annesinden miras aldığı yeteneği sayesinde o sanatta annesinden daha üste çıktı.

Paris'in rezalet pazarında bir hayli süre sürttükten sonra nihayet bir gün o da annesinin uğramış olduğu kazaya uğradı, yani hamile kaldı... Birkaç ay önce "*aman*"[1] edinmiş olduğu Mösyö Andre isminde bir herife giderek karnındaki çocuğun babasının kendisi olduğunu iddia eyledi. Fakat Andre bu iddiayı şiddetle reddetti. Bu redde karşılık Anjel kıyameti kopardı. Kızın yaygarayı ayyuka çıkardığını görünce Andre büyük bir öfkeyle "Ben seninle serbest bir ilişkide bulundum... Bu ilişkiden doğacak iyilikler ve kötülükler sana aittir Matmazel! Bahsettiğin çocuk üzerinde babalık hakkı iddia etmek arzusunda bulunsam bile diğer *aman*larınızdan birinin hakkını gasp etmiş olmayacağımdan emin değilim..." diye kestirip attı. Buna karşılık olarak kızın gösterdiği şirretliğe asla kulak asmayarak, "Matmazel" cenaplarını kapı dışarı etti. Anjel çocuğun babasının Andre olduğunu biliyordu. Lakin herif babalığı kabul etmedikten sonra çocuk anasının bu bilgisi ne kadar kesin olursa olsun para eder mi?

Ümitsizce kapı dışarı edilmesinden sonra Matmazel düşünür... Çocuğu Andre'ye kabul ettirebilme konusundaki

---

1 (Fr.) *Amant*: Sevgili.

zorlukları teker teker değerlendirir. Artık Andre'den kendine bir fayda olamayacağına, işi başka bir kalıba dökmek lazım geldiğine karar verir. Anjel bu işte kendi vicdani kanaatine uyarak doğru bir harekette bulunmuştur. Fakat bu gibi mevzularda doğrulukla iş yürür mü? Bu tarz zor işlerde en doğru hareket, amaca en kolay ulaştırabilecek harekettir. İşin içinde ne kadar yalan dolan, eğrilik büğrülük olursa olsun, siz neticede amaca ulaşmaya bakınız, hakikat işte odur... Anjel karnındaki çocuğuna bir baba aramıyor mu?.. Amaç işte o babayı bulmak ve sonuçta çocuğu o babaya kabul ettirmektir. Mesele pek basit. Bir amaç, bir sonuçtan ibaret... Bir aritmetik eşitlik gibi mesele şu iki basit temel üzerine kuruldu mu, buna çözüm bulmak için başvurulacak hileler, yalanlar ayrıntı olarak kalır. Anjel Andre'ye gitmezden evvel bu noktayı düşünmemiş olduğuna çok hayıflanır. O kovulmanın neticesi olarak edindiği tecrübe üzerine kendi kendine: "Çocuk Andre'nindir. Buna kesinlikle inanıyorum. Lakin işe yaramayan gerçeği ne yapmalı? İşe yarayacak şekilde çarpıtmalı. Hiç Andre gibi haşin, maddeci bir herif benim gibi bir kadının karnındaki çocuğun babalığını kabul eder mi? Erkek olur ki benim gibi bir kadın tarafından babalık merhametine sunulan bir çocuğun kendi soyu, evladı olduğuna ikna olsa da, Andre gibi bu medeniyet çağının maddiyatçı ahlakından kendini kurtaramayıp öyle bir çocuğa baba kucağını açmayı kendince bir ahmaklık, belki de büyük bir zül sayar. Fransa'da yine erkek olur ki başkasının soyundan gelme bir çocuğun manevi babalığından şeref duyar da maddi babalık hakkının kime ait olduğunu düşünmez bile, o tatlı aymazlıkla yaşar gider. İşte bana böyle bir baba lazım" şeklinde düşünür. Her nefes aldıkça karnında büyüyen o can sıkıcı ağırlığı yüklenmek için parası çok, aklı az, merhameti hassasiyetine ağır basan, hassas, kolay etkilenen, evlat canlısı bir baba araştırır.

Bu arayışında uzun süre beyin patlatmaya gerek kalmaksızın Anjel aradığı babayı bulur... Anjel'in çocuğuna baba mı yok? Paris mösyölerinin hemen dörtte üçü bunu

hak etmek için çaba harcamışlar ama sözü kime anlatırsın... Mesele bu babalar arasında bir insaflısına denk gelebilmekte... İşte istenen özelliklere sahip o insaflı, o hassas babayı Anjel zihninden şiirde ince, nadir bir kafiye keşfeder gibi arar, bulur.

Çocuğunun babalığına layık gördüğü bu zat ünlü yazarlardan Mösyö *Bodler*[1] isminde birisiydi. Hiç yazar olup da hassas olmamak, hassas olup da insaflı bulunmamak, insaflı olup da buna uygun davranmamak mümkün müdür? Hem yazarlar dalgın adamlardır... Hele romancı, tiyatrocu güruhunu kandırmak kolaydır. Bunlar eserlerinde her gün bir türlü yalan yaza yaza yalanı doğrudan, olmuşu olmamıştan, gerçeği gerçek olmayandan ayırt edemeyecek bir hale gelirler... Bütün hayat manzaralarına roman konusu diye bakarlar. Yalan yanlış her konuyu hakikat şeklinde göstermeye, her hakikati romanlaştırmaya uğraşırlar. Ağızla söylenen yalan ahlaksızlık sayılırken kalemle yazılanı hüner sayılmak, kitap şeklinde para ile satılmak, ileri medeniyetin yazarlara bağışladığı garip bir ayrıcalıktır. İşte Mösyö Bodler de yazdığı yalanlara kendisi gülüp âlemi ağlatan bu yazar takımındandı.

Matmazel Anjel'in düşüp kalktığı sayısız mösyöler içinde çocuğuna baba olmak üzere Andre'den sonra Bodler'i seçmiş olması, bu zatın yazar olmasından ve yazarlığın olmazsa olmaz bir özelliği sanılan hassaslığından, kalp inceliğinden faydalanmaktan çok, önemli bir diğer sebepten ileri gelmiştir. O önemli sebep de Bodler'in "Fahişe Çocukları" veya "Tabiatın Evlatları" adlı beş perdelik bir dramın yazarı bulunmasıdır. Bu dram Paris'in tiyatro sahnelerinde yüzlerce defa sahneye konmuş ve her oynanışında aşırı üzüntüden seyircilerin gözlerinden çeşme gibi yaş boşanmış... Bu eser Bodler'i meşhur etmiş... Yazar bu piyesinde fahişe anaları, ahlaksız babaları, Fransa nüfusunun beşte ikilik kısmını kanuni hakları şüpheli ve toplumla bağları kopuk bir halde

---

1 (Fr.) Baudelaire.

bırakan o canavarları, layık oldukları gibi kötüleyici bir dille teşhir etmiş, kanuna aykırı olan bu gibi aşk ilişkilerinin insanlara ettiği fenalıkları felsefe, ahlak, hukuk ve daha bilmemne bilimler açısından teker teker, kılı kırk yararak incelemiş, bu yoldaki gizli veya açık ilişkilerin acı meyveleri olan zavallı çocukları bazı hayır kurumlarında veya kilise kapılarında büyüterek bunların ellerine geçim vasıtası olmak üzere cinayet, hırsızlık, yankesicilik aletleri verip ömürleri boyunca türlü kötülükler içinde yüzdürdükten sonra biçarelerin sonunda küreklerde, prangalarda nasıl can verdiklerini, seyredenlerin dehşetten tüylerini ürpertecek kadar acıklı bir tarzda betimlemiş... Yazar bu eserde gösterdiği edebi kudrete ve inceleme maharetine âlemin ağladığını görünce kendisi de gözyaşlarını tutamamış... Bodler kendi anlatım ustalığına yine kendisi sade bir seyirci sıfatıyla ağlamış.

Fakat işin asıl ağlanacak tarafı, oyun bittikten sonra birçok seyirci mösyölerin yine metreslerini kollarına takarak tiyatrodan çıkmalarıdır. Galiba Mösyö Bodler de o acıklı piyesin sahneye konduğu ilk geceden kalan üzüntüler içinde Anjel aşüftesiyle zevk ve eğlence sofrasını kurmuş, o gece tiyatrodaki seyircilere gösterdiği edebi tabloya onlarla beraber kendisi de ağlamışken, besbelli âlemin bu ağlayışına yine o gece içinde Bodler metresiyle beraber pek çok gülmüş eğlenmiş. Avrupa'nın bugünkü ahlak ve âdetleri dikkatli bir gözle değerlendirilirse bu gibi acayip hallerde insan şaşacak veya gülecek bir taraf göremez. İşte bu açıdan bakılırsa ne yazarın hareketi ayıplanır, ne de halkın o haline gülünür. Bodler o piyesi, orada önerildiği gibi hareket etmek niyetiyle değil, para kazanmak emeliyle yazmıştı. Onu seyre gelenler de oraya ahlaklarını düzeltmek için değil hoşça bir vakit geçirmeye gelmişlerdi. Ama o kadar kişi ağladı denecek... Ağlasınlar... Tiyatroda ağlamak gülmenin bir diğer çeşididir. Zaten fizyoloji bakımından gülmekle ağlamanın bazı durumlarda farkı yok gibidir. İkisi de sinir zayıflığından ileri gelir... Eğer ağlamakla ahlak düzeltmek mümkün olaydı dünyada çocuklardan uslu akıllı kimse bulunmazdı...

Anjel *Tabiatın Evlatları* yazarının duygularının inceliğinden, sinirlerinin zayıflığından faydalanabileceğini umarak çocuğu Bodler'e mâl etmek için ne yolda düşünüp ikna edici kanıtlar sıralayacağına dair, "Ben sana Eylül'ün yirmi dördüncü günü saat üçte Bulvar dez İtalyen'de[1] köşe başında rast gelmedim miydi? Bir arabaya binip gezmek için filan ormana gitmedik miydi? Hatta o günü orada filan filan madam veya mösyölere de rastladıktı... Canım hatırlamıyor musun? Ormanın bilmem kaç numaralı kestane ağacı altında filan filan konularına dair uzunca bahisler yürüttüktü. İşte o akşam filan lokantada yemek yiyip geceyi de filan yerde beraber geçirmedik mi?" tarzında birçok retorik soru ve kanıtla dolu, ustalıklı bir konuşma hazırlar ki çocuğun babası Bodler olmak lazım geleceği hususunda Anjel'in kendisinin bile şüphesi kalmaz.

Bir sabah Anjel karnında çocuğu, elinde kanıtlarıyla Bodler'in kapısına dayanır... Herif yazar ise karı da aşüftelerden... İkisi de ince birer sanat sahibi... Beriki kurnaz ise öteki de fettan... Biri kalemiyle halkı aldatıyorsa öbürü de diliyle âlemi kandırıyor...

Anjel yazarı önemli bir eser yazmakla meşgul bulur. Bodler eline kalemi almış –hangi yanlışı, hangi iftirayı, hangi haksızlığı yazmaya kalksak yazmam demeyen o kalemi– parmakları arasına sıkıştırmış, kendisi adamlıktan, insanlıktan sıyrılmış, göklere çıkmış, oradan kuşbakışı, küçümseyici bir bakışla izleyerek insanlığın bütün rezillik ve kötülüklerini parlak renkler, yerinde tabirlerle betimliyor.

Ne hassaslıkta ne düzenbazlıkta ikisinin birbirinden bir çekirdek geri kalmadığını söylemiştik ya, Anjel vereceği haberi bir müjde şeklinde vermek ve ona karşılık alacağı cevabın da bir kabul cevabı olacağına hiç şüphesi olmadığını göstermek, yani kesinlikle ümitsizlik belirtisi sezdirmemek üzere tam bir saflık sergileyen bir yüzle söze başlayıp der ki:

---

1 (Fr.) *Boulevard des Italiens*: İtalyan Bulvarı. Paris'in dört ana bulvarından biri.

— *Bonjur*[1] *Aleksandr Düma*![2] Ne yapıyorsunuz? *Truva Muskiter*[3] mi yazıyorsunuz? Kalkınız karşılayınız... Matmazel *Mari Katrin*[4] geldi.. Size bir *La Dam O Kamelya*[5] yazarı sunacak!

Fransız edebiyatını bilmeyen okurlarımızca Anjel'in kendine Matmazel Mari Katrin adını vermesi, Bodler'e Aleksandr Düma ismiyle hitap eylemesi pek garip ve belki de manasız gibi görünse de Mari Katrin denilen kadının *Üç Silahşor* hikâyesi yazarı meşhur Aleksandr Düma'nın metresi olduğu ve *La Dam O Kamelya* romanının ünlü yazarı Oğul Düma'nın da bu gayrimeşru ilişkinin mahsulü bir piç olduğu Bodler'ce malum olduğundan Anjel'in bu tuhaf sözlerden amacının ne olduğunu o anda pekâlâ anlamış ve tutturduğu şu girişten karının içinde boşaltacak daha birçok şeyler bulunduğunu derhal hissetmişti. Fakat iki kişinin kolayca anlaşması, bir dereceye kadar düşüncelerinin de yakın olduğu anlamına geleceğinden Bodler sözlerini anladığını karıya belli etmiş olsa hiç şaşmadan, doğrudan doğruya çocuğun babalığını yüklenmiş sayılacağından Anjel'in söylediği o karışık bilmeceden güya hiçbir şey anlayamamış gibi bir şaşkınlık ve hayret göstererek:

— Matmazel "Mari Katrin" kim? Bu odada Aleksandr Düma nerede? Onun oğlu kime sunuluyor?.. Önümdeki eser ne münasebetle *Truva Muskiter*'e benzetiliyor? Şimdiye kadar pek çok bilmece işittim fakat her kelimesi bir başka bilmece olan bu söylediğiniz kadar çapraşığına hiç rastlamamıştım.

Anjel safça bir kahkaha salıvererek:

---

1 (Fr.) *Bonjour*: Günaydın, merhaba.

2 Alexandre Dumas. (Asıl adı: Dumas Davy de la Pailleterie, 1802-1870), ayrıca Alexandre Dumas, père [baba] olarak da bilinen Fransız yazar.

3 (Fr.) *Les Trois Mousquetaires*: Üç Silahşörler. Alexandre Dumas, père'in 1844 tarihli ünlü romanı.

4 Marie-Catherine Labay. Baba Dumas ile yaşadığı gayrimeşru ilişkiden oğul Duma dünyaya gelmiştir.

5 (Fr.) *La Dame aux camélias*: Kamelyalı Kadın. Alexandre Dumas (oğul) tarafından yazılmış, ilk baskısı 1848 yılında yapılan roman.

— İkramiyesi büyük olan bilmeceler biraz çapraşık olur. İşte bu da öyle!..

— Acayip! Bunun ikramiyesi de mi var?

— Evet var... Torba içinde. Durduğu yerde kendi kendine çoğalıp büyüyen bir ikramiye!

— Hayret Matmazel... Hayret!

— Bunda hayret edecek hiçbir şey yok. Dur sana bilmeceyi çözüvereyim de ikramiyeyi aramızda paylaşalım: "Aleksandr Düma" sen. "Mari Katrin" ben, Oğul Düma da karnımda! Bilmecenin zannettiğin kadar karışık olmadığını şimdi anladın mı?

— *Ma parol donör*[1] anlayamadım... Haydi beni hayalperestlikle suçlayıp da Aleksandr Düma'ya benzetsinler... Fakat Oğul Düma, o koca yazar, evvela cenin haline, sonra da senin karnına girip nasıl oturabilir? Nisan başında değiliz ki *puvason davril*[2] yapıyorsun diyeyim Matmazel...

— Adam sen de... Biz yalan söylemek için her sene nisanın birini bekleyecek takımdan mıyız? Bu şarta uysak ikimiz de aç kalırız...

Anjel tavrını biraz ciddileştirerek sözünde devamla:

— Aman Bodler sen de ne kadar şakacı adamsın. Senin gibi cin fikirli bir adamın böyle yanlış anlar görünmesi ne kadar tuhaf oluyor? Yazarlar zevzek olurlar ama sen de onların en zevzeğisin... Hamile kadını bu kadar üzmek iyi değildir.

Deyip çocuğun doğum kaydını korsajının arasından çıkararak Bodler'e gösterir ve iddiasını ispat için gerekli kanıtları saymaya da hemen girişir. İş böyle bilmeceden gerçeğe dönünce Bodler cenaplarının da yüzündeki o eski şakacılık ve tatlılık yerini acı bir sertliğe bırakır. Bodler o yolda kadınlardan her gün biriyle ilişkide bulunmakta ise de bu aşüfteler tarafından bir gün "bunun babası sensin" diye kendine bir çocuk sunulacağını uzak bir ihtimal olarak bile aklına getirmezdi.

---

1 (Fr.) *Ma parole d'honneur*: Şerefim üzerine yemin ederim.

2 (Fr.) *Poisson d'Avril* (Kelime anlamıyla "Nisan balığı"): 1 Nisan şakası.

Anjel, Bodler'in yüzünü ekşitmesinden, o yazar kafası içinde ne gibi bencilce fikirlerin kaynaştığını derhal anlayarak, açılacak mücadelede herife meydanı dar bırakmak üzere hemen söze yine kendi atılıp dedi ki:

— Mösyö!.. *Tabiatın Evlatları* isimli eserinizde, bakamadığı için gayrimeşru çocuklarını boğan anaları, kadınların insan neslini aralıksız sürdürmekle görevli birer insan tarlası olmaktan kaynaklanan kutsallıklarına karşın, bunları bedensel zevkler için, yani kısırlaştırıcı bir yaklaşımla seven, kazayla meydana bir çocuk geliverince bunu tabiat kanunlarının bir ihlali, zararlı bir sapma olarak kabul eden ve babalıklarını inkâr eden adamları pek dehşetli bir şekilde sorgulamıştınız... Bugün siz de aynen öyle bir durumda bulunuyorsunuz. Bakalım evladınız hakkındaki kararınız, annesine edeceğiniz muamele, kendi hakkınızda yine kendinizin vereceği vicdani hüküm ne olacaktır? Bunu merak ettim, anlamaya geldim...

Tereciye tere satmaya kalkışan Anjel'e cevaben yazar o ekşi suratıyla der ki:

— Matmazel!.. Bu sözlerinizi işiten, sizi namuslu bir kocadan dünyaya evlat yetiştirmek gibi övgüye değer bir niyetle yatılı okuldan yeni çıkmış toy bir kızcağız zanneder. Kadınlığı insan tarlası olmaları açısından ele alma fikri sizde karnınız şişmeye başladıktan sonra mı peyda oldu? Çünkü evvelden sizde böyle çocukseverlik hali yoktu. O kadar yoktu ki birbirimizle sevgi bağı kurduğumuz zaman ne sizde ana olmak arzusu, ne de bende baba olmak merakı bulunmadığına ikimiz adına yemin edebilirim.

— Pekâlâ Mösyö! Pekâlâ! Sözlerinizin devamında sayıp dizeceğiniz felsefi fikirleri anladım. Boşuna yorulmayınız... O yüce fikirleri böyle benim gibi bir kadına karşı boş yere harcamayınız... Bir kitapta yazınız da âleme parayla satınız... Çünkü ne sizin, ne de benim o sözlere uygun hareket etmek ihtimalimiz vardır... Biz aramızda açık görüşelim...

— Yok hani ya, önce siz analıktan, babalıktan, tabiat kanunundan filandan dem vurdunuz da ben de onun için hemen gereken cevapları verdim.

— Ayıp değil ya mösyö! Benim de merak ettiğim bir nokta var... Kendisi ahlakın en alçak derecesinde bocalayan bir adam âleme *moral*[1] dersi vermek için nasıl kitap yazabilir? İşte ben de bunu anlamak istiyorum. Biz *fiy püblik* namını taşıyoruz. Canı isteyen bizden uzak durabilir... Size ise *moralist*[2] deniyor. Bu nam altında bütün ayıplarınız gizli saklı kalıyor. Bu önemli noktayı bana izah eder misiniz?

Bodler alaycı bir tebessüm göstererek:

— Mademki açık görüşmek istiyorsunuz, mademki kendimizi birbirimize ikiyüzlülükten uzak, olduğumuz gibi göstermek gerekiyor, ben yazarlık mesleğimce olan görüşlerimi size anlatırım... Fakat siz de bana kendi sanat ve mesleğinizin ince ayrıntılarını anlatır mısınız?.. Eğer bunu kabul ederseniz siz konuşurken ben "not" tutarım... Tutacağım notlar önemli bir kitaba temel olur. Bu şekilde araştırmaya dayalı bir eser ortaya çıkar. Bu çekişmelerimizle de boşuna vakit kaybetmemiş oluruz...

— Bu teklifinizi bir şartla kabul ederim.

— Şartınız nedir?

— Şartım, yazacağınız kitaptan elde edilecek gelirin çekişmemizin sebebi olan çocuğa bırakılmasıdır.

— Yazarların zannettiğiniz kadar fena adamlar olmadıklarını ispat etmek için soyu belirsiz bir çocuğa böyle bir bağışta bulunurum...

— Bodler!

— İşin içinde yalan, hile, düzen olmayacağı sizin öne sürdüğünüz şarttan önce kararlaştırılmış bir şart değil miydi ya?

— İşte ben de bu ilk şarta uyarak çocuk sizindir diyorum ya? Çünkü sizin değildir desem yalan söylemiş olurum.

— Siz meslekte bir kadından doğacak çocuk kimsenin değildir. O ancak sizindir, Matmazel... Şimdi ettiğim vaadi yerine getirmenin dışında çocuğunuza bir yardımda bulunamam. Çocuğun doğmasında benim kadar payı bulunan

---

1 (Fr.) *Moral*: Ahlak.
2 (Fr.) Moraliste: Ahlakçı, ahlak uzmanı.

bütün tanıdıklarınız bu kadarcık bir iyilik yapmış olsalar doğacak masum Roçild'lerin[1] çocukları kadar zengin olur. İşte ben payıma düşen fedakârlıktan çekinmiyorum. Çocuğunuz hakkındaki şefkatiniz sizi bundan ileri bir dereceye götürüyorsa diğer taraflara da başvurunuz...

Anjel, yazardan çocuk adına elde edebileceği menfaatin şu vaat edilen miktardan ileri götürülmek ihtimali olmadığını kesin olarak anlar. Dolayısıyla bununla yetinmeye mecbur olur. Yazarın mesleği üzerine anlatacaklarını bekleyerek susar...

Çekişmenin böyle bir anlaşmayla sonuçlandığını görünce Bodler bir sigara yakar, bir tane de Anjel'e verir, sigaraların kıvrımlı dumanları tavana doğru yükselmeye başladığı sırada yazar anlatmaya başlar:

— Matmazel!.. Kendinize *fiy püblik*, yani harcıâlem bir kız, bize yani yazarlara da *moralist*, yani ahlakçılar adını veriyorsunuz... Bu iki sıfatın bir arada kullanımı iki zıddın bir araya getirilmesi sayılırsa da bu iki sanata şimdiki ahlak açısından bakılınca aralarında görülecek şey büyük bir uzaklık değil, aksine apaçık bir yakınlıktır. Ahlakçılardan olmak için ahlaksızlığı incelemek gerekir. Bir konuyla fazla uğraşmak, insanın o şeyle fazla içli dışlı olmasına yol açacağından, tehlikeli bir bilimsel deney yapanların bazen deney sırasında bilim yoluna kurban gitmeleri gibi, âleme ahlak dersi vereyim derken ahlaksızlık bataklığına düşüp de tâ dibini boylayanlar da görülmemiş değildir. Tarih pek çok büyük yazarların küçüklüğünü ve ahlakçılardan bir haylisinin ahlaksızlığını bize bugün gösteriyor. Bundan fazla eski ahlakçılar ile şimdikiler arasında büyük fark vardır. Hatta ahlak kelimesinin anlamı bile bütün bütün değişti. Eski Yunanlılar için ahlakçı sayılan Teofrast'lar[2], Plutark'lar,[3]

---

1 Rothschild Ailesi: 18. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde bankalar kuran Alman kökenli Yahudi bir ailedir. 19. yüzyıl boyunca aile, modern tarihin en büyük özel servetlerinden birini oluşturmuştur.

2 Theophrastus (MÖ 370-MÖ 287): Eski Yunan filozofu.

3 Plutarkhos (Mestrius Plutarchus, MS 46-120): Eski Yunan tarihçi, biyografi ve deneme yazarı.

Maksim'ler,[1] Romalıların Siseron'ları,[2] Senek'leri,[3] Mark Orel'leri[4] ve daha doğrusunu söylemek gerekirse bizim Fransızların dünkü Montenyi'lerimiz,[5] Roşfukold'larımız,[6] Paskal'larımız,[7] La Bruyer'lerimiz[8] bugün hayata dönmüş olsalar bunlardan her biri kendi zamanlarında öğrettikleri ahlakın bugün tersine dönmüş olduğunu görerek hayrette kalırlar ve şimdiki ahlakı öğrenmek için de yeniden eğitime başlamak gerektiğini anlayınca buna da belki canları sıkılır. Eski ahlak ile yenisini ve özellikle edebiyatla ahlakı birbirinden ayırmak lazımdır. Her parlak söz özel kurallarına uygunluğu itibariyle edebiyattan sayılabilirse de edebiyattan olan her şey ahlak olamaz... Eski ahlakçılar pisliğe el değdirmeden bunun ne olduğu hakkında hüküm ve görüş bildirmek gibi garip bir iddiada bulunurlarmış... Natüralizm[9] ve eksperimantalizm[10] usulleri edebiyata uygulanıldığından beri inceleme ve araştırma yolları değişti. Klod Bernar'ın[11] deneyselciliği fizyolojiye, tıbba uygulamasından sonra roman da inceleme yöntemleri bakımından deneysel bilimler arasında sayılacak hale geldi. Bilimler iki kısımdır. Birincisi sadece inceleme ile gerçekleri bulmaya uğraşılan-

---

1 Yunanlı Maksim (1475-1556): Rusya'da faaliyet göstermiş olan Yunanlı rahip, gazeteci, yazar, hümanist.

2 Marcus Tullius Cicero (MÖ 106-MÖ 43): Romalı devlet adamı, bilgin, hatip ve yazar.

3 Lucius Annaeus Seneca (MÖ 4-MS 65): Romalı düşünür, devlet adamı, oyun yazarı.

4 Marcus Aurelius Antoninus Augustus (121-180): Stoacı filozof ve 161-180 yılları arası Roma İmparatoru.

5 Montaigne (1533-1592): Fransız deneme yazarı.

6 François VI, Duc de La Rochefoucauld, Prince de Marcillac (1613-1680). Fransız yazar.

7 Blaise Pascal (1623-1662): Fransız matematikçi, fizikçi ve düşünür.

8 Jean de La Bruyère, (1645-1696): Fransız yazarı ve ahlakçısı.

9 Natüralizm ya da doğalcılık; felsefe, sanat ve edebiyatta doğayı temel alan çeşitli akımlara verilen ortak ad.

10 Deneyselcilik. Gerçek bilginin ancak deney yoluyla elde edilebileceğini, bilgilerimizin varsayıma dayanan bir nitelik taşıdığını, gerçeğin insan yaşantısının bir ürünü olarak düşünülmesi gerektiğini, değerler ile ahlaklılığın mutlak değil, toplumsal olduğunu ileri süren öğreti.

11 Claude Bernard (1813-1878): Fransız fizyolog.

lardır ki araştırmacının bundaki bilimsel araştırması yalnız doğayı incelemekten ibarettir. İkincisinde ise araştırmacı yalnız doğayı incelemekle kalmayıp doğa üzerine etki ederek deney yöntemini kullanabilir. Buna göre astronomi, jeoloji, madencilik, botanik, zooloji bilimleri ilk gruptan, felsefe, kimya, fizyoloji bilimleri de ikinci gruptan sayılır. Bu kurala uyarak biz de romanlarımızda yaşatacağımız kahramanları tabiattan birer "tip", yani örnek olmak üzere seçer, bunların ana-babalarından, atalarından kalıtım yoluyla alacakları bünye, huy ve başka yaradılış özellikleriyle sonradan içinde yaşayacakları ahlak, gelenek ve yaşam tarzlarını dikkate alarak filan yaradılış özellikleriyle doğup ve filan toplumsal şartlarda yaşayan bir adamın ömrü, hayatında yaşayacağı olaylara uygun olarak nasıl geçmesi ve ne gibi sonuçlar netayiç göstermesi gerekiyorsa bunu doğaya son derecede uygun bir şekilde tasvir ederiz. Eğer bu yoldaki araştırmalarımız ve doğal tasvirlerimizde cidden başarılı olabilirsek toplum olarak bundan pek önemli sonuçlar, pek yararlı ürünler elde edilir. Filan yaradılışta ve filan hayat şartlarında yaşamış bir adamın başından geçenleri maddi olarak gözlemlesek, o şartlardan bazılarını değiştirsek, sonuca da etki etmesi gereken değişimleri bize keşfettirecek sanat, işte "roman eksperimantal"dır.[1] Sanatımızın böyle anlaşılmaz yönleri bulunduğu için, Matmazel, uygulanabilecek bazı konuları kendimiz deneriz. Bu hastalıklı on dokuzuncu yüzyılın zehirli ahlakını kendimize aşılarız. Bazı tehlikeli hastalıklara çare bulmak için o korkunç hastalıkların tohumlarını vücutlarına aşılayan fedakâr bilim adamlarından o tesir ile ömür boyu sağlıkları, kanları bozuk kalanlar olduğu gibi, bizde de bu türlü tecrübelerin zehrinden kurtulamayanlar bulunabilir... Fakat bu halkça dikkate alınacak şey söz söyleyenin kendisi değil, söylediği sözdür. Kansızlığa yakalanmış bir tabipten kan yapıcı ilaç reçetesi alanlar ve o ilaçlardan bazen de fayda görenler yok mudur? Öyle bir tabibin reçetesi kendine iyi gelmez de diğer bir bünyeye olumlu etki edebilir. Tabiplerin

1 (Fr.) *Roman expérimental*: Deneysel roman.

hastalıklardan korunmak ve uzun ömürlü olmak konularında diğer insanlardan üstün, özel bir ayrıcalıkları yoktur ya! Bunlardan genç, ihtiyar, çeşitli yaşlarda adamların her türlü hastalıktan her gün vefat ettikleri görülüyor. Bu durumdan dolayı ne tıbbı seçenlere yılgınlık geliyor, ne de onlara başvuranlara ümitsizlik. İşte Matmazel biz, kendinin çektiği aynı hastalığa yakalanmış diğer bir hastayı tedaviye uğraşan doktora benzeriz. Bu kusur yalnız bizim mesleğimizde değildir. Diğer mesleklerde de vardır. Bir avukatın vicdanına sığmasa da bir cani veya masum hakkında af veya ceza talep etmesi de işte bu bunun gibidir. Ahlakın en aşağı derecesinde bulunan bir adamın âleme ahlak dersi verebilmesindeki hikmeti şimdi anlayabildiniz mi?

Anjel derin derin düşünerek:

— Anladım mösyö!.. Anladım. Fakat bizim sanatımız ile sizinki arasında iddia eylediğiniz kadar yakınlık ve benzerlik göremedim. Bizim sanatı icra edenler çoğunlukla cahil olurlar. İşledikleri fenalıkları geçim derdi ve hayat zorluğu sayarak işlerler.

"Bir fenalığı cahilce işlemek ile bilerek ve isteyerek yapmak arasında büyük fark vardır. Size eğlence sermayesi olan bu kötü duruma bizi itenler de yine erkeklerdir. Bunun için işte biz de becerebildiğimiz ölçüde onlardan intikam almaya uğraşırız. İçimizde en talihsiz olanlar bir erkeğe cidden gönül vermek felaketine uğrayanlardır. Bir erkeğe âşık olmak bizim gibi kadınların yıkımına yol açar. Samimiyetle seven, çoğunlukla aşağılanır, ihanete uğrar. İşte bu sebeple, sevilip sevmemek, aldatıp aldanmamak, uymaktan hiç vazgeçmemeye uğraştığımız bir kuralımızdır. Bizce sevmek ahmaklık, merhamet kabahattir. Bize göre ahlaka aykırı hareket işte bu kuralın dışına çıkmaktır. Ahlak nedir mösyö?.. Maddi manevi cezalandırılma korkusuyla, geçerli kurallarına aykırılıktan kaçınılan şey değil mi? Pekâlâ... Ceza korkusuyla namuslu yaşayanlarca ahlak neyse bizim için de bu kuralımız işte odur. Çünkü bu kuralımızın aksine hareket eylediğimiz anda bizim için de ceza hazırdır. Mesleğimizin bu yönleri

biraz ince olduğundan sözlerim karmaşıklaştı ama siz yazar ve hele mesleğinizin mesleğimize yakınlığını iddia eden bir kalem ehli olduğunuz için benim bir sözümden sizin bin anlayacağınıza hiç şüphe etmem... Bizim oyunumuz gönülleri eğlendirmek, sermayemiz kurnazlıktır. Bu çağın medeni ilerlemelerinin etkisiyle her şeyde görülen değişim, aşk ve sevgide de kendini gösterdi. Eski saf, masum sevgiler şimdi yalnız *Pol ile Virjini*[1] gibi temiz duyguları betimledikleri için modaları geçmiş sayılan bazı hikâyelerde kaldı. Şimdi hayvan gibi sevişiyorlar... İşte o hayvanlardan birisi ben, gücenmeyiniz mösyö, bir diğeri de sizsiniz... Ömrünüzde hiç insan gibi sevdiğinizi hatırlayabiliyor musunuz? Ben kendi hesabıma hatırlayamıyorum. Hatırlayabilsek bile bu budalalığımızı birbirimize karşı itirafa, zamane ahlakı gereği, sıkılırız... Ne yapalım? Bu saflıklar şimdi ayıp sayılıyor. *La Dam O Kamelya* gibi roman kahramanlarına bile şüphe ve küçümsemeyle bakılıyor. Bu yaradılışta bir fahişe olabileceğine kimse ihtimal veremiyor. Yazarı iyimserlik ve hayalcilikle suçlanıyor. Zamanımızda herkes *Nana*[2] gibi hakikatlere bayılıyor. Kadın dedin mi Pol Burje'nin[3] *Mansonj*[4] romanındaki *Suzan* yahut *Colet* gibi olmalı. Koca deyince *Suzan*'ın kocası *Moren*'e benzemeli, âşıklar da Deforj[5] yaradılışında bulunmalı. İşin içine samimiyet, sevgi gibi budalalıklar girse işin sonu Röne Vensi'nin[6] korkunç sonunun aynı olur. Romanlarda bile tasviri yazarının ününe leke süren güzel ahlaklı insanları Paris'in gerçek hayatında aramak artık abes sayılmaz mı? Namustan mahrum oluşumuz bizi genel namusa karşı düşman eylemiştir..."

Anjel'in bu son cümleden sonra ettiği edepsiz sözler, anlatımının temizliği ve üslubunun saflığı henüz o derece

---

1 *Paul et Virginie*, Jacques-Henri Bernardin de Saint-Pierre'in 1788 tarihli romanı.

2 *Nana*, Fransız natüralist yazar Émile Zola'nın 1880 tarihli romanı.

3 Paul Charles Joseph Bourget (1852-1935) Fransız romancı ve eleştirmen.

4 *Mensonges*: Paul Bourget'nin 1887 tarihli romanı.

5 Desforges, *Mensonges* romanının kahramanlarından biri.

6 René Vincy, *Mensonges* romanının kahramanlarından biri.

gelişmemiş olan Türkçemizle ifade edilemeyecek kadar Frenklerin yeni edebiyatından olduğu için Matmazel'in sözlerinin bu kısmını genel adaba saygı gereği aktarmadan geçiyorum...

Bodler bu edebi tartışma üzerine Anjel'in yaklaşımıyla kendininkini birleştirip başı açık bir eser vücuda getirir. Yazar bu eseri yazmakla meşgulken Anjel'in karnındaki cenin de bütün gelişim evrelerini geçirir... Nihayet çocuğu kundağa, eseri tezgâha yatırırlar. Konusu doğadan alındığından mıdır nedir, masumun şansına, kitap o kadar revaç bulur, o derece rağbet görür ki Bodler cenapları kendiyle alakası binde bir oranında bulunan bir çocuğa böyle önemli bir bağışta bulunduğuna pişman olur... Ama verdiği *parol donör*'den[1] dönmeye yol bulamaz.

Anjel az zamanda o paraların altından girer, üstünden çıkar... Ciyak ciyak bağırmaktan başka artık kendine bir faydası kalmayan o yavrucuğu anneannesinin şefkatli kucağına bırakıp Matmazel cenapları yeni yakalamış olduğu Mösyö Maksim[2] adında bir herifle yaşamaya başlar... Bu yeni *aman*ıyla olan aşk ilişkisi beklenenin aksine epey süre devam eder. Tüccar olduğu için dört beş ay kalmak üzere herifin İstanbul'a gelmesi icap eder. Anjel Batı mallarının Doğu'da para ettiğini bildiğinden ve kendini de o mallardan biri saydığından, hem ziyaret, hem ticaret maksadıyla Mösyö Maksim'in peşine takılır, birlikte Dersaadet'e[3] gelirler.

Mösyö Maksim'in ticaret işleriyle meşgul bulunduğu sırada Anjel de fırsat düşürebildikçe kendi özel ticaretiyle uğraşmaktan geri durmaz. Dersaadet'e gelişlerinden bir ay sonra Maksim metresini bir Rum delikanlısıyla yakalar... Mösyö Maksim Fransız olmakla beraber her nasılsa natüralizm taraftarı bulunmadığından Anjel'in beli ortası budur diye bir tekme indirip karıyı bulundukları otelden

---

1 (Fr.) *Parole d'honneur*: Şeref sözü.
2 Maxime.
3 (Far. + Ar.) Saadet Kapısı. İstanbul.

kapı dışarıya def edivermek gibi Frenklere yaraşmayacak bir nezaketsizlik ve kabalıkta bulunur.

İki yol çantasıyla iki eli böğründe bir parasız sokak ortasında kalan Anjel, genelevlerden birine sığınacak yerde, çirkin sanatını genelden özele dökmek, fuhuş eziyetinden bir süre dinlenmek amacıyla Dersaadet'te yerleşik saygın bir Fransız ailesine başvurur. Sahtekâr suratında meleksi bir temizlik ifadesiyle, kendi kendini namuslu bir kız olarak tanıtır... Güya söyleyecek birçok sözü varmış da aşırı utangaçlığı bunları söylemeye mani oluyormuş gibi yalancıktan kızarır... Her ne derdi varsa sıkılmayıp açık açık söylemesi konusunda o aile ısrar eder... Birçok sahte utangaçlık ve tereddütten sonra yüzüne mendil tutarak geçimini sağlamak için mürebbiyelik etmek niyetiyle Dersaadet'e gelmeyi arzu eylemiş ve şimdiye kadar da Fransa'nın dışına çıkmamış olduğundan kadınlığı ve seyahat konusundaki acemiliği ve hele yaradılışça beceriksiz ve mahcup bulunması nedeniyle İstanbul'a gelmek üzere bulunan, namuslu bildiği Mösyö Maksim isminde bir kişi tarafından kendisine teklif edilen yol arkadaşlığını kabule mecbur olmuş bulunduğu ve yine burada yer yurt bilmemesinden dolayı o kişiyle bir otele inmiş ve sonunda, namuslu zannettiği o Mösyö Maksim tarafından vahşi bir şekilde tecavüze yeltenilmiş olması üzerine namus ve nefretle coşan bütün cüretiyle kendini sokağa dar atabilmiş olduğunu ve yanında birkaç günlükten fazla harçlığı ve eşya namına bir iki kat çamaşırıyla bir dua kitabından (!!!) başka bir şeyi olmadığını, ter dökerek öyle yana yakıla anlatır ki dinleyenlerin gözleri acının şiddetinden yaşarır.

O saygın Fransız ailesi Anjel'in haline ağlamak derecesinde acımakla beraber yine kendisini bir gece bile misafir olarak evlerine kabul etmezler.

Vatanları dışında yaşayan Avrupalılar bulundukları yabancı memleketlerde kendi milletlerinden birine rastladıkları zaman o yabancıya her konuda pek büyük bir saygıyla yardımcı olurlar. Bu saygı ve şefkatin sebebi ise o vatandaşın diğer bir milletin servetinden geçimini sağlamaya uğraşma-

sıdır. Bundan umulan fayda da kendi milletlerinin başka bir millet içinde nüfusunun ve nüfuzunun artması ve bu yolla oradaki servetin bir kısmının kendi memleketlerine aktarılmasına yol açılmasıdır.

O Fransız ailesi tarafından işte böyle şefkat hissiyle Anjel'e yardıma girişilir. Önce kendi civarlarında ucuzca bir oda kiralanır. Matmazel oraya yerleştirilir. Kısa bir süre sonra da mürebbiyelik göreviyle Dehri Efendi ailesine gönderilir.

Mürebbiye Anjel, geçmişinden bir nebze bahseylediğimiz işte böyle bir Anjel'dir. Mürebbiyemiz fuhuş eziyetinden bir süreliğine vücut ve zihnini dinlendirmeye karar verdiği halde, "Alışmış kudurmuştan beterdir" misali, aralarına karıştığı aile üyeleri içinde genç, ihtiyar birkaç erkek görür görmez kararından cayıverir.

Gerekli bilgileri vakit geçirmeden kaydetmek üzere, ailenin en hoşuna giden beylerinden bir ikisinin isimlerine defterinden alfabetik sıraya uygun haneleri derhal açar.

Nezahet Hanım'la Vahip Bey'in fiil çekimleri Mürebbiye'nin son derece hoşuna gider, ama defterinde açtığı hanelerin çokluğuna bakılırsa Şemi ile Sadri'nin aşkıyla yetinmeye kendi için imkân olmadığından çatkınca ve sorgulayıcı bir tavırla çocuklara sorar ki:

— Yalnız Şemi, Sadri Beyler, ikisi bu sözü söylemiş? Amca Bey böyle bir şey demedi?

Çocuklar ikisi birden:

— Hayır demedi.

cevabını verirler. Amca Bey'in böyle bir şey demediğine Anjel'in o kadar canı sıkılır ki o sahte çatkınlığı bu defa ciddi bir somurtkanlığa döner. Onun adına defterde açılan hane açık mı kalacak? Kederli kederli biraz düşünür. Bugün demediyse elbette bir gün der, düşüncesiyle gönlüne biraz teselli verir.

O aralık kameriyenin önünden yalının aşçıbaşısı Tosun Ağa, kollar dirseklere kadar sıvalı, belde al soflu[1] ipek futa-

1 Sof: Tiftik yapağısından ince bükülmüş iplikle dokunan düz kumaş.

sı,[1] boyundan aşağı göğsüne doğru gümüşten bir selsebil[2] gibi sarkan kordonuyla geçmekte olduğundan gümrah bıyıklı, kırmızı yanaklı bu Bolu güzeline karşı Anjel önce yürek gıcıklayıcı süzük bir tebessüm gösterip sonra da akidemsi, gevrek, tatlı bir kahkaha salıvererek Fransızca der ki:

— "Ajıbaşı", defterime kaydedilmeye layık olanlardan biri de sensin... O güzel bıyıklarınla bu şerefe nail olmak için dua edebilirsin.

Aşçı Tosun o gülümsemedeki güzelliği, o kahkahadaki tatlılığı şimdiye kadar ateş üzerinde kıvamını getirdiği helvaların hiçbirinde görüp tatmamış olduğundan kalbi yerinden kopup da boğazına tıkılmış gibi zavallı herif çarpıntılar içinde oracıkta yılışıp kalır. Söylenen sözlerden hiçbirini anlayamaz. Fakat söyleyiş tarzından, o şeker gibi kahkahalardan kendine iltifat olunduğunu hisseder.

Aşçıbaşı sıtma nöbetine tutulanların bakışları gibi garip bakışlarla ve neşesinden kulaklarına kadar uzayan ağzıyla ve sözden ziyade hıçkırığa benzeyen bir telaffuzla der ki:

— Efendim kokona[3] hanım! Lafını hiç anlayamıyorum ama vallah sesin küçük beyin akşamları üfürdüğü düdükten (flavta), benim tamburanın telinden daha tatlı, daha oynak çıkıyor... Param olsa senin dilini ben de öğreneceğim... Diline de sana da hilafsız hayran oluyorum...

Anjel bu defa Türkçe olarak:

— Bu akşam puf börek var?

— Sen puf böreğini seviyon mu? Öyleyse bundan sonra her gün sana kaba kaba pişirürüm...

— Sen onu nasıl kabartır öyle?..

— Unu has olunca kabarır. (Anjel'in kollarını göstererek) Senin fistanının kollarından ziyade şişer... Hele ben her aşçıdan ziyade kabartırım... Seninle lafa daldık ama şimdi mutfakta çıraklar tencereleri yakar... Bu akşam yemekler benim gönlüm gibi hep yanık olur...

---

1 Futa: Hamamlarda kullanılan bir kumaş cinsi, peştamal, havlu.
2 Selsebil: Cennet'te bir çeşme veya ırmak.
3 (Rum.): Avrupalı kadın, Hıristiyan kadın.

Aşçıbaşı mutfağa doğru yürür. Giderken kendi kendine şöyle söylenir:

— Bu kokona benden ne istiyor canım?.. Gördüğü yerde sırıtıyo... Benim de elim ayağım donakalıyo. İşim bitiyo. Tüh!.. Allah cezanı vere. Bu karı bana alakalandı mı acep? Beni günaha sokuyo. Ocak başında kokona aklıma gelince bütün damarlarım peluze[1] gibi debreşiyo. Yemeklere attığım tuzun kararını şaşıyorum canım... Bunun için dört defadır Efendi'den azar işitiyorum... Hep bu haller memleketteki Ayşe'ye malum oluyo galiba!.. Kokona bu konağa geleli gayrık Ayşe'nin hiç düşüme girdiği yok... Bu işin Allah encamını hayrede.

Zavallı aşçıbaşı kokonanın aşk ateşiyle aniden yazdığı:

Kolların puf böreği, gerdanın elmasiye[2]
Ben pişürürüm güzelim sen hemen durma ye

beytini bir Bolu bestesiyle yanık yanık söyleyerek mutfağına girer.

2

Dehri Efendi Mülkiye emeklilerinden altmış beş yetmiş yaşında kadar bir zattır. Babasından bol miktarda mal miras kaldığı gibi, bulunduğu çeşitli önemli memuriyetlerde iyi idaresi ve tutumluluğu sayesinde o malları hemen hemen iki katına çıkarmayı başarmış bulunduğundan şimdi vezir konağı denecek derecede debdebeli bir evi refah içinde idare etmeye mevcut serveti bol bol yetmektedir.

Kendinin bilim ve fen sevgisi, bunlardan bazılarında da uzmanlığı vardı. Avrupa dillerinden Fransızcayı ciddi düzeyde, diğerlerini de az çok bilir. Bazı ahlaki tuhaflıkları, gereğinden fazla öfkeli, tok ve doğru sözlü olması pek çok

---

1 Nişastadan yapılan bir tür muhallebi.
2 Dondurulmuş meyve suyundan yapılan bir pelte türü.

kimseleri gücendirirse de, yaradılışça doğru olmak, düzeni sevmek, hukuka uymak, milli ahlak ve âdetlerden bazılarına saygıda aşırıya kaçmak gibi diğer seçkin özellikleri de, güzel ahlakı cidden takdir edenlere kendini sevdirir. Bazı eski filozof resimlerinde görülenlere benzeyen koskoca bir kafa, o geniş alnın altında uzun kılları birbirine karışmış, ağarmaya başlamış bir çift gür kaş, hemen bıyık kadar kaba duran bu kaşlar ile alnın çıkıntısından meydana gelen karaltı içinde çukura gömülmüş sert bakışlı, yuvarlak, ayrıca iki siyah göz, ta kulakların içinden fışkırarak iki yanağı hemen bütünüyle kaplamış gümrah, beyaz bir sakal, Dehri Efendi'nin simasına büyükler için Sokrat'ın[1] karikatürü şeklinde şaşılacak bir heybet, çocuklar için korkunç bir umacı hali vermişti.

Zaten hane halkından büyük küçük yanına her kim girse vücudunda hafif bir titreme hissetmeksizin o simaya bakamazdı. Efendinin huzurunda söylenecek sözler çoğu zaman pek kısa ve onlara alınacak cevaplar da kesin hükümlü olurdu. Efendi bir defa siyaha beyaz dedi mi, o iş geçmiş ola... Artık o siyahı beyazdır diye kabul etmekten başka çare yoktu... O şeye "Efendim beyaz ama pek de o kadar da bembeyaz değil biraz siyahımtırak görünüyor" demek bile kimsenin haddi değildi.

Efendi kütüphanesine kapanıp da bilimle uğraşmaya ya da yazmaya başladı mı lüzumlu lüzumsuz bir iş için yanına girilemezdi ama kendi canı istediği zaman dairesinden dışarıya çıkar, bazen yalının büyük divanhanesinde yakaladığı Kâhya Kadın'a "ekonomi politik"ten önemli konular açar, bahçede ara sıra bahçıvanı ele geçirdikçe zavallıya ebelik bilgisinden bahsederdi. O heybetli Dehri Efendi'nin, o ciddi adamın bazen huyu o kadar hafiflerdi ki sofada veya bahçede oynayan çocuklara karışır, onlarla beraber saklambaç, köşe kapmaca oynardı.

Bu acayip halleri zekâsının taşkınlığından mı, yoksa o koca kafada bulunan cevherin dış büyüklüğüyle orantılı

1 Sokrates (MÖ 469-MÖ 399): Antik Yunan filozofu.

olmamasından mı ileri geldiği kolay kolay kestirilemeyecek bir meseleydi. Dehri Efendi'nin ilk karısından bir kızı ile bir oğlu olmuştu: Melahat Hanım'la Şemi Bey... Birinci eşinin vefatından sonra tuttuğu genç bir odalık da Nezahet Hanım'la Vahip Bey'i dünyaya getirmişti. Yirmi beş yaşında kadar bulunan ilk kızı Melahat Hanım kocada, on sekiz yaşındaki büyük oğlu da yatılı okullardan birinde bulunduğundan, Mürebbiye Anjel küçüklerin, yani Nezahet Hanım'la Vahip Bey'in eğitim ve terbiyeleri için tutulmuştu.

Dehri Efendi'nin dört evladında da babalarının o koca kafası, çukur gözleri, bazı garip huyları farklı derecelerde görülürdü. Çocuklar babalarından saklambaç oynamak gibi bazı laubalilikler ve iltifatlar görseler de, büyüğü küçüğü kendisinden korkarlardı. Çünkü Peder Efendi'nin hiçbir konuda şakası yoktu. Çocuklardan birinin bıçak, çakı, kalemtıraş gibi kesici aletlerle oynadığını görse, derhal o kesici şeyi çocuklardan alır, masumun elini birkaç yerinden kanatıncaya kadar çizer, çocuğun kendi kendine kazayla yapacağı şeyi, ders alsın diye, o kasten yapardı. Ateşle oynayanın elini ateşe sokar, ateşin acısına dayanılmaz, ne kadar can yakıcı bir madde olduğunu çocuk tecrübeyle kesin olarak öğreninceye kadar o eli ateşte cızırdatırdı.

Efendi, çocuklara verdiği bu cezaların diğer çeşitlerini, bir dereceye kadar değiştirerek aile üyelerinden büyüklere uygulamaktan da çekinmediğinden, bu durumlardan birkaçına rastlayan Mürebbiye Anjel hane içindeki erkeklerden yalnız Dehri Efendi'nin ismini defterine kaydetmekte tereddüde düşmüştü.

Dehri Efendi'nin kendinden on sekiz, yirmi yaş kadar küçük bir biraderi vardı. Bu zat ailece "Amca Bey" diye çağrıldığından hane halkından Amca Bey'in asıl isminin ne olduğunu bilmeyenler çoktu. Amca Bey'in beden yapısı Dehri Efendi'nin küçürek ölçekte, şaşılacak derecede bir benzeriydi. Birinin dimdik, diğerinin eğri büğrü boyu Amca Bey'in Dehri Efendi'ye benzerlik derecesini son oluşum evresinde bulunan bir kurbağa yavrusunun ana-babasına

şekil olarak son yakınlığı derecesinde bırakmıştı. Çocukların bacak aralarını hamam bohçasına çevirircesine eski annelerin yanlış bir âdete uyarak oralara pamuklu bezler tıkıştırmaktaki cahilce inatlarının sonucu olarak Amca Bey'de bacaklar dolambaçlı hale gelmiş, bu boy eğriliğine belkemiğindeki doğal eğim de eklenince, geometride iki nokta arasındaki en kısa mesafeye doğru diyen tarife aykırı bir örnek oluşturacak şekilde, bu eciş bücüşlük biçare adamın boyunu bilinen şekillerden "âşık yolunu şaşırdı"ya[1] çevirerek boy uzunluğunun hemen çeyreğini içine oynatmıştı. Amca Bey'in bedeninin eğri büğrülüğü Allah'ın bir hikmeti olarak ahlakına da geçmişti. Dehri Efendi'den boyca otuz santimlik eksiği, aralarındaki benzerlik oranını pek o kadar açmamıştı. Çünkü kafatası büyüklüğü ve yüz hatları birbirinin aynı gibiydi. Fakat ikisinin de iş ve davranışlarına yüzeysel olarak bile olsa dikkat eden bir kişi beyin ağırlığı bakımından Amca Bey'in ötekinden (beyni okkaya bindirmeye müsaade olunursa) okkalarla noksanı bulunduğunu anlamakta güçlük çekmezdi. Sanki Yaradan ana rahminde işe yarayan ve yaramayan ne kadar haslet varsa birinci evlada vermiş, ikincisine her şeyin adisini, bozuğunu, zayıfını bırakmıştı.

Amca Bey her hareketinde büyük biraderinin halini taklit etmeyi kendine ilim irfan sermayesi edindiğinden, kendisinin zaten bir acayip olmasına bakılırsa, ucubenin ucubesi olacağına şüphe yoktur.

Büyük biraderi taşra memuriyetlerinde gezerken küçüğü İstanbul'da mirastan kendi payına düşen serveti son kuruşuna kadar yemiş, şimdi Dehri Efendi'nin iyilik ve korumasına sığınmaktan başka çaresi kalmamış olduğundan her emre eyvallah demek Amca Bey için artık bir zorunluluk sırasına geçmişti. Bu bakımdan Dehri Efendi'nin Amca Bey üzerindeki nüfuzu biraderlikten babalık derecesine çıkmış, ötekinin evdeki konumu ve itibarı ise çocuklarla uşaklar arasında bir dereceye inmişti.

---

1 Girintili çıkıntılı bir nakış örneği.

Amca Bey'in birkaç karı alarak geçinemeyip boşaması Dehri Efendi'yi had safhada kızdırmış ve bu öfke, zavallı Amca Bey'in ebedi bir bekârlığa mahkûm olması sonucunu doğurmuştu. İşte bu sebeple Mürebbiye Anjel'in yalıya gelmesi herkesten çok Amca Bey'in gözlerini kamaştırdı, eğri boyunu bir güzel kadın tarafından beğenilmeye güçlü bir engel zannederken Matmazel'in ara sıra kendine o gönül avlayan sevdalı bakışları manalı manalı yöneltmesinden, önüne atılan yeme ağız açan akılsız bir balık gibi eğrile büğrüle kızın etrafında dolaşmaya ve kalbinde türlü gülünç ümitler halinde acınacak gariplikler belirmeye başlamıştı.

Mürebbiye, Paris'in romancılarına taş çıkartan o psikolog, sakat bir vücutta sağlam bir kalbe nadiren rastlanacağını bildiğinden, Amca'ya kancayı takınca zavallıyı istediği tehlikeli sevdaya doğru götürebileceğini anlamıştı.

Matmazel, Amca Bey'e kamburuyla uyumlu bir zoka[1] hazır ettikten sonra, evdeki ufak tefek beylere de bir çapari hazırladı. Bazen çinakop iğnesine çurçur[2] düştüğü gibi Şemi ve Sadri beyler için attığı bu çapariye vekilharç[3] ve aşçıbaşı veya ayvazdan[4] biri yakalanırsa vay haline! Maksat balık avlamak değil mi?.. İğneye birkaçı çengellensin de ne cinsten olursa olsun... İçinde çok sevimsiz gelenler bulunursa onları tekrar suya atmak, eti hoş, yemesi hafif olanları da salamuraya yatırmak kendi gönlüne kalmış bir iş değil midir?

Tuhaf insanlar müzesi demeye layık olan o yalıda Dehri Efendi ve Amca Bey'den sonra gelen üçüncü ucube, Melahat Hanım'dı.

Her ismin sahibine uygun olduğunu zannedenler, bu hatalarını düzeltmek için Melahat Hanım'ı görmelidirler. İsmi Melahat,[5] fakat kocası için canlı felaketti. İnsan bu

---

1 Büyük balıkları tutmakta kullanılan, küçük balık biçiminde, ucu iğneli kurşun parçası.

2 Lâpina familyasından, eti pek sevilmeyen, küçük bir deniz balığı (Crenilabrus).

3 Bir konağın masraf işlerini üzerine alan. Kesedar.

4 Büyük konaklarda mutfak ve yemek hizmetlerinde çalıştırılan uşak.

5 (Ar.) Melahat: Yüz güzelliği.

kadını kocasıyla bir arada görse Melahat kelimesinin uğradığı bu suiistimale mi, yoksa o bahtsız damadın haline mi, hangisine acıyacağına şaşırır... Melahat'ı görenin "Uzun servilerden uzundur boyu, ince fidanlardan incedir beli" şarkısında boy uzunluğu ve zayıflık hakkında hiç de şairane olmayan abartıyı çok görmeyeceği gelir.

Erkeklerde bile nadiren rastlanan telgraf direği gibi ince uzun bir vücudun üzerine kadınlarda hiç rastlanmayan irilikte ve uzun çapı diklemesine gelmek üzere oval bir kafa geçiriniz... Bu oval yüzün üzerine de Çinlilerinkine benzer, o kadar çekik kaş, göz, ağız, burun resmediniz ki güya Melahat Hanım lastikten yapma bir insanmış da iki kişi biri ayaklarından diğeri tepesinden tutarak o lastiği çekebilecekleri kadar çekip uzatmışlar, bütün organlarıyla beraber yüz hatları da bu çekiliş nispetinde çarpık bir resim ortaya çıkararak kıpırdamadan öyle kalmış sanılsın... İşte o zaman Melahat Hanım'ın fotoğrafını diyemezsem de aslına pek benzer bir krokisini gözünüzün önünde canlandırmış olursunuz...

Diğer bir deyişle, sanki Melahat'ın doğumunda ebesi bulunan kadın kendilerince geçerli olan eski âdete uyarak bebeğin kafasını hoş bir şekle koymak için iki şakağından şiddetle bastırmış fakat ne yazık ki masumun ilk bastırmayla Uzunköprü kavununa çevirdiği kafasını her nasılsa çene altından ve tepeden sıkıştırmayı unutmuş. Sonra da çocuğu babasının kucağına vererek "Al işte bunun adını Melahat koy" demiş.

Tavan süpürgesine kadın esvabı giydirmişler gibi, Melahat Hanım pelerinli, kat kat dantelâlı yeldirmesini[1] giyip pullu beyaz başörtüsünü de örterek bahçeye, koruya, bostana çıktığı zaman rüzgârın o uzun boya, o çirkin endama verdiği dalgalanmadan ürkerek bütün yabani kuşların kaçıştıklarını gören bahçıvan, Efendi'den ebelik ve jeoloji

1 Kadınların çarşaf yerine kullandıkları, başörtüsü ile birlikte giyilen hafif üstlük.

dersleri dinleye dinleye zekâsı bayağı gelişmiş olan o herif, bu halden ders alarak bostana diktiği korkulukları Melahat Hanım'ın şeklinde yapmaya başlamış ve çok işe yaradığı için bu model bütün civar bostanların bahçıvanları tarafından örnek alınmıştı.

Bazı günler sabah vakti veya akşamüstü Melahat, kocası Sadri Bey'le kol kola koru gezintisine çıkarlardı.

Rüzgârın şiddetli estiği tepelerde karısının o o uzun boyunu süsleyen kırmalar,[1] sayvanlar,[2] kurdeleler yelpir yelpir uçuştukça Sadri Bey:

— Melahat kolundan sıkı tutmasam şimdi havalanacaksın!

derdi. Sadri'nin bu sözden maksadı karısının o yumurta kafası, her ucu bir tarafa uçan elbiseleri içinde yay gibi kavislenen o ipince vücuduyla bir uçurtmaya benzediğini ima etmek olduğu halde, Melahat'ta şu nükteyi anlayacak kadar zarafet olmadığından, bu "havalanmak" sözünü kendisine şuh bir hoppalık yakıştırması, bedensel arzulara düşkünlük iması yapılıyor manasında alarak uzun boyuna hiç yaraşmayan nazlı ve işveli bir eda ile:

— Elinden uçuveririm diye korkuyorsan sıkı tut... Melahat'ını kaçırma... "Kadıya yalan, kadına inan olmaz"... Canım isterse bir gün uçuveririm belki. Sonra Melahatsız ne yaparsın? Elindeyken kıymetini bil...

diye karşılık verir, bu soğuk cilve Sadri'nin damarlarındaki kanı buz gibi dondururdu.

Melahat şekil olarak bir kadından çok uçurtmaya benziyordu. Fakat ipi bir bela kemendi gibi Sadri'nin boynuna geçirilmiş –öyle bir uçurtma ki değme fırtınalarla ipin kopması ihtimali düşünülemez. O yalıya damat olmazdan önce Sadri'ye Efendi deniyordu. Beylik kendisine Melahat'ın boyuyla birlikte verildi. Fakir çocuğu, yumuşak huylu, terbiyeli, mütevazı olması, evlenmeden önceki

---

1 Pile.

2 Güneşten, yağmurdan korunmak için veya süs olarak bir şeyin üzerine çekilen dam saçağı gibi düz veya eğimli örtü.

bütün yapıp ettiklerinin Dehri Efendice biliniyor olması Sadri'nin o aileye damat olmasına yol açan sebeplerin başlıcalarındandır.

Damat seçiminde fakirliğin tercih sebebi sayılmasına şaşılmasın. Her akıl sahibinin düşüncesi başka olur. Her akıl sahibinin düşünüşü, anlayışı tek tip olsaydı, dünyada hemen her bilim ve fende ve her konuda düşünürlerin yolu bir olurdu. Her şeyde bu kadar anlaşmazlık ve görüş farklılığı görülmezdi. İşte bu genel kural uyarınca kimi zengin damat arar kimi fakir. Başkalarının hareketlerinde gördüğümüz, kendi fikir ve görüşümüze uymayan her şeye gülmemiz, şaşmamız lazım gelse, ömrümüzün büyük kısmını gülmek ve şaşmak ile geçirmek gerekir. Herkes nasıl hareket edeceğini kendi aklıyla belirler. "Aklı pazara çıkarmışlar da herkes yine kendi aklını beğenip almış." Bu meşhur sözdür.

Laf lafı açar ama her açılan laf gediğine kalem sokmak, konuşmayı büsbütün çığrından çıkarır. Serde zevzeklik, kalemde isyankârlık olursa ne yapmalı?

Evet efendim... Dehri Efendi damadını fakirlerden seçmişti. Buna sebep de gözü açılmadan yanıma gelsin, her şeyi burada görsün fikriydi. Sakat bir fikir ama aile fertlerinden hangi babayiğit Dehri Efendi'nin karşısına çıkıp da "Siz okuduğunuz kitaplarda yanlış görmüşsünüz. Bütün insanlar analarından gözü açık doğarlar. Gözü kapalı doğmak kedi filan gibi bazı hayvanlara mahsustur. Allah esirgesin, ara sıra insanlarda da gözü kapalı doğan olur ama onların gözleri yedi gün sonra açılmaz" diyebilecek?..

Evlenmeden önce Sadri'nin o yalıya gidip geldiğini söylemiştik ya! Sadri bayram, kandil gibi mübarek günler ve resmi tatillerde Dehri Efendi'nin eteğini öpmek fırsatını hiç kaçırmazdı. Böyle her tebrik ve etek öpme ziyaretinde Sadri oda kapısından içeri girerken belini mümkün olduğu kadar kamburlaştırıp bacaklarını dizkapaklarından birer dik açı oluşturacak kadar kırdıktan sonra Amca Bey'in yürüyüşünü taklit eder gibi, çağanozvari, yampiri bir

yürüyüşle koşa koşa gider o mübarek eteği yüzüne gözüne sürerek öper, Efendi'nin ettiği hafif tek temennaya[1] karşılık –vücuduna vermiş olduğu o kargacık burgacık şekli asla bozmaksızın ayakları geri geriye işler ve sağ elinde de– bir temenna yaylım ateşidir gider. O acayip tornistan[2] tavrıyla arka arka gide gide nihayet gidecek yer kalmaz. Arkası duvara dayanır. Yine o vaziyette bir süre de ayakta durur. Nihayet Dehri Efendi olağanüstü bir iltifat olarak "Otur" emrini verir... Bu iltifata karşılık bir ikinci temenna yaylım ateşi nöbeti daha olur... En sonunda Sadri şamandıra üzerinde tek ayak üstünde martı durur gibi boynunu bir tarafa büküp vücudunun hemen hemen onda bir kısmı temas edecek kadar çekingen bir tavırla sandalyelerden birinin ucuna ilişir... Dehri Efendi Sadri'nin işte şu hallerinden fevkalade terbiyeli biri olduğuna karar vermişti.

Ev sahibi ile müstakbel damat arasında dereden tepeden söz açılır. Fakat Dehri Efendi'nin sohbetindeki bütün deresi tepesi ekonomi, kimya, zooloji, botanik, hele bunların hepsinden fazla, ebeliktir... Bunlardan oldukça derin derin bahisler açar. Ortaokul eğitiminin ötesinde bilgi birikimi olmayan zavallı Sadri ağzını açar, bilimsel terimler karmaşası içinde her bir kelimesi güm güm kafasına vurulur gibi edilen o sözlerin bir tekini anlamaksızın şaşkınlık içinde dinlerdi... Arada sırada "Keramet buyurdunuz efendim... Hiç işitmemiştim, aman ne tuhaf şey efendim" gibi cevaplardan başka bir karşılıkta bulunamaz... Sadri'nin bu cahilliği de fakirliği gibi Dehri Efendi'nin hoşuna gider... Varsın biraz cahil olsun, okullarda birtakım yanlış bilgiler öğreneceğine gelsin her şeyin doğrusunu benden öğrensin, der... Dehri Efendi'nin huzuruna çıkmaya başladığı, onunla sohbet etme şerefine erdiği ilk zamanlarda Sadri ile aralarındaki sevgi bağı şu şekilde kurulmaya başlamıştı:

Dehri Efendi — Efendi oğlum ne okudunuz bakalım?

---

1 Öne doğru eğildikten sonra doğrulurken eli başa götürerek verilen selam.
2 Geminin pervanesini ters yönde çevirme.

Sadri Efendi — İşte gücümüz yettiği kadar, şundan bundan okuduk...

— Şundan bundan ne demek?

— (Sadri sıkılarak) Dilbilgisi gibi, sözdizimi gibi, tarih, coğrafya, hesap... Mesela ahlak risalesi gibi...

— Dilbilgisi ve sözdizimi dediğin şeyler... Arapça mı? Türkçe mi? Farsça mı? Fransızca mı?

— Üçü dördü karışık efem... Bunlardan yalnız Türkçenin sözdizimini iyi göremedim, bir görene de rastlayamadım.

— Bunlar çocuk dersleri canım... Başka bilimlerden neler gördün? Ve özellikle bunlardan hangisine merak sardın? Hiçbirinde uzmanlığın yok mu?

Sadri derin derin düşünmeye vararak:

— Yalnız birisinde uzmanlaştım. Fakat o da önemsiz...

— Hangisine?

— Botaniğe efendim.

— Önemsiz mi ya! Botanik pek önemli bir bilimdir. Kureybi[1] dokusu, lifli kureybi dokusu, damarımsı kureybi dokusu hakkındaki yeni teoriler üzerine düşüncelerin derin mi?

— (Şaşırarak) Kurabiye mi buyurdunuz efendim?

— (Hiddetle) Kurabiye değil, *Tissu utriculaire*'in Türkçesini... Türkçesi mi ya, Arapçasını söylemek istedim...

— Şu buyurduğunuz isimlerde şimdiye kadar hiç bitki işitmedim efendim.

— Bu söylediklerim bitki ismi değildir... Ben bitkinin ilk hallerinden, nasıl doku ve şekil kazandığından, şimdiye kadar incelenebilen doku türlerinden bahsetmek istiyorum. Bunları bilemedin... Pekâlâ!.. Mantar familyası kısmında nasılsın?

---

1 Kureybi: Su miğferi. Ilıman ve tropikal iklim bölgelerinde yetişen, yapraklarının üzerinde taşıdığı içi boş minik kesecikler yardımıyla küçük su canlılarını yakalayarak sindiren böcekçil bir su bitkisi türü (Utricularia; lentibulariaceae familyası).

Ooo! Sadri mantar[1] kısmında birinciydi. Hele laf mantarında... Efendinin bu şakasını anladığı için zavallı çocuk mahcubiyetinden kulaklarına kadar kıpkırmızı kesilmekle beraber uzun uzun gülmekten de kendini alamadı. Efendi de hafif bir tebessüm göstererek dedi ki:

— Gülme oğlum... Böyle her şeye gülüp geçmemeli. Biraz da onların hallerini incelemeye uğraşmalı. Mantarlar botaniğin kendi kendini dölleyen ve kendi kendine üreyen sınıfındandır. Dokuları yalnız hücrelerden oluşur. Bazıları tek hücreden dokunmuştur. Birtakımları da bir araya toplanmış çok sayıda hücrenin karışık bir şekilde doku oluşturmasıyla meydana gelmiştir. Doğa ekonomisinde mantarların etkileri pek büyüktür. Mantarlar ölmüş olan her şeyden geriye kalan maddeleri yok ederler. Organik olan şeyleri madenleştirirler ve organik maddeleri azot, amonyak, karbonik asit halinde parçalarlar... Küçük mantarlar da büyük mantarları adeta yerler.

— (Hayretler içinde) Mantarlarda bu gibi tuhaf haller olduğunu hiç bilmiyordum efendim... Hele bir mantara diğer bir mantarı yerken hiç rastlamadım.

— Ben sana bilimsel anlamda söylüyorum. Mantar mantarı ağzıyla ısırıp dişleriyle çiğneyerek yemez...

— (Gayet mahcup olarak) Malum efendim... Malum... Onlar da birbirini bilimsel anlamda yerler...

— Ona ne şüphe!.. Her arazi ve bölgede mantar bulunur. Büyüme ve yetişme biçimleri, bulundukları yerlerin coğrafi özelliklerine göre değişmezse de aynı tür mantar çeşitli çağlarda ve dönemlerde durumun ve konumun etkisiyle şeklen pek çok çeşitlilik gösterebilir. Mantarların renkleri beyaz, esmer, kırmızı, mavi, morumsu olur. Yeşil bulunur derlerse sakın inanma ha!.. Bunların kimyasal bileşenleri yetiştikleri bölge ve çevreyle ilişkilidir. Bileşiminde yüzde doksan su, mant, mayalanabilir şeker, azotlu maddeler ve bazen de yiyenlerin zehirlenmesine yol açan pek kuvvetli bir zehirli madde bulu-

1 Burada "uydurma söz, yalan" anlamında.

nur... Bu mantarlar yüzünden hayvanların ve ekinlerin yakalandığı hastalıklar sayısızdır. Birçok şeyler üzerinde rutubet ve başka nedenlerle oluşup da halk dilinde ismine "küf" denilen şeyler bütün mantardır. Bunların "klostroma" denilen türü istila ettiği koca bir gemiyi birkaç senede çürütüp dağıtır...

— Aman efendim hayrette kaldım... Ne fena şeymiş bu mantarlar... Lütfedip kulunuza şu bilgileri vermemiş olsanız, köleniz hâlâ evin alt katındaki bütün eşyayı istila eden o mavi şeye "küf"tür deyip geçecekti. Suphanallah bunlar hep mantar ha!!.. (Bir zekâ belirtisi göstermeye çalışarak) Efendimiz... O halde hani ya bazen tembel kimselere "Be adam nedir bu halin? Artık küfleneceksin" derler... Bu tabir yanlış... Bundan böyle onlara "mantarlanacaksın" demeli... Doğrusu bu değil mi efendim?

— (Büyük bir telaş ve öfkeyle) O başka şey, o başka şey... O büsbütün başka bir konu... Mantarın da bir kullanım yeri var küfün de. Ekinlerin her türüne özgü bir parazit vardır. Buğday sapları tarlada henüz tazeyken bulaşıp da "cemre" "yanıkara" veya "külçer"[1] denilen hastalığı meydana getiren şey "ustilago" isminde bir cins mantardır. Yine buğdaylardaki "humz-ı yeknem-i [?] hadid"in(!)[2] nedeni "puccinia graminis" isminde berbat bir parazittir. "protos porade vastan" [?] yerelmasında "erysiphe necator"un[3] asmada meydana getirdiği hasarı bilmeyecek kadar bilimden uzak mısın? Mantarlar sınıfından birçok parazit insanlara da hayvanlara da bulaşır. Bunların "oidium albicans" denilen cinsi çocuklarda "kabarcık hastalığı", "sulak", daha doğrusu senin anlayacağın "külleme" hastalığını meydana getirir...

— Aman yarabbi! Neler öğreniyorum... Çocuklar "külleme" olur mu efendim?.. Bendeniz külleme yalnız asmalarda olur zannediyordum.

1 Külçer: Buğday içinde bulunan siyah taneler, kileçeri.

2 Buğday pası mantarının, tahıl bitkilerinin sap ve yapraklarında oluşturduğu pas rengindeki hastalık (*puccinia graminis tritici*). Türkçede "kara pas" ya da "kınacık" olarak bilinir.

3 *Erysiphe necator*.

— Asmalarda olan insanlarda olmaz mı cahil?.. Yalnız çocuklarda değil büyüklerde bile olur... Ağzı burnu yara bir çocuk gördüğün vakit kendini sakın!.. Bulaşıcıdır. Bir çocuğun ki ağzı burnu yaradır, hiç şüphesiz o küllemedir!!.. Çoğunlukla emzikle büyütülen çocuklarda olur. Anaları tembel, dikkatsiz bulunur, "kabarcık hastalığı" ortaya çıkar. İpek böceklerindeki "muskardin" hastalığına kim neden olur?..

— (Aceleyle) Hiç şüphe yok efendim mantarlar...

— Hangi tür mantar?

— (Düşünerek) Demin buyurduğunuz... "porostos ustornokos" türü...

— (Gülerek) "prutos proda vastan" demek isteyeceksin...

— Evet efendim, evet... Mantarların işte o "Protestan" cinsi efendim...

— (Öfkeyle) Ağzına yaraşmıyor... Mantarlarda din ve mezhep olmaz... O söylemek istediğin "prutos proda vastan" cinsi yer elmasına dadanır... Sen lafı nerenden dinliyorsun? Her sakallıyı baban mı zannedersin? İpek böceklerinde muskardin hastalığına yol açan mantarın cinsini bil, sana koca bir aferin var...

— (Mahcubiyetle) Mantarcılıkta o kadar derin bilgim yok, nasıl bileyim efendim?

— Öyleyse iyi dinle... "Botrytis bassiana"

— Botiris bastiyani!..

— (Gazapla) Hangi bastiyani?

— (Şaşırarak) Fener'deki... Şey şaşırdım affedersiniz efendim...

— Yoook... İşte bu dikkatsizliğe kızarım. Gerçi mantarlardan, mikroplardan bazılarına insan ismi verirler, verirler ama bu şeref herkese nasip olmaz... Buna hak kazanmak için bilinmeyen bir tür mikrop veya mantar keşfetmeli... O zaman keşfedilen şeye keşfedenin ismi verilir. Mesela haddim olmayarak şimdi bir mikrop keşfetmeyi başarsam, ona "Dehri mikrobu" denir. Ben de haklı olarak bununla övünürüm. Benim artık ihtiyarlık yakama çöktü. Evvelki

gibi çalışamıyorum... Sen gençsin, çalış, durma çalış da bari ismin böyle bir şeye verilsin. Ben bir zaman "mikrokozm"a[1] çok çalıştım. Rumca bilir misin?

— Pek az... Rumcadan bildiklerim "...tikanis,[2] kalayise...[3] polikala...[4] pupas...[5] aftos piyos[6]" türünden şeyler efendim...

— Öylesi makbul değil. "Elenika"sını[7] bilmez misin!

— (Utanarak) Hayır efendim...

— A yavrum sen de hiçbir şey öğrenmemişsin ki, bütün vaktini boş geçirmişsin!.. Rumca bilmiyor isen "mikrokozm" tabirinden bir şey anlayamazsın... Dur ben sana anlatayım. "Mikro" küçük... "kozmoz" da dünya demek... Şimdi bu sıfatla ismi birleştir bakalım Türkçede ne mana çıkacak...

— (Biraz düşündükten sonra) "Küçük dünya"

— Hay babanın canına rahmet...

— (Biraz gücenerek) Babam kulunuz hayattadır efendim...

— (Gözlerini açarak) Hayatta olsun... Allahın rahmetini kim istemez? Neden bahsediyorduk?

— Küçük dünyadan...

— Küçük dünya neresidir sen bilir misin?

— Avustralya kıtası...

— Değil... Böyle cahilce cevaplar verme. Fesini önüne eğ de şöyle filozofça bir düşün bakalım küçük dünya neresidir?

— (Derin derin düşünüp kendi kendine söylenerek) Küçük dünya Avustralya kıtası değil... Evet aklıma gelir gibi oluyor... Bu isimde İstanbul'da bir meyhane olacak. Fakat neredeydi o meyhane? Samatya, Yenikapı, Langa, Uzun Odalar, Balat, Balık Pazarı, Galata, Perşembe Pazarı, Kömürcü Sokağı, Yüksek Kaldırım, Voyvoda, hay kâfir

---

1 Mikrokozmos, küçük canlıların dünyası.
2 (Yun.) *Ti kanis?*: Nasılsın?
3 (Yun.) *Kala eisai [Eisai kala]?*: İyi misin?
4 (Yun.) *Poli kala*: Çok iyi.
5 (Yun.) *Pou pas?*: Nereye gidiyorsun?
6 (Yun.) *Autos* (bu) *piyos (kim, hangi)*: Aftos piyos, işe yaramaz, değersiz.
7 (Yun.) *Elenika*: Yunanca.

mahalle hay... Neresiydi o?.. (Yüksek sesle) Efendimiz, haşa huzurdan, buyurduğunuz isimde İstanbul'da bir meyhane olacak galiba, fakat yeri bir türlü aklıma gelmiyor...

— Bilemedin hey dünyanın gafili!..

— Efendim kulunuzun dünyaya dair dilimizde bildiğim tamlamalar işte şunlardır: eski dünya, yeni dünya, kahpe dünya, fani dünya, yalan dünya...

Dehri Efendi yastık üzerinde gümüş enfiye[1] kutusunu eline alır. Orta parmağıyla altına üç fiske vurduktan sonra kapağını açar. İçinden aldığı bir tutam enfiyenin bir kısmını burnunun bir deliğine, kalan kısmını öbür deliğine enfiye çekenlere özgü bir maharetle yerleştirdikten sonra tekrar baş ve işaret parmaklarını burun deliklerine tıkayıp enfiyeyi kafasında istenen noktalara kadar ite dürtüştüre götürdükten sonra der ki:

— İşte bildin... Fani, yahut yalan dünya...

— Yalan dünyanın bir ismi de küçük dünya mıdır efendim?

— Dur, acele etme, anlatacağım... Eski filozoflardan Eflatun[2] ve bir parça onun yolunu izleyen Sofistlerden[3] bir grup ve Stoacılar[4] bu dünyayı küçüklükte adeta bir portakal, üzerinde yaşayanları da mikroskobik mantar sayarlardı. İşte küçük dünya oradan geliyor.

— Efendi hazretleri yine mi mantar?

— Ya ne zannettin şaşkın kafadar!..

Dehri Efendi'nin hep bu mantar, daha doğrusu martavallarını Sadri bilgi edinmek amacıyla canıgönülden dinleyerek arada bir bütün saflığıyla hayretler içinde kaldığından, Efendi gitgide bu çocuğun sohbetinden pek hoşlanmaya başlamıştı.

---

1 Enfiye: Kurutulmuş tütünden yapılan ve burna çekilen keyif verici, aksırtıcı toz, burun otu.

2 Platon (MÖ 427-MÖ 347): Antik Yunan filozofu.

3 Sofistler: MÖ 5. yüzyılda para karşılığında felsefe öğreten gezgin felsefeciler.

4 Stoacılar: Kıbrıslı Zenon'un kurduğu bir felsefe okulu olan Stoacılığa mensup filozoflar.

Dehri Efendi'nin derin bilgisine Sadri'nin hayreti arttıkça Efendi'nin de memnuniyeti çoğala çoğala birinin şaşkınlığı, ötekinin coşkunluğu, nihayet aralarında akrabalık kurulmasıyla sonuçlandı. Mesela Sadri hıyar fidesi yetiştirmek, ağaç aşılamak gibi pratik bahçıvanlık türünden bildiği birkaç şey ile kendini botanik biliminde büyük âlim zannederek Dehri Efendi'ye karşı bilgiçliğe kalkışır, Efendi de bir mantar bahsi açar, zavallıyı şaşkına döndürürdü.

Efendinin büyük oğlu Şemi on sekiz, on dokuz yaşında vardır. Boyu posu yerindedir. Kafa, kaş, göz, bütün yüz hatları babasının aynı... Fakat zekâ o zekâ değil... Peder Efendi'nin zekâsı, Frenklerin tabirince "merkezkaç" bir zekâ, lakin mahdum beyinki büsbütün "merkezsiz" denmeye layık... Şemi yüksekokullardan birine devam eder. Evine haftada bir gece gelir. Fakat ne fayda? Okula devamı gecelerini orada geçirmekten ibaret kalır. Kalın kafasına bir şey dank etmez ki. Ama çalışmaz mı? Çalışır... Çalışmamak ne haddine... Gittiği yüksekokulda falaka, değnek yok, ama yalıda var... Efendibabasının başucunda asılı... Şemi'nin gelmesine bir gün kala çelik gibi âlâ birkaç da kızılcık değneği hazırlanır. Geldiği akşam dersini bilirse kendisine baklava börek, bilmezse kızılcık sopası ikram olunur. Şemi pederinin yemek yedirmekten ziyade taban tarafından ikrama merakı olduğunu bildiği için okuldan yalıya gelirken vapurda bile dört tarafına bakmaz çalışır... Zavallı çocuk ne yapsın?.. Yaradan akıl yürütme denilen şeyden kendisine zerre nasip etmemiş. Ezberlediğini papağan gibi ezberler. Papağan yine anlamını bilmeyerek öğrendiği kelime ve cümleleri bazen tesadüfen doğru yerde kullanarak insanı güldürür. Şemi ise bu konuda papağandan da bahtsızdır. Edindiği bilgilerden hiçbirini ne vesile ile olursa olsun yerinde kullanamaz. Okulda basmakalıp ezberlediği geometri problemlerinde bir harfin yeri değiştirilse zavallı çocuk hiç o problemi görmemişe, okumamışa döner. Şeklin ölçeği ilk öğrendiği ölçekte, kara tahta yine o eski tahta, hatta tahtanın durumu bile eski durumunda olmalı ki çocuk şaşırmasın. Ne yapalım?

Yalıdaki yazı tahtası okuldakine benzemez. Bu benzemezlik çocuğun zihnini altüst eder. Mesele çoğunlukla falaka muhabbetiyle sonuçlanır.

Fakat Şemi eğitimdeki beceriksizliği kadar düzenbazlıktan nasibini almamış değildir. O kızılcık değnekleri epey zihnini açmıştır. Okuldan yalıya gelirken kırlarda ya eşine ender rastlanır bir yaprak veya tuhaf bir mantar arar. Aradığını bulmayı başarırsa bunu doğru Peder Efendi'ye takdim edip hangi familyadan olduğunu sorar. Dehri Efendi oğlunun bu öğrenme merakını takdir ederek bitkiyi elinde evirir çevirir. Fakat çoğu zaman bir kulp bulup takar. Kütüphanesine gidip bütün botanik kitap ve atlaslarını yerlere döker. Bu araştırması günlerle sürer. Bazen Şemi gider, öbür hafta dönüşünde hâlâ babasını meşgul bulur. Bu sayede Şemi bir iki hafta sınav felaketinden ve onun neticesi olan dayak muhabbetinden kurtulduktan başka bütün yalı halkı da rahat eder.

Bu uzun ve derin araştırma sonucunda o bitkiye "erboriyum multikatum" gibi bir isim takılır. Böylece mesele halledilmiş olur. Fakat kırlardan diğer nadir bir mantar buluncaya kadar yine Şemi'nin dayaktan bahtı açılır.

Yalı halkından adı anılmaya değer biri daha varsa o da Kâhya Kadın Eda Hanım'dır. İsmi Eda, unvanı Hanım. Fakat kendisi erkeklik ile kadınlık arasında, yani iki cins arası acayip bir mahlûktur. O dairedeki erkeklerden farkı yalnız selamlıkta[1] başörtüsüyle gezmesinden ibarettir. Şaban Ağa isminde bir de kocası vardır. Ama hangisi karı hangisi koca belli olmaz ki... Bazı zaman karı horoz gibi kocasının tepesine biner. Herifin karıdan ödü kopar. İkisi de yaşça ellilik vardır. Fakat Eda sert kıyımdır... Yanından geçenin genzine kaçar... Yüzünün güzelliğini tarife hiç girişmeyeyim... Kakanoz[2] mu kakanoz! Yaradana kurban olayım...

---

1 Saray, köşk veya konaklarda erkeklere ayrılan bölüm.
2 (Argo) (Farsça *kaknûs*'tan) Çirkin, sevimsiz (kadın).

O beygir kuskunu[1] kaşları, o kedi kuyruğu saçları ne ben yazayım, ne siz okuyunuz.

Fakat Eda kendini peri yüzlü zanneder. Bazen aynada bir kendine bir de kocasına bakarak:

— Ah ben sana düşecek karı mıydım? diye hayıflanır da kocası Şaban'dan:

— Hakikat sen dipsiz bostan kuyularına düşecek bir karıymışsın ama nasılsa bana düşmüşsün...

Cevabını alınca "Haydi oradan tahtakurusu kokulu herif" diyerek tutturulan kavga çoğu zaman yirmi dört saat devam eder.

Eda kocası hakkında böyle aşağılayıcı tabirler kullanır, ama sırası gelince herifi dişi hayvanlardan bile kıskanır.

Yalı halkından büyük küçük herkes Eda'dan korkar. Zavallı Amca Bey ve Şemi'nin kızılcık değneğiyle terbiye edilmesi gerektiği zaman falakanın bir ucunu Şaban Ağa diğer ucunu da muhterem eşi hanımefendi tutar.

3

Mürebbiye Anjel görünüşte hoş, fakat koklayanın başını döndüren bir çiçeğe benzer. Güzelliğinin baharında, kadınlık zarafetinin en mükemmel çağında, yani yirmi yaşındadır. Boyu orta, endamı narin, lakin gerdanı, yanakları dolgunca, elleri tombulca olması, bedeninin inceliğiyle hoş bir karşıtlık oluşturur, vücuduna bakan kendisini zayıf, simayı gören semiz zanneder. O vücut, şişman veya narinden hoşlanan iki türlü zevk sahibinin de arzularını uyandırabilir. İşte kızın bu hoş yapısından dolayı Amca Bey rüyalarında ince bir hayalin üzerine atılmakla uğraşır, aşçıbaşı ise şişman bir kadınla dalaşır.

Anjel'de renk pembe beyaz... İnce kumral kaşların alt uçları biraz düşük. Ağız da biraz büyük ama sarma ipekle

---

1 Hayvanın kuyruğu altından geçirilerek eyere bağlanan kayış.

yapılmış sanılan kırmızı renkli ince dudakları arasından, konuşurken, daha tatlısı gülerken gözüken iki sıra inci diş, bu büyük ağız kusurunu her görene affettirir. Ham şeftali kadifesini andıran biraz çıkıntılı yanakların en yüksek noktalarıyla o top çenenin merkezindeki çukur arası birer birer hayali çizgiyle birleştirilse ortaya çıkacak hayali eşkenar üçgenin içinde bakışlar çıldırmış gibi dolaşarak adeta bir arzu âlemini seyreder. İlle o gözler... İlle o gözler… Uzun kirpiklerle çevrili açık kestane rengindeki gözlerini istediği vakit o kadar süzer, o kadar yayıltır ki bu gönül avcısı bakışa hedef olup da kendinden geçme derecesinde bir şeyler hissetmemek mümkün olmaz. Giyim tarzı pek sadedir. Kumral saçlarını yalnız Paris kadınlarına özgü bir beceriyle tepesine toplar. Yaz mevsimlerinde arkasında daima düz beyaz veya çizgili ketenden bir korsaj,[1] onun altında bir siyah fistan,[2] belinde bir kayış kemer bulunur. Mürebbiye'nin ev içindeki süsü, tuvaleti[3] bundan ibarettir.

Şemi bir hafta okuldan yalıya dönüşünde Mürebbiye'yi görünce şaşırmıştı. İlk bakışta kıza o kadar kanı kaynadı ki hemen gidip Efendibabasının eteklerini öperek: "Okula gitmek ne lazım? Parisli Matmazel okuldaki hocalardan elbette daha bilgilidir," demek ve ondan alacağı eğitimi en büyük bilginlerden bile alamayacağını söyleyerek kardeşleri Nezahet ve Vahip ile beraber Mürebbiye'nin önüne diz çökmek arzusunda bulunduğunu anlatmak istedi. Birkaç saat bu boş hayali kurdu. "Efendibabamın karşısına şöyle çıkarım. Fakat çıkarım da ne derim?" diye düşündü. "Efendim kulunuz okulda haddim olmayarak" diye başlayan bir iki nutuk hazırladı. Ne yazık ki nutukların alt tarafını kendince pek parlak sandığı bu "Efendim kulunuz okulda haddim olmayarak" girişi kadar parlak düşüremedi. Birdenbire babasının o heybetli çehresi, korkunç gözleri gözünün önüne geldi. Titremeye başladı.

1 Küçük, kısa korse.
2 Kadınların bellerinden aşağı giydikleri geniş ve uzun elbise.
3 (Fr.) *Toilette*: Yıkanma, tıraş olma, giyinme, süslenme, taranma işi.

Babasının pür-gazap kesilerek "Şaban Ağa, Eda Hanım, buraya geliniz. Baksanıza çapkın 'okula gitmem' diyor. İndirin falakayı. Yatırın şu katırı" diye vereceği kesin emri o titremeler içinde işitir gibi oldu. Babasının bu birkaç sözünü, kendisinin hazırlayacağı yüz nutuktan daha etkili, daha kuvvetli buldu.

Ancak beri yanda Anjel'in baygın gözleri zavallı delikanlının bütün sabrını tüketip huzurunu kaçırıyor, kendisine en büyük tehlikelere meydan okuyacak cüret veriyordu. Mürebbiyeye kavuşma mutluluğunu kendi şairane hayalgücü elverdiği ölçüde parlak hayaller içinde düşündü. Duyduğu aşk dolu hazlar en kalın kızılcık sopalarının acısını hissettirmeyecek derecede canına can katıyordu. Çocuklarla beraber Mürebbiye'den ders alma ihtimalini –bu konuda babasını razı edemeyeceğine karar vererek– aklından çıkardı. Yine okuluna devam etmek üzere, başka bir şekilde emeline ulaşmak, haftada bir gececik olsun Anjel'le kalmaya bir yol bulmak çarelerini aramaya girişti.

Kendisi kızı çıldırasıya seviyordu ama bakalım sevdiği de onu seviyor mu?

Aşk odu evvel düşer maşuka andan âşıka
Şem'i gör kim yanmadan yandırmadı pervaneyi[1]

Dizeleri kaba yazılmış bayat sözlerdendir. Lakin böyle acemi âşıkların imdadına yetişecek bir teselli güçleri de vardır. "Ben onun aşkıyla perişan olduğumu kendisine anlatırsam belki merhamet edip o da beni sever" ümidiyle Şemi kalbinde yanan aşk ateşini yelpazeleyecek gençlik hayallerini büyüttükçe büyütmeye başladı. Zavallı çocuk Mürebbiye'nin öyle kendisine baygın baygın göz süzüşlerinin gönlünü avlamak için olduğunu bilmiyor, birdenbire böyle şimşek hızıyla ateşe düşüşünün Mürebbiye'nin mahareti olduğunu ise hiç anlayamıyordu.

---

1 Mutasavvıf-şair Sun'ullah Gaybî'nin (öl. 1676'dan sonra) bir beyti: Aşk ateşi önce sevilene, ondan sevene düşer / Muma bak, önce kendisi yanmadan pervaneyi yakmadı.

Şemi her şeyi göze aldırdı, günler boyu, olumlu cevap alacak şekilde ilanıaşk etmenin bir yolunu düşündü. "Sofradan kalkarken elini mi sıksam?.. Bahçede gezerken eteğini mi öpsem?" gibi çocukça bin türlü şey düşündü. Derslerine hiç aklı ermeyen o beyinsiz Şemi bu önemli meselede işbilir bir âşık kesilerek hikâyenin başlangıcında görüldüğü üzere hemşiresi Nezahet'e öğrettiği "eme" (*aimer*) fiilinin üçüncü tekil şahsıyla nihayet sevdiğine kalbini açmak için bir yol buldu.

Kurnaz karı o gece sofrada Şemi'ye surat astı. Arada bir, yine lütfedip bir bakış atıyordu, fakat eskisi gibi kalbe işleyen süzük bakışlarla değil... Bu defa azarlayıcı tarzda bakışlar fırlatıyordu. Şemi sevgilisinin böyle hışmına uğradıkça kâh kızarıp kâh sarararak gözlerini kızın gözbebeklerine dikerek bin türlü kederli tavırla "Cüret ettiğim hareket büyük bir kabahat ise affediniz! Ne yapayım gönlüme söz anlatamadım" demeye uğraşıyordu. Lakin o gece aralarında başlayan bu karşılıklı bakışlarla duyguları anlatma durumu, bir aşk başlangıcı demekti. Fakat Şemi oraları fark edemiyor, Mürebbiye'yi darıltmış olduğundan başka bir şey düşünmüyordu. Çocuğun o akşam üzüntüsünün şiddetinden gözlerine uyku girmedi. Ertesi günü okula gitti. Zaten anlamadan ezberlediği derslerini bu hafta hiç ezberleyemedi. Gündüzleri zihni hep kızın hayaliyle meşgul oluyor, geceleri ancak birkaç saat daldığı ızdırap dolu uykusu içinde de ondan başka bir şey göremiyordu. Ertesi hafta yalıya döndüğü zaman yüzüne dikkat eden olsaydı hayli zayıflamış olduğunu anlamakta güçlük çekmezdi. Bu dikkati Anjel'den başka kimse etmedi. Mürebbiye başarısını kendi kendine tebrik etti.

Çocuk, Efendibabasının huzuruna çıktı. Derhal tahta başı imtihanına çekildi. Birinci soruya karşılık sustu. İkincisinde büsbütün dilsiz oldu. Üçüncüsünde falaka emri verildi. Çıplak ayağa yediği on iki değnek o hafta çektiği acıların tuzu biberi yerine geçti. Fakat o akşam Anjel'den gördüğü iltifat dolu bakışlar bu acıların hepsini unutturdu.

Yemekten sonra Mürebbiye ile bahçede buluştular. Aralarında dereden tepeden söz oldu. Şemi tutuk tutuk cevaplarla kızı hayli eğlendirdi. Nihayet söz "eme" fiilinin çekimine geldi... Anjel onu güler yüzle azarlayarak dedi ki:

— Ayıp değil Şemi Bey sen çocuk böyle laf öğretti?

— .....

— Niçin cevap vermez?

— Korkuyorum Matmazel...

— A ba!! Ben *antropofaj*?[1] Adam yiyecek? Ben değilim canavar... Niçin korkar?

— Size canavarsınız demiyorum, sizi gücendiririm diye çekiniyorum

— Ne vakit korkuyor çocuk böyle laf öğretmiyor.

— Ne yapayım Matmazel? Benim elimde mi? Birkaç haftadır ne çektiğimi siz bilir misiniz?

— Ne çekiyor bana söyleyecek?..

Şemi'ye bu müsaade pek yücegönüllü göründü. Sevincinden duyduğu aşırı heyecan kalbinde fıkır fıkır bir şeyler kaynatıyordu. Zavallı nefes alamayıp tıkanacak gibi bir hale geldi. Bütün acılarını anlatmak istediği halde iki kelime söylemeyi beceremedi. Bir iki kekeledi. Nihayet bütün aşk itirafları, hıçkıra hıçkıra ağlayarak Anjel'in ayaklarına kapanmaktan ibaret kaldı.

Mürebbiye çocuğu omzundan tutup kaldırarak:

— Yetişir... Yetişir...

Dedikten sonra sicim gibi sevda gözyaşları akan yanaklarından birine okşarcasına hafif bir fiske vurarak hemen oradan hızla savuşup gitti. Bu fiske bütün o gözyaşlarına karşılık bir ödül, umut kapısını iki kanadıyla açan bir iltifattı. Şemi tüm o bönlüğüne rağmen bunu anlamaktan aciz kalmadı.

Kendi kendine bahçede bir süre denize karşı oturdu. Sevda dolu gözlerinin önünde açılan mutluluk ufkunun sınırlarını görmeye uğraşıyor, bütün gençliğini sarsan bu

---

1 (Fr.) *Anthropophage*: Yamyam.

umudun etkisiyle genç kalbi kâh gökyüzünde kâh denizin dalgaları içinde titreyen sayısız yıldızlarla titriyordu.

Demek kaç haftadır çektiği aşk acılarına sevdiği de tamamen ilgisiz değilmiş... O da seviyormuş... Hiç sevmese o fiskeyi yanağına vurur muydu? Ne kadar olsa kadındır, kendine karşı gözyaşlarıyla edilen bu sessiz ilanıaşkı kabul ettiğini bundan açık bir işaretle belli edemez. Şemi erkektir... İşi bundan ileri götürme konusu kendine aittir. Önüne açılan bu aşk kapısından içeri ilk adımı nasıl atmalı?.. Şemi iki saat kadar işte bunu düşündü. Doluya koydu olmadı boşa koydu olmadı. Çünkü her neye karar vermiş olsa kararını uygulamaya koyacak zaman yoktu. Önünde bir yarınki Cuma günü vardı. Akşamüzeri okula gidecekti. İşi böyle keşmekeşte bıraksa yine bu hafta okulda gözlerine uyku girmeyeceğini pekâlâ biliyordu. Uykusuzluk neyse ne. Ya derse çalışamamak! Ya onun acı sonucu olan falaka...

Neye karar verecekse bunu yarına bile bırakmaksızın hemen o gece uygulamanın her durumda hayırlı olacağını düşündü. Bu gece herkes yatıp da el ayak çekildikten sonra Mürebbiye'nin odasına gitse, nazik elleriyle yanağına onun vurduğu fiske gibi oda kapısına hafif bir iki fiske vursa acaba nasıl olur? Kapıyı açıp kendisini kabul eder mi, etmez mi? Bu düşünce etkisiyle bütün vücudunu evvela soğuk bir ter, sonra da bir şiddetli ateş kapladı. Amaca ulaşmayı bu kadar yakın görmek kendini hem sevindiriyor, hem dehşete düşürüyordu. Bunları düşünürken vakit epey gecikmişti. Titreyerek yalıya girdi. Odasına çekildi.

Yalıda Mürebbiye Anjel'e verilen oda koruya bakıyordu. Dehri Efendi bütün ev halkına gösterdiği haşin muamelenin aksine, Mürebbiye'ye büyük saygı gösterdiğinin açık bir kanıtı olmak üzere ona ayırdığı odayı süse düşkün bir kadına hoş görünecek şekilde düzenletmiş ve döşetmişti.

Duvardaki havai mavi zemin üzerine yaldız çiçekli en âlâ cinsinden bir Fransız kâğıdı... Değerli iki üç tablo, oymalı maun kornişlerden inen halı perdeler, göbeği beyaz kitabesi al nefis bir Uşak halısı, bir kanepe, iki koltuk, bir şezlong,

bir ceviz yazı masası, kameriyeli, tül cibinlikli bir yaldızlı karyola, bir aynalı dolap, bir lavabo, Mürebbiye'nin odasını oldukça göz alıcı göstermekteydi. Yalnız karyolanın başucuna alafrangalık âdetince gerekli sayılan, bazı çanak çömlek koymak için konan küçük dolap yerine koskoca bir dolaplı büro[1] konmuş olmasından başka odanın dekorasyon bakımından bir kusuru yoktu.

Dehri Efendi tarafından odanın dekorasyonuna gösterilen bu özen hane halkı arasında bir hayli dedikoduya sebep olmuş, bu gibi dedikodularda daima önayak olan Kâhya Kadın Eda Hanım kaşlarını kaldırıp ağzını yayarak "Efendi'nin niyeti Mürebbiye'yi odalık cariye almak" olduğunu bir sır verir gibi her kulağa fısıldamaktan geri durmamıştı.

Bu odada Mürebbiye'nin malı, lavabo üzerinde bazı tuvalet eşyası ile karyolanın başucundaki büronun üzerine konmuş fildişinden yapılma bir *krüsifi*[2] yani Hazreti Mesih'in çarmıha gerilmiş olduğunu gösteren bir heykel, beş on kitap ve birkaç kat elbiseden ibaretti.

O akşam Mürebbiye dalgın bir halde odasına girdi. Çünkü oynamayı tasarladığı komedyanın ilk perdesi açılmak zamanı gelmişti.

Uzun ayaklı, pembe karpuzlu, al atlas abajurlu lambasını yaktı. Karyolanın başucundaki büronun üzerine koydu. Aynalı dolabın karşısına geçip fistanından başlayarak birer birer bütün giysilerini çıkardı. İnce beyaz ketenden, kolsuz, yakası açık, gecelik gömleğini giydi. Fistanına kadar açık olan o geniş yakanın aşağı tarafı çepeçevre tül dantelâ olduğu için, o gömlek vücudu örtmekten ziyade, gümüşsü bedenine hayali, göz kamaştırıcı, yarı gizli bir güzellik verdiğinden, berrak dalgalar içinde seyahat eden deniz kızları, şafak bulutlarına bürünmüş masal perileri gibi o sözde örtünme, çıplak bir vücutta gözlerin bulamayacağı şairane zevki, tabirime müsaade varsa, gizli incelikleri tamamlıyordu.

---

1 (Fr.) *Bureau*: Yazı masası.
2 (Fr.) *Crucifix*: Çarmıha gerilmiş İsa'yı gösteren resim ya da heykel.

Mürebbiye aynada çıplak kollarını, tekmil endamını suyun yüzünde şeklini görüp de kendine âşık olan peri kızı gibi derin bir tutkuyla seyretti. Omuzlarından aşağı beline doğru çözüp salıvermiş olduğu kumral saçları içinden başını alınganlıkla birkaç defa salladı. Galiba o güzel yüz, bu hoş endamına kaderinin göstermiş olduğu insafsızlığa karşı şikâyet ediyordu. Paris'te kendisiyle aynı meslekten olan kadınlardan birçokları süs, görkem, servet içinde yüzüyorlardı.

Kendisi ise yabancı bir memlekette ömründe aklına hayaline getirmemiş olduğu mürebbiyelikle, Dehri Efendi'nin emri altında, yarı mahpus bir halde yaşıyordu. Efendi, öfkeli mizacı, evinde disipline aşırı önem vermesi nedeniyle Mürebbiye'yi işe alırken ilk olarak sık sık sokağa çıkmamasını şart koşmuştu. Türlü eğlence yerlerinde her gece başka bir erkekle vakit geçirmeye alışmış bir kadına bu mahpusluk bir bela zindanından beter görünmez mi? Kaç zamandır yalıdakilerden başka erkek yüzü görmediğinden Şemi ve Sadri Beyler kendisine pek şirin görünmeye başlamış, hatta Amca Bey, Aşçıbaşı bile zihninde gözden uzak tutulmayacak birer önem kazanmışlardı. Bu akşam bahçede Şemi'yle aralarında geçen maceraya bakılırsa delikanlının bu gece odaya hatır sormaya geleceğini kuvvetle ümit ediyordu. Aynaya bir süre daha baktı, baktı... Kadınlık duyguları şiddetle galeyana geldi, gözlerinden dökülen hüzün dolu birkaç damla yaşı parmaklarıyla sildi.

Aynadan çekildi. Büronun önüne geldi. Oradaki haça baktı. Ağlarken gülmeye başladı. O haçı oraya kendinin dindar bir kadın olduğu yalanına Dehri Efendi'yi inandırmak için koymuştu. İşte ona gülüyordu. Konsolun üzerinde Fransızca bir İncil, Bossuet'nin "Marifet-i Hüda ve Nefs"[1] adlı eseri ve onlara benzer birkaç dini kitap vardı... Bunları hiç okumazdı. Fakat gösteriş olmak için hep orada bulundururdu.

---

1 Jacques-Bénigne Bossuet (1627-1704): Fransız piskopos ve ilahiyatçı. 1677 tarihli *Traité de la connaissance de Dieu et de soi-même* [Tanrıyı ve Kendini Bilme Üzerine Bir Risale] adlı kitabı.

Kendinin en ziyade sevdiği ve uykusu kaçtığı gecelerde okuduğu *Lez Avantür dön Garnizon*[1] *Ön Mari Trompe*[2] *Lez Amur dü Li*[3] *Şövalye dö Fobla*[4] türü değerli kitaplarını kimsenin göremeyeceği yerlere saklardı.

Bu gizli kitaplardan *Les Tableaux Vivants* yani *Canlı Tablolar* başlıklı bir tanesini çıkardı. Oda kapısını aralık bırakıp kitapla beraber döşeğine girdi.

Gelmesini beklediği Şemi çocukça utangaçlığına yenilip de acaba gelmeyecek mi? Çocuğun gelmeme ihtimalini düşündükçe soğuk sudan kızgın tavaya atılmış balık gibi her tarafını saran umutsuzluk ve ızdırap ateşinin kalbini cızlattığını hissederek çarpıntılarıyla karyolayı yerinden sarsıyordu.

Nihayet bu bekleyişin acısı o kadar şiddetlendi ki elinde tuttuğu kitabın bir kelimesini anlayamayacak hale geldi... O aralık... Evet işte o aralık, hafif bir kapı gıcırtısı işitildi... Mürebbiye göz kuyruğuyla baktı. Şemi'nin beyaz gecelik entarisiyle odaya ilk adımını atmış olduğunu gördü. Fakat gıcırtıyı işitmemezlikten, içeri gireni görmemezlikten gelerek ve bütün vücudunun titremesine engel olmaya, yüzüne sahte bir sükûnet ifadesi yerleştirmeye uğraşarak dalgın bir halde yarı kapalı bulundurduğu gözlerini elindeki kitaba dikti.

Karyolanın başucundaki pembe karpuzlu lambadan, bahar günbatımlarında güneşin büyüleyici bir kızıllıkla yüce âlemlerden her tarafa aşk rengi yağdırmasını andırır şekilde yayılan renkli, saf, sevdalı bir ışık, abajurun al ipek dantelli saçaklarından süzülüp tül cibinliğin ince deliklerinde bir ikinci defa damıtıldıktan sonra, beyaz çarşaf ve dantelli yastıklar içinde –aşkla aydınlanan ayın su yüzeyine düşürdüğü

---

1 "Les Aventures d'un Garnison": Bir Garnizonun Maceraları.
2 "Un Mari Trompé": Aldatılan Koca.
3 "Les Amours du Lit": Yatak Aşkları.
4 *Les Amours du chevalier de Faublas* (Şövalye de Faublas'nın Aşkları): Jean-Baptiste Louvet de Couvray'nin 1787-1790 tarihlerinde üç bölüm halinde yazdığı romanı.

pembe ışıkların uçağında gezmekten yorulup da bitkin düşmüş gibi– yatan Anjel'in dört köşe bir yastığa dayadığı nazlı başından aydınlığa karanlık atıldığını gösterir bir güzellikle omuzlarından aşağı dağılan saçlarını, gömleğin dantelleri içinde kabarmış göğsünü, hayal gözüne peri masallarından bir tablo gösterir gibi aydınlatmıştı.

Biçare Şemi odaya attığı ilk adımda aklını başından alan bu manzarayla karşılaşınca sihirli bir rüzgârla bütün zihin ve beden gücü felce uğramış gibi ikinci adımını atamayıp orada kaldı.

Anjel okumakla meşgul, pek dalgın görünmekle beraber, göz ucuyla çocuğun her hareketini incelemekten geri durmuyordu. O manzarayı gören âşığında uyanacak sevdanın son dereceyi bulması için Mürebbiye gözlerini kitaptan ayırmıyor, Şemi de seyre dalmış öylece duruyordu.

Sekiz on dakika kadar bu durum devam etti... Şemi birdenbire elektrik çarpmış gibi durduğu yerde titredi. Onun etkisiyle bir iki adım daha atıp odanın ortasına geldi. Bu defa artık Mürebbiye'nin görmemezlikten gelmesi imkânı yoktu. Yastıktan hafifçe başını kaldırıp güya birinin geldiğinden kesinlikle haberi yokmuş gibi önce dalgınca etrafa bir göz gezdirdi. Sonra gözü Şemi'nin parıl parıl parlayan gözlerine rastlayınca sahte bir telaşla elden kitabı atıp iki avucuyla yüzünü kapayarak:

— "Mon Diyö! Kes kö jö vua?"[1] [Aman Yarabbi ne görüyorum?]

diye bir şaşkınlık çığlığı attıktan sonra:

— "Kel foli! Va tan, va tan!"[2] [Ne çılgınlık! Haydi git!.. Haydi!]

diye hafif hafif haykırmaya başladı.

Şemi bu kelimelerle kovulduğunu anlayacak kadar Fransızca biliyordu. Fakat zavallı o aralık Fransızcayı değil a, anadilini bile unutmuştu. Kelimelerin manası zihnine girmiyor,

1 (Fr.) "Mon Dieu! Qu'est-ce que je vois?"

2 (Fr.) "Quelle folie! Va-t'en! Va-t'en!"

o yalnız pembe ışıklar içinde, tüllere, dantelâlara gömülmüş ilahi bir aşk kaynağından yayılan bir müzik işitiyordu. Şemi birkaç adım daha ilerledi. Vücudunun titreyişi kendinde ayakta duracak kuvvet bırakmadı. Karyolanın ayakucuna yığılıverdi.

Mürebbiye âşığını odadan kovmayı başaramamasından dolayı yapmacık bir küskünlükle döşeği içinde yüzüstü döndü. Başını iki eli arasına aldı. Mırıl mırıl bir şeyler söyleyerek fıkır fıkır kaynamaya başladı. Ağlıyor muydu? Gülüyor muydu? Bunu anlayabilmek o heyecan halinde bulunan Şemi'nin değil a, aklı başında bir adamın bile harcı değildi.

O döşeğinde vücudu sarsılarak mırıldanırken Şemi bir gözyaşı seli ile yere kapandı... Bir şeyler söylemeye, anlaşılmaz ricalarda bulunmaya, affolunmayacak aflar dilemeye başladı.

Şu kriz halinin devamı dakikadan dakikaya ikisinin kuvvetini kesiyor, baygınlığını artırıyordu. Nihayet Mürebbiye âşığını def etmek için hangi tedbire başvuracağını bilemediğini ima eder dayanılmaz derecede çekici bir bakışla delikanlının yüzüne baktı. Bu bakışların çarpışmasıyla kıvılcımlar saçarak çakan sevda şimşeği Şemi'yi dünyayı görmez bir hale getirdi... Hemen yerinden fırladı. Göz açıp kapayıncaya kadar oda kapısının anahtarını çevirdi.

4

Mürebbiye'nin o yalıya geldiği günden beri zavallı Amca Bey her gece rüyasında kamburunu düzelmiş görüp seviniyor fakat sabahleyin gözlerini açıp da yine kubbe o kubbe, yine boy o boy olduğunu elleriyle bütün vücudunu yoklayarak anlayınca üzüntüsünden adeta ağlamaklı oluyordu. Fakat bu üzüntüsünü Anjel'in ilgisinden mahrum kalmak gibi umutsuzluk derecesine hiçbir vakit vardırmıyor, kendi kendine derin derin düşünüp türlü umut ve başarı yolları buluyordu.

Aynanın karşısına geçip kamburunu saklayarak yalnız yüzünü derin bakışlarla inceleyerek kaşlarını pekâlâ beğeniyor, gözlerini açıkça sevimli buluyor, fakat zayıf yanakları, koca dudakları, bir karış kulakları için pek öyle güvene güvene güzeldir diyemiyorsa da bunlara büsbütün çirkin demeye de bir türlü dili varmıyordu.

Yüzünün güzelliğine gereği gibi kanaat getirdikten sonra aynada biraz yükselip kamburunu da incelemeye cesaret alarak, kendi kendine, yüz güzel olduktan sonra arkada biraz tümsek bulunmasının vücudun düzgünlüğünü pek o kadar bozamayacağı hakkında kanıtlar ileri sürmeye girişiyor, hayalinde o çıkıntıyı biraz küçültüyor, "Hah şöyle biraz ufalsa bak vücuduma ne kadar yiğitçe bir şekil gelecek" yolunda tutturduğu boş temennilerini gide gide pek ileri sürerek kamburunu "bir varmış bir yokmuş" farz edecek bir dereceye kadar varıyordu.

Bir aralık da kusuru hiç kendi vücuduna mal etmeyerek terzilere buluyor "Sanatta mahir, eli düzgün bir terzi olsa, elbisemin pamukla beslenecek noktalarını güzelce belirlese, bu vücudum mum gibi olur" diye terzilere sövüp sayıyordu.

Amca Bey, Beyoğlu'nda kavga etmedik terzi bırakmamak suretiyle birkaç kat elbise yaptırttı. O arkadaki çıkıntıyı gözlerden gizlemek uğruna terzilerin elbiselere diktikleri pamuklardan başka Bey kendi hazırladığı ufak yastıkları da sırtına özel bir düzenle yerleştirerek her gün o elbiselerden birini giyerek tümseğini yalnız dost ve düşmandan değil kendinden bile gizlemeyi başardığına ve kendinin artık uzun boylu, yakışıklı bir delikanlı olduğuna şüphesi kalmamıştı.

İnsan ne kadar selvi boylu, ne derece güzel yüzlü olsa, o güzelliğe başka bir canlılık verecek süslenme yollarına başvurmaktan geri durabilir mi? Amca Bey işin bu önemli tarafını da ihmal etmeyerek kişisel bakımına haddinden fazla özen göstermeye karar verdi. Her sabah kalkınca yüzüne bir ustura gezdirmek, yarı göğsüne kadar koku-

lu sabunlarla yıkandıktan sonra pembe *lus* pudrasıyla[1] yanaklarına renk ve yumuşaklık vermek, bıyıklarını kozmetiklemek, saçlarını türlü parfümlerle taramak kendisi için en önemli gündelik işler sırasına geçti. Kendine hep bu çekidüzenleri verdikten ve efendi kalıbına[2] çektirdiği ensiz fesini ayna karşısında yirmi dakikalık bir zaman harcayarak göz alıcı güzelliğini iki katına çıkaracak şekilde başına giydikten sonra Mürebbiye'ye kendini göstermek üzere onun gözüne ilişecek yerlerde gezinmeye çıkardı. Bazen Anjel ile karşı karşıya gelirler; kızın iltifat ederek "bonjur ekselans"[3] hitabıyla verdiği hafif bir baş selamına karşılık Amca Bey yerlere kadar eğilip derin bir reverans yapar, aldığı o acayip vaziyette başı büsbütün kaybolup yalnız meydanda kamburu kaldığından hiç haberi olmazdı.

Bazen bahçeden zarif bir çiçek bularak onu Matmazel'e naçizane bir tavırla takdim eder. Kızın çiçeği gülümser bir ifadeyle ve "Mersi mösyö"[4] sözüyle kabul edip göğsüne iğnelediğini görünce "Bu kızın mutlak bende gönlü var. Benim yanımda çiçeği oraya takmak elbette bir şey demektir." Fakat ne demektir? İşte Amca Bey bunu gündüzleri yemez içmez, geceleri uyumaz, düşünür.

Kızla görüşmek için uygun bir vesile ayarlayamadığı günler eline Fransızca bir kitap alıp, çetin fakat hep aşk ve ilişkiyle ilgili bir bölüm seçip, anlamını çıkaramadığını söyleyerek Mürebbiye'ye kelime kelime çevirtir. Kız, sevda, muhabbet vb. sözlerini tatlı tatlı, hazin hazin telaffuz ettikçe Amca Bey'de el ayak titrer... Boğazına bir şey tıkanır... Hemen diz çöküp yalvararak ilanıaşk etmeye bir girizgâh arar... Lakin o sırada kamburundan başka bütün maddi varlığını kaybettiği için, söyleyecek bir söz bulmak bir yana bildiği kelimelerin anlamlarını bile unutur.

---

1 (İng.) *Loose powder*: Toz pudra.

2 Efendi biçimi fes: Okumuş insanların tercih ettiği, gösterişten uzak kalıplanmış fes.

3 (Fr.) *Bonjour excellence*: Günaydın ekselans.

4 (Fr.) *Merci monsieur*: Teşekkür ederim beyefendi.

Amca Bey birkaç gece "Ah bu çocukça utangaçlığım başarmamı engelliyor. Sevgilime zarif bir şekilde aşkımı ilan etmek için uygun bir vesile ayarlayamayacak mıyım? Bu cesaretsizlik beni bitiriyor... Onu taparcasına sevdiğimi ifade eden bakışlarımdan kızın da etkilendiğini anlıyorum. O da fenalaşıyor, ben de. Lakin ne çare, gerçeği söylemeye ikimizin de cesareti yok ki!.. Ciddi aşklar böyledir. Âşıklar her tavır ve hareketleriyle birbirlerine sessizce gerçeği söylerler de "seni seviyorum" sözünü telaffuza mümkün değil cesaret gösteremezler. İşte bizim halimiz de öyle. Aman Yarabbi nasıl edeyim?" diye sabahlara kadar dayanılmaz derecede bunaltıcı düşüncelerle döşeğinin içinde dört döner. Nihayet Arşimed'in[1] *idrostatik*[2] kanununu keşfeylemesi gibi bir telaşla yerinden fırlar. "Buldum! Buldum!" feryadıyla enine boyuna odayı dolaşmaya başlar...

Bulduğu ilanıaşk yolu Amca Bey'in aklına gülünecek kadar safça, fakat kendine pek zarif, şairane ve hele hele son derecede alafranga görünür...

Zavallı sevda hastasının gönlünde yanan ateşi dile getirmek için keşfettiği, kimsenin aklına gelmeyen bu zarif yol nedir bilir misiniz?..

Sabahleyin erkenden kalkacak, kişisel bakımına her zamankinden fazla özel bir dikkat göstererek giyinecek kuşanacak, aşkını ifade edecek Fransızca bir iki cümle hazırlayacak, yine bahçeden güzel bir çiçek bulup onu âşıkane bir tavırla sevgilisine verdiği sırada hazırladığı cümleleri dokunaklı bir biçimde ifade edecek. Fakat o cümleleri nasıl hazırlamalı?.. Hele şaşırmadan nasıl ifade eylemeli?.. Amca Bey'in anadilinde konuşurken bile "sepet" derken "set" demeye ağzı alışmış...

Amca Bey evvela cümleleri hazırlamaya, ondan sonra düzgün ifade için çalışmaya karar verir. Öyle mucizevi ve etkileyici cümleler arar ki söylenişte söz, fakat etkisi bakı-

---

1 Arşimed (Archimedes) (MÖ 287-MÖ 212): Yunan matematikçi ve filozof.
2 (Fr.) *Hydrostatique*: Akışkan statiği ya da hidrostatik. Sıvıların dengesini ve kaplar üzerine yaptıkları basıncı inceleyen fizik dalı.

mından karşı konulmaz birer ateş parçası olsun. Zavallı adam saatlerle düşünür düşünür, nihayet şu:

Mademoiselle! Je suis un amoureux désespéré, ayez pitié de moi! (Matmazel! Ben ümitsiz bir âşığım! Bana acıyınız.) cümlesinden başka Fransızca söze benzer bir şey bulamaz... Her sözün kuvveti, ifade edilirken ona verilecek etkiye bağlıdır. Cümle bulundu. Şimdi daha önemli kısmı, söyleniş tarzı kaldı. Şu sözlerle günlündeki yangını dile getirirken, yüzüne acındırıcı bir tatlılık, vücudunun her uzvuna kelimelerin etki orantılı bir kırıklık döküklük vermek gibi güç bir işi ciddi bir çalışmayla prova etmeye karar verir. Kendi kendine der ki:

— Şu bardak kapağının sevgilime vereceğim çiçek olduğunu varsayayım... Şüphesiz ben de yine benim. Mesela şu aynanın yanında duran koltuk da Matmazel Anjel olsun...

Amca Bey kapağı çiçeğe, Anjel'i koltuğa, kendini yine kendine benzetmek gibi zekâsının gücüne parlak bir ölçü olacak şu düzeni kurduktan sonra, başını sağa kamburunu sola, kamburunu sağa başını sola, eğerek salıntılı bir yürüyüş, hiçbir aktörün taklit edemeyeceği garip bir tavırla koltuğa doğru yürür. O dört ayaklı farazi sevgilisine yaklaşınca kamburunun bütün ağırlığını sağ dizine yükleyerek dizüstü gelip bardak kapağı olan ve boş duran iki yalvaran elini birden uzatarak:

— *Mademoiselle! Je suis un...*

der, heyecandan cümlenin alt tarafını bir türlü getiremeyip durur. Bu hayali ilanıaşkını bu kadar ciddiye alması, kendisini –karşısında duran koltuğu hakikaten Matmazel Anjel zannettirecek– bir yanlış duyguya kaptırır, zavallı mahcubiyetinden ter dökmeye başlar. Yerinden kızara bozara kalkıp nazikçe bir reverans yaptıktan sonra, koltuktan "Aşırı heyecanı yüzünden bu defa maksadını ifade edemediği" için af diler. Bir ikinci ilanıaşk törenine daha girişir. Bu ikinci denemesinde de birincisinden daha başarılı olmaz...

Amca Bey kırıta kırıta koltuğa kadar yürüyüp diz çökerek Fransızca iki kelime mırıldandıktan sonra "yine olmadı" diye işe yeniden başlayarak bir buçuk, iki saat kadar vakit geçirir. Böyle diz çöze kalka dizlerinde ne güç kalır ne takat... Nihayet baygın bir halde döşeğine serilir...

Sabah olur, gece koltuğa defalarca ilanıaşk ede ede vücuduna çöken yorgunluktan hiçbir tarafını kımıldatamayacak bir hale gelmiş olduğunu anlar. O gün Matmazel'e edeceği "ilanıaşkı" ertesi güne ertelemeye mecbur olur. O gece yine oturur düşünür. Bu defa da "Matmazel, ümitsiz bir âşığım. Bana merhamet ediniz" diye hazırlamış olduğu cümleyi pek manasız, pek düşük bulur. "'Ümitsiz' kelimesini niçin söze katmalı? Yok, bu cümleyi değiştirmeli, daha şairane, daha zekice sözler bulmalıyım" der...

Amca Bey bir hafta kadar uğraşır. Birçok cümleler hazırlar, nihayet onların içinden şu:

"Matmazel! Âşıkane saygılarımı lütfedip kabul buyurursanız gülümle beraber kalbimi size takdim ederim" anlamına gelen:

"Mademoiselle! Si vous daignez agréer mes amoureux hommages, je vous offre mon cœur avec ma rose."

cümlesini pek beğenir. Bu sözleri pek zarif, pek şairane, zekice, hatta dokunaklı bulur. Hazırcevap bir şairin yazdığı trajediye güzel bir giriş bulmuş olması gibi bir sevinçle o geceyi geçirir. Sabah olunca aynanın önünde boy göstererek en cici elbiselerini giyinir. Açık renk bir pantolon, siyah bir bonjur,[1] beyaz bir kravat, üstünde ok şeklinde bir pırlanta iğne, ellerinde beyaz güderi eldivenler, Amca Bey'i bazı komedyalarda âlemi güldürmek için "jön prömiye"[2] rolüne çıkan ihtiyar kambur aktörlere benzetir.

Mürebbiye'nin şuh güzelliğini simgelemek üzere bahçeden her yaprağı tamamen açılmış beyaz bir gül, kendi tatlı

---

1 Bonjur: Uzun siyah ceketle, çizgili pantolondan oluşan erkek giysisi.
2 Önemli rollerde oynayan genç erkek oyuncu, jön.

dilini temsilen de bir şakayık koparır. "İşte şu gül Matmazel, bu şakayık da benim" diye şu zarif benzetmesinden dolayı kendi kendini alkışlayarak bir kurdele ile iki çiçeği birbirine sımsıkı bağlar. Öğle yemeğinden sonra, ikinci derse başlamazdan önce, Mürebbiye'nin ta tepede, kuzeydoğuya bakan bir korucuk içinde gizli bir aşk sığınağında bir saat kadar kendi kendine oturma alışkanlığı olduğunu Amca Bey bildiğinden okula giderken dersini ezberleyen bir çocuk gibi o Fransızca sözleri okuya okuya oraya doğru yollanır... Yokuştan kuvveti, heyecandan nefesi kesile kesile oraya kadar çıkar. Bakar ki Matmazel koyu gölgeler içinde, yeşillikler arasında, fıstık dalından bir koltuğa oturmuş kitap okuyor. Kambur âşık haftalarca prova ettiği o maymun sallantısıyla sevdiğine yüzünü dönerek yürür. Önce yerlere kapanırcasına selam törenini yerine getirir. Sonra saygıyla diz çökerek çiçekleri titreyen elleriyle uzatıp, öksüre tıkana:

— *Mademoiselle! Si vous daignez agréer mes amoureux hommages, je vous offre mon cœur avec ma rose.*

cümlesini o kadar anlaşılmaz bir telaffuzla söyler ki Mürebbiye kelimelerin bazılarını yanlış anlayarak hemen bir kahkaha salıverip: "Hakikaten bu hal pek şık efendim... Bana gönlünüzle beraber kamburunuzu sunmanız size özgü bir çapkınlık mıdır?"

Demek olan şu:

— *Ah!.. Vraiment, monsieur, c'est très chic ça! Est-ce une galanterie à votre façon que de m'offrir votre cœur avec votre bosse?*"

cevabını verince Amca Bey bütün bütün şaşırır. Biri "gülüm" diğeri "kamburum" manasına olan *ma rose* ile *ma bosse* kelimeleri arasındaki anlam ve telaffuz farkını hiç seçemeyecek bir hale gelip her ne olursa olsun bir cevap vermiş olmak için:

— *Oui, mademoiselle, je vous offre mon cœur avec ma bosse.*

(Evet Matmazel, size gönlümle beraber kamburumu sunuyorum.) sözlerini budalaca ağzından kaçırınca bu maskaralık Anjel'in o kadar hoşuna gider ki oturduğu fıstık dalından, koltuğun üzerinden yarı beline kadar arkasına sarkarak tepine tepine güler.

Ciddi bir ilanıaşktan çok bir aşk komedisine benzeyen şu yeni usul kambur takdimi Amca Bey'in aşkta başarısını yüzde doksan sağlar. Birkaç akşam sonra Amca Bey de yeğeni Şemi gibi Mürebbiye'yi bir gece ziyareti ile şereflendirmek bahtiyarlığına nail olur.

***

Sofrada yemek sırası kuralına göre tatlıların birkaç kap sonra getirilmesi âdetine uyarak Mürebbiye Sadri'ye olan iştahını sona saklamıştı.

Sadri o hanede damat olduğundan, karısı Melahat'tan fırsat bulup da Mürebbiye ile aşk alışverişine girişmeye istediği gibi vakit bulamazdı. Melahat kendi güzelliğinin cazibesine son derece inanmış olduğundan, kocası Sadri'nin kendi üzerine gül koklaması gibi bir ihtimal aklının ucundan geçmezdi. Bu yüzden de kocasını şundan bundan kıskanmak gibi densizliklere kalkışmak gerçi âdeti değilse de, Sadri karısının şu safça güvenini kazanmış olmakla beraber yine de şüphe uyandırmaktan kaçınarak gidip lüzumlu lüzumsuz sebeplerle Mürebbiye ile konuşamazdı.

Gündüz karısıyla hemen her vakit beraber bulunmak, gece yattıkları odadan hiç ayrılmamak gibi bazı zorunlu haller Mürebbiye ile senli benli olma arzusuna engel oluyordu. Sofrada, bahçede birbirlerine olan o garip bakışlarından, Mürebbiye ile Şemi ve Amca Bey arasında gizli bir pandomim başlamış olduğunu Sadri anlamakta güçlük çekmedi. Amca Bey ile Şemi'nin Mürebbiye'ye gönül kaptırmış olmalarına ihtimal veriyordu. Fakat birinin vücutça yamru yumruluğuna eklenen budalalığını, diğerinin çocukluğunu, toyluğunu düşünerek her ikisine de Mürebbiye'nin tenezzül etmeyeceğine hükmediyor, Mürebbiye'nin arada bunlara gösterdiği tebessümleri alaya yoruyordu.

Sadri bir hayli süre bu yanlış hükmünde devam etti. Sonra şahit olduğu bazı durumlar gözlerinin açılmasını sağladı ve ilk hükmünü zayıflatmaya başladı. Amca Bey'in her gün kukla gibi giyinip kişisel bakımına haddinden fazla özen göstermesine, Şemi'nin günden güne zayıflayarak sararıp solmasına pek kayıtsız kalamaz oldu. Durumu ve konumu elverdiği ölçüde bunların hareketlerini incelemeye, şu tuhaf pandomim perdesi arkasında görünen gerçeklerin iç yüzünü araştırmaya karar verdi. Zaten gönlü Mürebbiye'ye meyilliydi. Gece gündüz bütün vaktini şu bilmeceyi çözmeye ayırması, arada bir Mürebbiye'nin iffetiyle ilgili şüpheli hallere rastlaması kendini ümitlere düşürerek kalbindeki bu meyli şiddetli bir sevda derecesine getirdi. Yavaş yavaş Amca Bey ile Şemi'den Mürebbiye'yi kıskanmaya, Mürebbiye'nin onlara gösterdiği tebessümleri –her ne kadar alaydan ibaret de olsa– adeta çekememeye başladı... Amca Bey'le Şemi'nin hal ve hareketlerini incelemekten bir an geri durmadığı için bir gün baktı ki Şemi kızkardeşi Nezahet'i odanın bir köşesine sıkıştırmış "eme"[1] fiilinin çekiminden bir şeyler öğretiyor. Oda kapısından gizlice dinledi. Delikanlının Mürebbiye'ye ilanıaşk için aptallığından beklenmeyecek yepyeni bir yol keşfetmiş olduğunu anladı. Şemi'nin şu hareketine pek hiddetlenmekle beraber bu zarif usulü taklide değer görecek derecede takdir etti ve kendisi de Vahib'i bularak, okurların da gördüğü gibi, "adore"[2] fiilinin çekimini çocuğa öğretti.

Bu aşk üçgeni ayrı ayrı bacalardan fitili aldı. Yalnız Sadri, Amca Bey'le Şemi'nin Mürebbiye'yi sevdiğini biliyor, fakat bu iki budala meselenin böyle bir sacayağı üzere kurulduğundan habersiz bulunuyorlardı. Sadri'nin bu bilgisi de Anjel'in iki şuursuz âşığına gündüzün gösterdiği tebessümlerin gece ziyaretleriyle sonuçlanacak kadar ilerlemiş olduğu mertebesine henüz varmamıştı. Sadri Mürebbiye'yi kendine

1 (Fr.) *Aimer*: Sevmek
2 (Fr.) *Adorer*: Hayran olmak.

layık buluyor, kızın o yalıda kendine bir âşık seçmesi lazım gelse bunun ancak kendisi olabileceğine hükmeyliyor, Amca Bey'le Şemi'nin kız tarafından kabul görme ve sevilme ümitlerini ham hayal sayarak, eğer bu iki âşık sevgiliye kavuşma emellerinde ısrarlarını makul dereceden aşırırlar, aşk ateşlerini endişe verecek kadar taşırırlarsa, bir çocukla bir kamburu kündeden atmayı[1] güç bir şey saymıyordu.

Gerçekten de bu üç sevdalıdan Mürebbiye'nin en hoşuna gideni Sadri'ydi. İçerinden geçenleri birbirlerine söylemedeki güçlük diğer ikisine nispetle Sadri'nin değerini Mürebbiye'nin gözünde iki kat arttırdı. İlk kıvılcımı "adore" fiilinden alan bu aşk yavaş yavaş çekim kurallarıyla genişleyerek, nihayet Sadri de yine o bildiğimiz odada Mürebbiye'nin gece iltifatına mazhar oldu.

Mesele o kadar garipleşti, o kadar çatallaştı ki üç erkeği değil sekizini onunu birden, birinin varlığını diğerine zerre kadar hissettirmeksizin idaredeki maharet ve ustalığına güveni tam olan "Anjel" bile başladığı bu ikizkenar üçgen gönül komedyasında pek ileri varmış olduğunu, başlangıç gülünçse de gidişatın neticeyi pek acıklı, belki de korkunç gösterdiğini, bu gibi karışık aşk meselelerinde daima başarı elde etmek ve üstün gelmekle beraber bu defa şu işi yüzüne gözüne bulaştırmadan başa çıkamayacağını hisseder, bu aczini kendine karşı itiraf eyler gibi oldu... Fakat ne fayda? İş işten geçmişti. Âşıkların üçünde de alev saçağa sarmış, dehşetli bir fulisbit[2] ile iş fitili almıştı. "Mızrak çuvala sığmaz" sözü uyarınca yavaş yavaş Şemi Amca Bey'e dikkat etmeye, Amca Bey Şemi'nin âşıklık belirtilerini fark etmeye ve her ikisi Sadri'yi kıskanmaya başlamıştı. Üçünden hiçbirisi Mürebbiye'nin aşk kanununda böyle bir üçlü ilişki kaidesi kabul ettiğine dair bir maddi delile henüz rastlamamışsa da garip bir duygu üçünün de aynı aşk merkezi etrafında dönen birer uydu halini almış olduklarını kendilerine hissettiriyordu.

---

1 Kündeden atmak: (Mec.) Aldatarak tuzağa düşürmek. Yenmek.
2 (İng.) *Full speed*: Son sürat, tam gaz, tam yol.

Üçünden herhangisi Matmazel ile yabancı gözlerden uzak bir görüşme bahtiyarlığına erişse, diğer iki âşık hakkındaki kıskançlığını, bundan dolayı kalbinin ne kadar kırıldığını türlü etkili sözlerle sevgilisine anlatmaktan kendini alamayarak kızın yalnız kendisini sevmesini sağlamaya, ilgi ve merhametini yalnız kendi üzerine çekmeye uğraşırdı. Mesela Amca Bey görüşebildiğinde Şemi'nin sevdalı bakışlarını beğenemediğini kıza anlatır; Şemi de Amca Bey'in halini pek tuhaf bulmakla beraber sevgilisini o bakışlardan kıskanmaktan kendini menedemediğini Anjel'e söylemekten çekinmez, Sadri ise her iki rakibinin aptalca hareketlerinden pek bezdiğini vakit buldukça Matmazel'e anlatmaktan geri durmazdı.

Mürebbiye'ye gelince, üçünü de kandırmakta gayet becerikli davranıp herhangisiyle birlikte olursa diğer ikisi hakkında nefret ve şikâyetlerini bildirerek karşısındaki gafil âşığı gönlünün yalnız ona ait olduğuna ikna etmeyi başarırdı.

Anjel odasına misafir kabul edeceği geceleri olağanüstü bir dikkatle belirlemek gerekeceğini, âşıklarından biri odada iken diğerinin onun üzerine gelmesinin meseleyi tamir kabul etmez bir hale getireceğini düşünüp ziyaret planını ona göre düzenlemişti.

Şemi okulda bulunduğundan yalıda yalnız haftada bir gece kalıyor... Mürebbiye diğer iki âşığına Şemi'nin yalıda bulunduğu geceler durmayıp evin her tarafını dolaştığını, bazen merakından oda kapısına kadar gelip içeriyi dinlediğini söyleyerek çocuğun yalıda kaldığı gecelerin buluşmak için pek tehlikeli olduğuna Sadri ile Amca Bey'i inandırmayı başarmıştı. Şemi yalıda bulundu mu Amca Bey kendi odasından başını bile dışarı çıkarmaya korkardı. Dolayısıyla Mürebbiye'nin Sadri ile Amca'yı bu şekilde ikna etmesi, kendisine haftada bir gece Şemi'yi tehlikeden uzak olarak odasında kabule imkân vermişti.

Şemi okulda olup da her ikisinden birinin gelişinden diğerine bir şey sezdirmeksizin Amca Bey'le Sadri'nin odaya

alınmalarına gelince, Mürebbiye bu işi de oldukça yoluna koymuştu.

Sadri geceleri daima karısıyla bir odada bulunmak mecburiyetinden dolayı vakitli vakitsiz yatağından çıkıp odasını terk edemez, etse de bu dışarıda pek kısa bir süre kalmasını gerektiren bir lüzum üzerine olabilirdi. Damat Bey'in yalıda serbest kalabilmesi karısının odada bulunmamasına bağlıydı ki Sadri için mutluluk geceleri demek olan böyle geceler nadiren oluyordu. Melahat Hanım'ın İstanbul'da bir teyzesi vardı. Validesinin vefatından sonra bu kadını ikinci anne yerine koyduğundan yirmi, yirmi beş günde bir gider, onun evinde kalırdı. Fakat teyzesini ziyarete gittiği geceler kocası Sadri'yi de çoğu defa beraber götürürdü. Sadri sevgilisiyle buluşmak için yegâne fırsat demek olan bu teyze ziyaretlerinde karısına eşlik etmemek için türlü vesile ve bahaneler uydurmaya başladı. Bunda başarılı olduğu zamanlar yalıda serbest kalabilirdi. Sadri'nin upuzun boylu karısından kurtulduğu böyle gecelerde Mürebbiye Amca Bey'e:

— Bu gece sen çıkmayacak senin oda dışarı... Bu akşam yok Sadri kendi karı beraber. O çapkın bütün gece dışarı geziyor. Geliyor benim oda kapı dinliyor.

gibi tehditlerle sırtı sandıklı âşığını öyle gecelerde yalnız buluşma mutluluğundan mahrum bırakmak değil odasından dışarıya çıkmaktan bile men etmeyi başarır, kendisi beri yanda o pembe ışıklı odasında Sadri'yle bol bol görüşmeye meydan bulurdu.

5

Anjel'in şu üç âşığını birbirinden habersizce memnun etmesi yolunda kurduğu hile dolabının dönüşünü sekteye uğratacak bazı hallerin ortaya çıkması pek şeker-renk giden bu komedyayı adeta gül pembesi haline koydu.

Şemi'nin okul tatili zamanı geldi. Artık delikanlı gece gündüz yalıdan bir tarafa ayrılmıyor, Mürebbiye'nin sıkı

tembihlerine rağmen hemen her gece sevgilisinin gerdek odasına girmeye fırsat bulabilmek için sabahlara kadar sofalarda dolaşmaktan kendini alamıyordu.

Talihsiz bir tesadüfle o aralık Melahat'ın İstanbul'daki teyzesi de hastalanıverdi. Melahat anne yarısı saydığı teyzesini şunun bunun eline bırakamayarak kadıncağıza kendisi ihtimamla bakmak için sıkça sıkça İstanbul'da kaldığından Sadri'nin de aşk meydanı genişlemişti.

Mürebbiye tehlikeyi fark edip üçünün de gece ziyaretlerine son vermeye mecbur oldu. Haftalarla devam eden bu mahrumiyet bu üç kederli âşığı dayanılmaz bir arzu ateşine düşürdü. Hele Amca Bey sevda ateşinin etkisiyle geceleri topaç gibi odasının ortasında dönüyor, bazen sevgilinin gerdek odasına gitmek için her tehlikeyi göze aldırıp kaderci bir cesaretle "herçibâdâbâd"[1] deyip odasından başını çıkarıyor, sofada bir korkunç bir hayalet gibi dolaşan ya Sadri veya Şemi'den birinin gölgesi önüne çıkarak gitmesine mani oluyordu. Bu iki amansız rakibin gece devriyelerinden sofayı boş bulmak fırsatını ele geçirdiği gecelerde yavaş yavaş kâh duvar diplerinden yürümek, kâh dört ayak yerlerde sürünmek önlemleriyle türlü heyecan içinde sevdiğinin kapısına kadar gidiyor, geldiğini haber vermek için parmaklarıyla tık tık hafif hafif vuruyor, içeriden cevap olarak hiçbir ses işitemeyince menteşeyi karıştırıyor, kapıyı sımsıkı kilitli bularak tarifi imkânsız bir mahrumiyet ateşiyle kederli kederli odasına dönüyordu.

Yine bir gece Amca Bey ne olursa olsun Mürebbiye'nin odasına gitmeye karar verdi. Odasından başını çıkardı. Koyu bir karanlığa boğulmuş o koca sofanın köşesini bucağını dinledi. Oh ne âlâ!.. Karşıki duvara dayalı bulunan büyük saatin sarkacının sesinden başka hiç ses yok. O karanlık, hele gecenin el ayak çekildikten sonraki o sessizliği içinde sarkacın çıkardığı o ritmik "tak tuk"lar gündüzkinden birkaç derece daha büyümüş gibi işitiliyordu. Amca Bey

1 (Far.) Ne olursa olsun.

sofaya ilk adımını attı. İlkin ürkmüş gibi yine geri çekildi. Bir süre düşündü. Kendi kendine: "Bizim sofanın ortasındaki asma lamba önceleri her gece sabaha kadar yanardı. Acaba şimdi niçin yanmıyor! Bu geceye kadar ben buna neden dikkat etmedim? İki üç hafta var ki lamba herkes yatıncaya kadar yanıyor sonra sönüyor. Hatta bu gece ben odama girerken yine yanıyordu. İşte şimdi sönmüş... Gazını az koyuyorlar da mı sönüyor? Yoksa biri mi söndürüyor? Bu ne hikmet?" dedi.

Geceleri lambanın böyle alışılmışın dışında sönmesi hakikaten Amca Bey için dikkate değer bir durumdu. Fakat zavallının sevgili hasretiyle zihninde oluşan bulanıklık kendinde hiçbir şeyi yoluyla düşünmeye meydan bırakmadığından, bu noktaya gerektiği kadar önem vermeyerek beş on dakika düşündükten sonra yine kendi kendine:

— Sadri'yle Şemi Mürebbiye'nin bana ettiği iltifatları çekemiyorlar... Geceleri benim kızın odasına gidip gitmediğimi gözetlemek için bu lambayı söndüren o iki çapkından biri olmalı...

dedi. Yine ilk kararını uygulamak azmiyle başını oda kapısından çıkardı. İkinci defa olarak her tarafı büyük bir dikkatle dinledi. Hep o saat sarkacının "tak tuk"ları... Başka ses yok... Hiçbir yerde "çıt" olmuyor... İçinden "Hele şükür baş belası çapkınlar uyumuş" dedikten sonra nefes almaya bile korkarak hırsız gibi yavaş yavaş sofanın ortasına doğru yürümeye başladı.

Mürebbiye, Sadri, Amca Bey, Şemi'nin hepsinin odaları gayet geniş bir sofa üzerindeydi. Yalnız Dehri Efendi'nin bir kütüphane, bir salon, bir de yatak odasından oluşan özel dairesi ayrıydı. Fakat o daireye giden koridorun kapısı da yine o sofaya açılıyordu.

Amca Bey sofa ortasında bulunan büyük masanın yanına geldi. Uzaktan bir kapı açılır gibi hafif bir gıcırtı işitti. Bu gıcırtıyı gayet çekingen ayak sesleri takip ettiğini duyunca o tarafa bir gelen olduğuna artık hiç şüphesi kalmadı. Hemen geri dönüp odasına çekilmek istedi. Lakin ayak pıtırtıları

gittikçe kendine doğru yaklaştığından gelene kendini sezdirmeksizin oradan savuşmanın mümkün olamayacağını anladı. Saklanmak üzere yavaşça masanın örtüsünü kımıldatıp altına giriverdi... Masa bir buçuk metre çapında, beş ayaklı büyük bir masa olduğundan Amca Bey iyice gizlenmek için ortaya doğru süründükçe yine o masa altında diğer bir şeyin kenara doğru sürünüp çekildiğini hissetmesin mi? O ne?.. Amca Bey dışarıdaki ayak seslerinden başka masanın altında hemen kulağının dibindeki bu ikinci pıtırtıyı işitince diri diri kapana yakalanıp da kapan sahibinin geldiğini hisseden sansar gibi ne masanın altında durabiliyor, ne de dışarı kaçabiliyordu. Adamcağızı o kadar büyük bir heyecan yakaladı ki kalbindeki şiddetli çarpıntının gümbürtülerini saat sarkacının tıkırtılarından daha kuvvetli işitiyordu.

Amca Bey masanın ayaklarından birinin yanına o da o ayaklardan biriymiş gibi cansız bir cisim halinde öyle mıhlanıp kaldı. Hiç kımıldamak, kıpırdamak, bir karınca kadar ses çıkarmak istemiyordu. Fakat kalbinin gümbürtülerini durdurmak, şiddetli heyecan ve korkudan dolayı hızlanan solumasını sakinleştirmek mümkün mü? Tuhafı nerede?.. Masanın öbür kenarında gizlenen kişinin de aynı derecede heyecanlı olduğunu, nefesi nefesine yetişmez derecede soluduğunu işitiyor, onun da kalp çarpıntısını kendininki kadar açıkça duyuyordu.

Masa altındaki bu iki kişi diğerinin heyecanını dikkatle dinleyip ikisi de kendini ötekine tanıtmamak için masanın kenarından kaçmanın çaresini aramaktalarken, sofanın öbür ucundan gelen ayak sesleri pıtır pıtır gelip kendi yakınlarından geçtikten sonra, gitti gitti Anjel'in oda kapısı önünde durdu.

Masa altındakilerin bu defa heyecanlarının şekli tamamen değişti. İkisi de birbirini gözetlemekten ve hatta önceki sakıncaları düşünmekten vazgeçip Mürebbiye'nin kapısı önünde yaşanacaklara olanca dikkatleriyle kulak vermeye başladılar... Amca Bey olacakları yalnız işitmekle de yetinmeyip artık karanlığa iyice alışmış olan gözleriyle belki bir

şey seçebilirim ümidiyle yavaşça örtünün ucunu kaldırarak dışarıyı seyretmeye kadar cesaret gösterdi. Aynı cesaret ötekinde de görüldü. O da usul usul sürünüp masanın bu gösteriyi izlemeye en elverişli olan yerine gelerek örtüyü hafifçe aralık etti.

O esnada Anjel'in kapısı tık tık ama pek hafif olarak iki üç defa vuruldu. Masa altında gizlenenler işin nereye varacağını bekliyor ve işte asıl şimdi nefes bile almak istemiyorlardı...

Tık tıklar öncekilerden biraz daha hızlıca tekrarlandı. İçeriden ses çıkmadı... Bir iki tık tık daha oldu. Yine cevap yok. Bu tık tıkların bir işe yaramadığını gören gece ziyaretçisi, ağzını kapının anahtar deliğine uydurup mümkün olduğu kadar pes perdeden bir sesle:

— Sevgili Anjelciğim, ben geldim. Kim olduğumu sesimden anlamıyor musun? Öteki sırnaşık budalaların ikisi de uyudu. Burada benden başka kimse yok.

ricalarında bulunduktan sonra bu yalvarışlarına cevap beklerken hemen o dakika içinde merdiven tarafından elinde koca bir lamba ile birinin sofaya doğru geldiğini gördü. Neye uğradığını anlamaya vakit olmadan beş altı saniye içinde o koyu karanlık içindeki sofa birdenbire gündüz gibi aydınlanıverince kapı önündeki merhamet dilencisi, o zavallı dertli, kedi görmüş fare gibi kaçacak bir delik bulmak üzere çarçabuk etrafına bakındıktan sonra masanın altını bir sığınak olarak görüp hemen oraya kapağı dar attı. Zırh delen bir mermi şiddetiyle masanın örtüsünü itip altına girer girmez tos vuruşur gibi kendi kafasıyla diğer bir kafa arasında gerçekleşen şiddetli bir çarpışma, âşık mermiyi adeta sersem etti. Diğer kafa sahibinin hissettiği acının da şöyle böyle acılardan olmadığını "Vay kafam!" diye yavaş fakat keskince işitilen bir inlemeden anladı. Çarpışanların ikisinin de beyni sızlıyordu. Fakat "gık" demeye imkân var mı? Birkaç saniye içinde sofa apaydınlık kesildi. Örtünün aralıklarından masanın altına giren ışık orasını, üç kişinin yüzünü birbirine seçtirebilecek kadar aydınlık bir hale

getirdi. Aman şu üç kişinin o sırada büyük bir mahcubiyetle birbirlerine bakışmalarını görmeliydi. Birbirinin ayıplayan bakışlarına hedef olmadansa yer yarılıp yere geçmenin daha iyi olduğunu birbirlerine bu bakışlarıyla anlatıyorlardı. Fakat kim kimi ayıplayacak? İçlerinden daha az gülünecek halde olan hangisidir? Hangisi diğeriyle alay etmeye kendinde hak görebilecek?

Üçüncü olarak o sığınağa atılan ile içerdekilerden birinin kafası arasında gerçekleşen çarpışmadan devamlı bir parıltı ortaya çıkmış gibi sofa aydınlık içinde kalıp o ışıktan masa altı da payını alınca Amca Bey, Sadri, Şemi, Mürebbiye'nin hazırladığı komedinin bu üç önemli aktörü, göz göze gelmişlerdi. Amca Bey'le Sadri'nin yüzlerinde can acısından kaynaklanan kasılmalar görülmesi, çarpışmanın bu ikisi arasında gerçekleştiğini anlatıyordu. Bundan, Amca Bey'den önce masa altına gizlenmiş olanın Şemi ve son sığınanın da Sadri olduğu anlaşılıyordu.

Bunlar birbirlerini görünce o kadar bozuldular ki yüzleri ağlamak ile gülmek arasında tarifi imkânsız acayip bir hal aldı. Fakat vaziyet ne ağlamaya, ne gülmeye izin veriyordu.

O lambayı getiren her kimse merdiveni çıktı. Sofanın her tarafına dikkatli bir göz gezdirdikten sonra kendi kendine:

— Bu kokona karısı geleli bizim yalıyı periler bastı. El ayak çekilir çekilmez ne hikmet bilmem, şu sofadaki lamba kendi kendine sönüyor. Ortalık zifiri karanlık kesiliyor... Ondan sonra evin içinde bir pıtırtı bir çıtırtıdır gidiyor... Şu yalıda doğmadımsa büyüdüm. Şimdiye kadar buralarda ne cin vardı ne şeytan! Ben biliyorum ya! Bu pıtırdayan şeytanlar, murabiye midir, kurabiye midir, matmazel midir, müptezel midir, ne karın ağrısıysa işte o karının fistanından dökülüyor. Aslını sorarsanız şeytanın büyüğü işte o karının kendisi... Edasından, kurumundan yanına varılmıyor şöyle... Aman Allahım ne çokbilmiş şey!.. Büyük Efendi'nin karşısına gider fan fan fan... Şemi'nin yanına gelir fin fin fin... Kamburun önüne çıkar fon fon fon... Ben sizi bir gece şöyle elceğizimle yakalayım da size fin fonu göstereyim...

Bu sözleri söyleyenin Kâhya Kadın Eda Hanım olduğunu masanın altındakiler sesinden anladılar... Üçünde de bet beniz kalmadı... Söz söylemeye ne mecal var ne imkân... Şu beladan nasıl kurtulabileceklerini birbirinden soran bakışlarla anlamaya uğraşıyorlardı. Karı kendilerini sezip görmesin korkusuyla üçü de çekingen hareketlerle sürüne sürüne masanın ortasına toplandılar birbirine sokulup büzüldüler.

Eda yine sözüne devamla diyordu ki:

— Üçünün de bu akşam şu sofada gezindiklerine gözümle görmüş gibi yemin ederim. Daha bir iki dakika evvel biri buradan gümbür gümbür koştu... Acaba nereye savuştular? Aydınlık geldiğini görünce odalarına kaçmış olmalılar. Şimdi gider odalarını birer birer dinlerim.

Kâhya Kadın elinde lambasıyla yürüdü. Evvela Şemi'nin odasını dinledi. İçeriden bir nefes sesi bile işitemeyince merakını daha ileri götürüp kapının topunu çevirdi. Kapı kolayca açılıverdi. İçeri girdi. Baktı ki odada kimse yok. Döşeği kontrol etti. Onu da bomboş bulunca öfkeden gözleri büyümüş olduğu halde yine sofaya çıktı. Çarpıntıdan sesi titreyerek:

— Şemi'nin yerinde yeller esiyor... Bu gece döşeğine hiç yatmamış. Karyola öyle düzeldiği gibi düzgün duruyor. Dur bakayım. Bir de Amca Beyefendi'nin odasını yoklayayım...

Karı Amca Bey'in odasına yaklaştı. Kapıyı aralık buldu, orayı da kontrol ettikten sonra:

— Oh canım... Bizim felek de bu akşam kırklara karışmış... Odasında ecinniler top oynuyor. Bu gece bizim küçük hanımefendi İstanbul'da teyzesinde. Bakayım damat beyefendinin kendi kendine içi mi sıkılıyor? Yoksa sevgili eşinden bir gecelik ayrılığa dayanamayıp gözyaşı mı döküyor?

Dedikten sonra Sadri'nin odasına da girip çıkarak:

— Bu akşam Damat Beyefendi de sırra kadem basmış...

Diyerek koşa koşa geldi, elindeki lambayı üç âşığa sığınak olan masanın üzerine koyduktan sonra:

— Ah a dostlar bana bir akıl öğreten olsa... Ben şimdi ne yapayım?.. Bu hali bir duyan olsa bizi defe kor da çalardı. diye iki elini şakırdatarak sofanın ortasında oynamaya başladı.

Mürebbiye'nin o yalıya gelir gelmez bütün erkeklerin ilgi ve arzusunu uyandırmış olması Eda Hanım'ın o kız aleyhinde düşmanca tavır takınmasına en büyük bir sebep olmuştu. Anjel'in hanece kazandığı itibarı bir türlü çekemeyerek, kızı birdenbire oradan def edemese de, hiç olmazsa aklını çelebileceği erkekten kadından bazı kimselerin gözünden düşürebilmek için dedilere kodulara girişti. Bazı iftiralardan, iler tutar yanı olmayan uydurmalardan bile çekinmedi. Bu hileleriyle istediği gibi herkesi kızdan nefret ettirmeyi başaramayınca kin ve garezi büsbütün büyüdü. Hanımefendi'ye gitti, Dehri Efendi'nin Mürebbiye'ye başka gözle baktığını, mürebbiye unvanı altında yalıya bir odalık getirmiş bulunduğunu birtakım dokunaklı imalarla anlattı. Oradan arzusu ölçüsünde bir çıbanbaşı koparamayınca "'Kokona'lar aynıyla erkek demektir, Anjel'e açık görünmek adeta namahrem bir erkeğe çıplak çıkmak gibidir, o karının yanına başörtüsüz çıkmayınız" gibi sözlerle halayıkları[1] kandırmaya uğraştı. Aşçıbaşıya gitti, Mürebbiye'nin yemek yediği tabakları ayrı bir yerde yıkamasını, onlardan diğer tabaklara bir şey bulaştırırsa bütün yemeklerin mekruh[2] olacağını tembih etti. Tosun Ağa'dan:

— Haydi oradan pis karı... "Murabiye" senden temiz... Onun artığını bulsam ben yiyeceğim...
cevabını alınca herifi dövmeye kadar cüret gösterdi. Mürebbiye aleyhindeki hiddet ve şiddetinden karı adeta kendi kendini yiyip bitirerek ne yapacağını şaşırıp nihayet bir gün bu cüretini Efendi'nin karşısına çıkmaya kadar vardırdı. Gözleri yaşarmış bir halde Dehri Efendi'nin huzurunda durarak:

---

1 (Ar.) Kadın köle, cariye.
2 İslam dininde, dini bakımdan yasaklanmadığı halde yapılmaması istenen şeyler.

— Efendi Hazretleri içimizde bazı namaz kılanlar var... O kokona karısı bahçede sokakta sürttüğü etekleriyle yalının her tarafını dolaşıp kirletiyor. Kendisine emir buyursanız da bari böyle her yeri dolaşmasa.
diye başlayıp Mürebbiye'yi kötülemeye girişince Efendi, Kâhya Kadın'ın sözlerini her zaman sakince dinlerken bu defa pür-hiddet kesilerek:

— Çalçene karı!.. Koca yalının içinde namaz kılacak temiz bir oda bulamıyor musun?
diye azarlayarak Eda'yı huzurundan def edivermişti. Bunun üzerine Eda'nın Mürebbiye aleyhindeki kin ve düşmanlığı fırsat bulsa kızı bir kaşık suda boğmak derecesine vardı.

Anjel'in tamir kabul etmez bir hatasını, inkâr edemeyeceği bir rezaletini yakalamaya azmetti. Gündüz rahatını, gece uykusunu terk etti. Amca Bey, Sadri ve Şemi'nin Mürebbiye ile olan konuşmalarını ve yapıp ettiklerini kapı arkalarından dinlemeye başladı. İşlerin pek bozuk düzen gittiğini, umduğunun ötesinde bir hız almış olduğunu anlamakta güçlük çekmedi. Hele o akşam lambayla gelmezden evvel karanlıkta merdivenin yarısına kadar çıkıp sofada gezindiklerini, tık tık Mürebbiye'nin kapısına vurulduğunu hep dinleyip işitmişti. Kendi kendine "Bu gece galiba bizim beylerin üçü de ayakta, bu nasıl iş bilmem ki? Aralarında piyango mu çekiyorlar ne yapıyorlar? Galiba biri odaya giriyor, diğerleri dışarıda bekçilik ediyor. Pişmiş aşa su katmak iyi değildir ama lambayla yukarı çıkıvereyim de hiç olmazsa şunları ürkütüp düzenlerini bozayım... Eğer işime yarayacak bir hale rastlarsam o da bahtıma..." dedi.

Eda işte bu kararı üzerine yukarı çıkmıştı. Beylerin hiçbirisini odasında bulamayınca sevincinden şıkır şıkır sofanın ortasında oynadıktan sonra saatin yanındaki maroken[1] kanepenin üzerine oturdu. Kendi kendine mırıl mırıl diyordu ki:

— Şimdi oynamanın sırası değil, fırsat işte bu fırsattır. Büyük bir akıl düşünmeliyim. Öyle bir akıl ki dördünün de

---

1 (Fr.) *Maroquin*: Fas'ta işlenen yumuşak bir tür keçi derisi; bu deriden yapılmış veya bu deriyle kaplanmış.

yakası bu akşam Efendi'nin eline geçsin. Efendi'yi de bilirim ya! O ne eski cingözlerdendir. Kırk yıldır beraberiz. Murabiye'yi vallah o da seviyor. Hanımefendi'nin birkaç defa kulağını büktüm. "Kadın gözlerini aç... Ne kadar olsa erkektir, kocana güvenme... Murabiye görünüşte çocuklara hoca olarak tutuldu. Fakat hakikatte senin üzerine ortak getirildi. Hiç öyle pembe yanaklı, kiraz dudaklı, fıkır fıkır hoca mı olur?" dedim. İşte böyle başa kaka söyledim. Ya kadında kafa yok ki... Duvar gibi... Vurdumduymaz... Canım ne hacet! Efendi bir zamanlar benim için az mı yandı? Benim gençliğim öyle murabiyelere mi benzerdi? Bir içim suydum şöyle... Hâlâ kambur bile bazen yüzüme bakar da "Eda sen gençliğinde neymişsin neymişsin!" diye içini çeker. Haydi oradan karagöz göstermeliği maskara!.. Bin gönlüm olsa sana birini vermem. Senin layığın işte öyle murabiye gibi Frenk omleti, Paris kayganası karılardır. Eda kadındır. Hem de şöyle sapına kadar kadındır. Benim gönlümde fenalık olaydı Efendi bana, "hiş" dediği zamanlarda ben de ona "piş" derdim de şimdi koskoca bir hanımefendi olup ayağımı ayağımın üzerine koyarak köşeye kurulurdum. Siz de Eda'yı o zaman görüp anlardınız. Allah göstermesin! Ben o hıyaneti kabul etmem yoksa... Ya o damat olacak yosma? Bu yalıya kurna başı soygunu gibi[1] çırılçıplak geldi. Samuru başka, elması başka, vaşağı başka kürklere nimetlere gark oldu. Altına at araba çekildi. İstanbul'da Altımermer kahvelerinde pineklerken buraya geldi, beyefendi oldu kuruldu. Soyu soydan köpeği mandıradan al derler. Aslında olmadıktan sonra kürklen yalıylan adam adam olur mu? El altından araştırdım ya? Onun babası eskiden muharremlerde[2] "hoy goygoy canım"a[3] çıkarmış... Anası düğünlerde soygunluk

---

1 "Kurna başı soygunu gibi" (ya da "hamam soygunu gibi"): "Çırılçıplak, çok fakir" anlamında deyim.

2 Muharrem: Ay takviminin birinci ayı, aşure ayı, matem ayı.

3 Eski devirlerde Muharrem ayının ilk günlerinde, başlarında topal bir yedekçi eşliğinde, altışar kişilik gruplar halinde dilenen dilencilerden biri, "Gökte melek, yerde her can ağlar" dedikten sonra, hepsi bir ağızdan "Hoy goygoy canım" diye makamı tamamlar ağlaşırlardı, bu nedenle bunlara halk arasında "goygoycular" denirdi.

eder, beş on paraya konuya komşuya kurşun dökermiş... Şimdi kavuştuğu bu nimetlerin değerini biliyor mu? Aha nerede? Kimseye artık eyvallahı kalmadı. Karısının boyu bosu bile herifin gözüne diken oldu. Murabiyenin iltifatına çanak tutuyor. "Karım bir gece yalıdan savuşsa da zevk edip eğlensem"den başka tasası kalmadı... Babası para dilencisi oldu. Vaktiyle bir defa alışmış, hiç dilenmeden durabilir mi? Ama neylersin? O beyefendi oldu. Ben hâlâ kâhya kadın... Hiçbir şeye karışmadıktan sonra nenin kâhyası bilmem ki?.. Ben bu yalının hakikaten kâhyalığını etsem murabiyeyi buraya sokar mıydım? Yazık her aybaşında o karıya verilen sarı sarı liralara... Çocuklara iki finfon öğretmek için o kadar para verilir mi? Bari öğrendikleri şey lafa benzese yine o kadar içim yanmaz... "Cartolo portolo", canım böyle "cartolo" ile çocuk terbiye olur mu? Sabahleyin bazen Vahip ile Nezahet'e rast geliyorum... Kukla gibi bellerini çökertip eğilerek bana "boncorna" diyorlar. Sabahleyin boncorna, akşamüstü soncorna, bir şey alıp verirken "mersi", lakırdı söylerken türlü eğrilip büğrülmeler... Efendibabalarının karşısında bu maskaralıkları yaptıkları zaman adamcağız bayılıyor bayılıyor, hayatı gidiyor da bayatı kalıyor şöyle... Bayılması çocukların bu marifetlerine midir? Yoksa Murabiye'nin gözlerine midir? Orasını Allah bilir... Benim bildiğim çocuk terbiyesi bir büyüğün yanına girerken önünü kavuşturup edeple yürümek, el etek öpmektir. Böyle kıçını kabartıp da boncorna demek nasıl terbiye bilmem ki?.. Bunların hepsi bir taraf... Şimdi ben ne akıl kullanacağım? Bu üç herif nerede? Acaba bunlar aralarında uzlaşıp işi nöbete mi koydular... Mutlak birinden birisi Murabiye'nin yanında olacak... Şüphesiz bu böyledir. Kim bilir? Belki boş atar da dolu, tek atar da çift vururum? Üçünün birden orada olmadıkları ne malum?.. Kaç gündür aralarını biraz şeker-renk gibi anlıyordum... Belki gönül davalarını halletmek için üçü de kızın yanına gitmişlerdir. Gidip Efendi'yi uyandırayım mı? Ya tahminim kof çıkarsa? Bunun neresi kof çıkacak? İşte odalarında yoklar.. Bu vakit döşeklerinde bulunmama-

ları Efendi'yi iyiden iyiye kızdıracak bir sebep değil midir? Efendi'yi uyandırırım. Beraber köşeyi bucağı ararız. Elbette çapkınları bir yerden bulup çıkarız. Onlar o zaman Efendi'nin sorularına cevap bulup da versinler bakalım? Ben böyle fırsatı her zaman ele geçirebilir miyim? Bu defa da Efendi'ye karşı iddiamı ispat edemezsem çekeceğim ceza bir iki azardan başka ne olabilir? Efendi'yi uyandırmaya gideyim pekâlâ... Ben o uzun divanhaneden[1] geçip de Efendi'nin dairesine gidinceye kadar çapkınlar Mürebbiye'nin yanından çıkıp odalarına girerlerse... Dur... Onun da kolayı var... diyerek Eda belinden kuşağını çıkardı. Mürebbiye'nin oda kapısı iki kanatlıydı. Kanatların toplarını birbirine kuşağıyla sımsıkı bağladı.

— Hah!.. İşte şimdi çıkabilirseniz çıkınız bakayım! Kendinizi pencereden bahçeye atmaya kalkışırsanız oda yüksektir. Size acırım. Vücudunuzda kırılmadık kemik kalmaz. Paramparça olursunuz...

dedi. Bu müthiş nutkun söylendiği sırada masa altındaki bedevi topunu[2] oluşturan üç kişi adeta yekvücut haline girmiş gibi birbirine sokulmuşlardı. O gecenin sessizliği içinde karının etrafa savurduğu o zehirli sözlerin dayanılmaz etkisiyle üçünün de hiddetten çeneleri kilitlenmiş, vücutlarını titremeler kaplamıştı. Eda isimli bu yılan karıdan intikam almak için içlerinden yeminler ediyorlardı.

Masanın altını, yoklamak nasılsa karının aklına gelmedi. Lambayı aldı. Efendinin dairesine giden koridora girdi. Masa altındakiler Eda'nın ayak seslerine olanca dikkatleriyle kulak verip sofadan hayli uzaklaştığından iyice emin olduktan sonra üçü birden o belalı hapishaneden bir an evvel canlarını kurtarmak için oradan yavaş yavaş süzülüp çıkarak odalarına kendilerini dar atabildiler...

Eda Mürebbiye'nin kapısına bağlamış olduğu kuşağın içeriden kimseyi çıkarmayacağına emin olduğundan rahat

---

1 Odalar arasındaki büyük salon.

2 Bedevi tarikatına mensup dervişler ayin sırasında heyecanları artınca birbirlerine sarılarak zikre devam ederler, buna "Bedevi topu" adı verilir.

rahat Efendi'nin yatak odasının önüne kadar yürüdü. Odayı dinledi. Efendi'nin henüz uyumayıp yüksek sesle kitap okumakta olduğunu işitti. (Dehri Efendi, Molyer'in[1] eserlerinden *Les Précieuse Ridicules*[2] namındaki komedyayı kadın ve erkek karakterlerin seslerini taklit ederek yetenekli aktris ve aktör rollerini adeta bir sahne üzerinde gerçekleştirir gibi kendi kendine oynuyordu.

Eserin adı dilimize "Komik Hanımlar" veya "Tuhaf Kibar Kadınlar" şeklinde çevrilebilir...

Paris'te, Molyer zamanında, sırf gösterişçi bir zarafet iddiasıyla eser yayımlayan kadın yazarlardan Madam Üsküderi'nin[3] o zamanın kadınları üzerinde bıraktığı edebi etkinin sonucu olarak bütün kibar kadınların terimlerle ve eğretilemelerle dolu tumturaklı ifadeler, garip benzetmeler ve anlamsız simgeler yoluyla zarafetlerini ortaya koymaları moda olmuştu.

Bu etkiyle Fransız dilinde oluşan söyleyiş tuhaflığı Volter[4] zamanına kadar devam etmiş, her duygu ve düşünceyi söyleyişteki doğallıkla ve kendilerine özgü kelimelerle ifade etmenin edebi kusur sayılması gerçi henüz bazı memleketlerde geçerli ve kabul gören bir üslupsa da, Fransa'da gitgide bu tuhaf ifade tarzının boşluğu, kofluğu ortaya çıkmış, şimdi düşünce sağlamlığı ve söyleyiş sadeliği her türlü gösterişli söze tercih edilir olmuştu.

Güzel anlatımın ve açık söylemenin en ileri gelen taraftarlarından olan Molyer o zaman *presiyöz*[5] namı verilen bu nazlıların şu kabul edilemez tutumlarını kalemiyle alaya alarak bir darbe vurmak üzere bu komedyayı yazmıştı.

---

1 Jean-Baptiste Poquelin, bilinen adıyla Molière (1622-1673): Fransız oyun yazarı ve oyuncu.

2 (Fr.) *Les Précieuse Ridicules*. Molière'in Türkçeye önce "Dudu Kuşları" (1876), sonra "Gülünç Kibarlar" (1943) adlarıyla çevrilen 1659 tarihli oyunu.

3 Madeleine de Scudéry (1607-1701): Fransız yazar.

4 François Marie Arouet (1694-1778): Fransız yazar ve filozof. Voltaire adıyla bilinir. Fransız Devrimi ve Aydınlanma hareketine büyük katkısı olmuştur.

5 *Précieuses*: 1. Aşırı tumturaklı bir dille yazan 17. yüzyıl Fransız kadın yazarları, 2. (Buradaki anlamıyla) Özellikle konuşma tarzında gösterişe kaçan yapmacıklı kadınlar.

Komedyada Madlon[1] ve Katos[2] isminde bu *presiyöz*-lerden iki kız tasvir edilmiş, Granj[3] ve Kruvazi[4] adlı iki kişi bu kızları ziyarete geliyorlar. Nazlı hanımlar bu iki erkeğin gerek kaba tavırlarını gerek basit konuşma tarzlarını beğenmedikleri için bunlara kötü davranıyorlar. Granj ile Kruvazi kızlardan intikam almak için Maskaril[5] ve Judile[6] ismindeki uşaklarını Marki ve Vikont unvanlarıyla hanımların evlerine gönderiyorlar. Sahte Marki ile Vikont kızları tavır ve üsluplarıyla kandırmayı başarıyorlar.

Düzenledikleri bir baloda hepsi gülüp eğlenmekteyken uşakların efendileri geliyor, işin aslı ortaya çıkıyor. Bir rezalettir gidiyor. Komedyanın esası işte bu...

İçeride Efendi'nin okuduğu şeyin Molyer'in komedyalarından biri olduğundan Eda'nın haberi yok ya, o yalnız gelen seslerin inceli kalınlı olmasına şaştı. Kendi kendine dedi ki:

— Bu ne tuhaf okuma! Dışarıdan işiten bir insan içeride bir sürü insan var zanneder. Baksana Efendi yine kadınları zekleniyor[7]... Ay makaralarımı tutamayıp şimdi kahkahayı basacağım... Kendimi Abdürrezzak[8] oyununda zannediyorum. Fakat anlamıyorum ki ne diyor? Ne derse desin... İşte anlaşılıyor ki keyfi üzerinde... Dur kapıyı vurayım...

Tık tık vurarak:

— Efendi Hazretleri zat-ı âlinizi rahatsız etmezsem... Bir iki sözüm var...

İçeriden kadın sesiyle:

— Ey Marot,[9] ey cehaletin alışılmış görüntüsü, ben de senin ayağının rüzgârının esmesini bekliyordum. Gel bakalım.

---

1 Magdelon, *presiyöz* kızlardan biri.
2 Cathos, *presiyöz* kızlardan diğeri.
3 La Grange, reddedilen taliplerden biri.
4 Du Croisy, diğer reddedilen talip.
5 Marquis de Mascarille, La Grange'ın uşağı.
6 Vicomte de Jodelet, Du Croisy'nin uşağı.
7 Taklit etmek, yansılamak.
8 Abdi Efendi olarak da bilinen, "Komik-i Şehir" (meşhur komedyen) Abdürrezzak Efendi (1835-1935). Kavuklu Hamdi Efendi'nin topluluğunda yüzünü boyayarak meydana getirdiği "İbiş" tipi ile ünlenmiştir.
9 "Marot" presiyözlerin hizmetçileri. [Hüseyin Rahmi'nin notu]

Oda kapısı açılır.

Dehri Efendi baş açık, belde kuşak yok, göğüs yarı açık, gayret dağınık bir halde Eda'yı karşılayarak:

— Zaten ben de seni çağıracaktım.

— (Hayretle) Olan işlerden haberiniz var mı Efendiciğim?

— Hiç olmaz mı? O iki köylü tavırlı adamı ev sınırları dışına çıkardınız mı?

— İkisi değil efendim üçü birden meydanda yok...

— İsabet isabet... İki turba bir de şalgam mı eklendi?

— (Çok şaşırarak) Şalgam kim oluyor? Amca Bey mi?

— (Gayet gevrek bir kahkaha salıvererek) Çeşman-ı püf-kerde edan ile yüzüme bakma öyle. Haydi git aks-i vech-i abusunla sath-ı pertev-barını jeng-dar etmeden bana miratı getir.[1]

— Ne getireyim efendim?

— Söz anlamazsınız ki, mutlaka sıradan sözlere insanı mecbur edersiniz. İçine bakmadan aynayı bana getir demek istiyorum.

— Aynayı getireyim efendim ama... Söyleyeceklerim var, vakit geçiyor...

— (Kendi sesiyle) Vakit geçiyorsa rolleri değiştirelim. Şimdiye kadar ben Madlon'dum, sen de Marot. Bundan sonra iyi dikkat et Eda... Ben Maskaril olacağım, sahte Marki, La Granj'ın uşağı... Sen de sedye taşıyan hamallardan biri olacaksın... Asıl komedyalarda hamallar iki kişi ama şimdi gece kimi bulalım... Sen ikisinin rolünü de idare et. Şimdi mesela sen beni getirip Madlon'un evine indirmişsin... Paranı istiyorsun...

— Ay efendi hazretleri deminden beri söylediğiniz sözler hep oyun muydu?

— Oyundu ya... Molyer'in bir komedyası.

— Onun için ben hiçbirinden bir şey anlayamıyordum. Fakat Efendi benim size anlatacağım şey oyun değil...

---

1 Sönük gözlü edanla yüzüme bakma öyle. Haydi git, ekşi suratının yansımasıyla parlak yüzeyini paslandırmadan aynayı getir.

— Haydi zevzek sen de! Senin anlatacağın da mutlaka oyundur.

— Efendim cariyeniz...

— Sus... Şimdi sana rolünü ezberleteceğim... İyi öğrenmeli ha...

Yarım saat kadar sürede Dehri Efendi Eda'ya sedye taşıyan hamalların rolünü öğretir.

Bu defa ikisi karşı karşıya komedyanın o kısmını cidden oynamaya başlarlar:

— Haydi sedyenizi buradan çıkarınız.

İkinci Hamal:

— (Yine Eda) Lütfen ücretimizi veriniz...

Maskaril — Ne saçmaladın?

İkinci Hamal — Para istemek saçmalamak mıdır Mösyö?.. Hakkımızı inayet buyurunuz.

Maskaril — (Dehri Efendi Eda'ya şiddetli bir tokat aşk ederek) Benim gibi Paris'in en kibar sınıfına mensup bir markiden para istemek küstahlığını öğren işte...

Eda tokadın şiddetinden pancar kesilen yanağını eliyle tutarak rol dışında söze girişip:

— Aman Efendi hazretleri! Pek hızlı vurdunuz... Gözlerim dışarı fırlayacak zannettim... Bu kadar yetişir... Şimdi öteki hamalın hissesine isabet edecek tokadı da ben mi yiyeceğim.

Dehri Efendi — (Hiddetle) Rolünü bozma şimdi sahiden dayak yersin... Buna alafranga bahşiş derler.. Hadi bakalım rolünü oyna...

İkinci Hamal — (Eda ağlar gibi bir çehreyle) Siz alacaklılarınıza böyle mi borç ödersiniz? Sizin markiliğiniz benim karnımı doyurur mu?

Maskaril — (Büyüklük taslayarak) Bak şu terbiyesize... Ben sana şimdi haddini bildiririm...

Birinci Hamal — (Eda güya sedyenin kolu olarak koltuklardan birinin yanına önceden hazırlanmış bulunan bastonu kapıp Efendi'ye doğru kaldırarak) Hakkımızı verecek misin yoksa ineyim mi?

Maskaril — Ne diyorsun?

Birinci Hamal — Ne diyeceğim? Şu anda paramızı verecek misin? Vermeyecek misin? Onu soruyorum...

Maskaril — (Yumuşayarak kendi kendine) Herif yerden göğe kadar haklı...

Birinci Hamal — Haydi çabuk söyle...

Maskaril — (Birinci Hamal'a hitaben) Sen sözünün eri gibi görünüyorsun. Gördün mü para istemenin yolunu!.. Arkadaşın alığın biri... Sözünü dinletecek araçları kullanmaya herifin aklı ermiyor ki! Ağzından çıkanı kulağı işitmiyor... (Birinci Hamal'a para uzatarak) Hakkını al bakalım. (Verdikten sonra) Nasıl şimdi memnun oldun mu?

Birinci Hamal — Hayır memnun olmadım. Arkadaşıma bir tokat vurdunuz... (Bastonu yine kaldırır)

Maskaril — (Biraz para daha uzatarak, nezaketle) Al bakalım bu da tokadın karşılığı... Böyle nazikçe isteğe ne denebilir? Yoluyla meramını anlatana canım kurban olsun. Haydi gidiniz... Beni Louvre'ye götürmek üzere biraz sonra gelip yine buradan alınız...

Bu müsaade üzerine Eda hemen oda kapısından dışarı fırlar...

6

Dehri Efendi — Eda savuşma buraya gel... Bu güzel komedya böyle yarım mı kalacak? Senin komedyacılığa büyük yeteneğin var.

Eda — (Çekine çekine içeriye girerek) Ah efendiciğim ben her türlü oyunu oynarım ama şimdiye kadar oyunumu görmeye tenezzül etmediniz ki... Şimdi burada çifte keman çifte def... Hani ya Kıpti karılarından bir kol çalgı olsa... Onlar "Anasından doğmadık aşkım var... Aman dilber yavaş bas tahtalar oynamasın" diye "Ya hey" bassalar, ben bir oynarım ki Efendi, beni seyredenlerin gönülleri de beraber oynar. Hele "Heyamola yisa" bağlamalı gemici oyununda hiç eşim bulunmaz. Öyle bir halat çözer, yelken açarım ki...

— "Heyamola yisa" değil, onun aslı "Eyyam ola yel ese"dir. Siz kadınlar her sözü iştikakına[1] göre söylemeyip böyle bozuyorsunuz...

— (Arsızca) Efendim kabahat bende değil... Ustamdan öyle öğrendim... Hani ya kolbaşı bir "Kokolu" vardır, oyun ustam işte oydu... Kıpti karısı öyle iştirkak miştirkak bilir mi ya? Biz öyle öğrendik "Heyamola yisa." Ama onun bilimsel miştirkakı "Eyyam ola yel ese"ymiş o daha âlâ (makamla söyleyerek) "Eyyam ola yel ese." Bak bu hem dile hem makama yatkın geliyor...

— (Yüzünde sert bir ifadeyle) Şimdi bana Kokolu'nun oyunundan bahsetme. Dünyada oyun oyun komedyadır. Hele Molyer'in insanlığın gülünç hallerini betimleyen oyunları!

— O "Molayer" dediğiniz kim oluyor? Frenk çengisi mi? Yoksa köçeği mi? Kadın mı erkek mi demek isterim?

— Hele şuna bak Molyer'i çengi köçek yaptı. Ağzına biber sürmeli... Kaç senedir benim hizmetimde bulunuyorsun da o komedi ustasını, Avrupa'nın o dâhisini tanımayıp kim olduğunu öğrenmek için "Canlı mı cansız mı? Yenir mi yenmez mi?" şeklinde bilmece çözer gibi sorular mı soruyorsun?

— Tarifinize göre siz o "Molayer"i çok beğenmişsiniz ama benim hiç hoşuma gitmedi. Çünkü oyunlarında tokat var...

— Tokat vardır zahir. Hem Fransız ahlakını terbiye etmek üzere ne manevi silleler vardır. Senin şimdi yediğin tokat bir şey mi?

— Pekâlâ iki gözüm efendim ama o oyun tokadına benzemiyor ki, "sahicik"ten gibi şarkadak indiriliyor. İnsanın gözlerinden ateş çıkıyor.

— Öyle olacak ya! Cahil karı "ar dramatik"in[2] ne olduğundan haberin var mı? Sen yalnız Kokolu'nun "heyamola"sını bilirsin...

---

1 (Ar.) İştikak: Türeme, türeyiş, etimoloji.

2 (Fr.) *L'Art dramatique*: Dram sanatı.

— "Arsız Manik"in kim olduğundan haberim yok ama oyun oyuna benzemeli...

— Bahsi çığırından çıkarma Eda... Komedyanın alt tarafını tamamlayalım. O oynadığımız sahne ne güzel oldu!..

— Rica ederim efendim tokatsız tarafından olsun... Oyundan önce zatıâlinize söyleyecek sözlerim var... Bu gece o tokadı siz bana değil başkalarına vuracaktınız ama meramımı anlatmaya meydan bırakmadınız ki. Amca Bey "bir" Sadri Bey "iki" Şemi Bey "üç"...

— (Aceleyle) Pekâlâ, ben dört, sen beş... İyi aklıma getirdin... Zaten bu komedya için de kaç oyuncuya lüzum var... Onları da çağıralım. Rolleri dağıtırız... Bak o zaman komedya şekerleşir mi şekerleşmez mi?

— Bal gibi olur efendim. Lakin üçü de meydanda yok... Onlar odalarında olmadıkça, Murabiye'nin kapısı öyle sabaha kadar tıkırdadıkça bu komedyalar bal gibi mi olur yoksa sirkeye mi döner, orasını siz bulunuz...

— (Zihnen fevkalade meşgul bulunduğunu ima eder bir dalgınlıkla) Bravo!.. Çalçene karı... Bu da doğru! Mürebbiye'yi de uyandırırız, iş tastamam olur. Evet, oda kapısını tıkırdatırız, o da kalkar... Bak o zaman oyun ballı mı olur sirkeli mi, anlarsın...

O aralık dışarıdan, epey uzaktan kuvvetli bir yumruk veya tekmeyle bir yere vuruluyor gibi güm güm bir ses işitildi. Dehri Efendi gelen gümbürtüyü dinleyerek Eda'ya:

— O ne?

dedi. Güya kadın şaşırarak:

— Bilmem!..

cevabından başka bir söz bulamadı.

İkisi birden tekrar dinlediler. Gümbürtünün bir artan bir şiddetle devam eylediğini duydular.

Dehri Efendi Kâhya Kadın'a:

— Lambayı al da önüme düş, gidelim şu gürültünün ne olduğunu anlayalım.

emrini verdi. Eda önde Efendi arkada koridordan yürüdüler. Sofaya çıktılar. Efendi gümbürtünün Mürebbiye'nin

odasından geldiğini işitip kapının iki topu birbirine kuşakla sımsıkı bağlanmış olduğunu görünce çok şaşırarak:

— Bu ne rezalet! Bu kapıyı kim bağlamış?

diye olanca öfkesiyle haykırdı. Bu narayı içeriden işiten Anjel kapı arkasından:

— Kimdir o, o ki utanmıyor bağlamak için benim kapı... Ben ona soracak niçin yapıyor bu fenalık?

diye yaygaralara başladı.

Birkaç dakika evvel Kâhya Kadın'la komedya oynayan, son derece senli benli görünen Dehri Efendi bu defa bir gazap kesilip hışımla gözlerini Eda'nın üzerine devirerek:

— Bu rezalet nedir? Bana anlat bakalım, dedi.

Eda, Mürebbiye'nin gösterdiği şirretlikten odada kızı suçlu çıkaracak bir erkek bulunmadığını, kendisinin içeride yalnız olduğunu anladı. Mürebbiye aleyhindeki kötü düşüncelerini Efendi'ye anlatmış olsa şimdi kapı açılır açılmaz Anjel o ağır suçlamadan temize çıkacağını ve Eda'nın bu iddiasının sırf garezden kaynaklanan alçakça bir iftira derecesinde kalacağını derhal hesap etti. Dolayısıyla bilmezlikten gelmek ve inkâr etmekten başka kendisi için bir kurtuluş çaresi bulamayarak hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi büyük bir şaşkınlıkla:

— Zavallı kızcağızın oda kapısını gece yarısı üzerine bağlamak... Vakıa pek fena bir şaka... Fakat bu işten hiç haberim yok Efendi Hazretleri...

— Nasıl haberin yok?.. Sen bu evin Kâhya Kadın'ı değil misin? Bu gibi şeyler senden sorulur... Biliyorsan söylemeli... Bilmiyorsan araştırmalı... Bunu yapanı bu gece meydana çıkarmalı. Yoksa onun hak ettiği cezayı sen çekersin...

— Efendim şimdi gecenin bir yarısı kimden sorayım? Herkes uykuda...

— Sana izin veriyorum. Yalı halkından istediğini döşeğinden kaldırabilirsin...

— ....

— Şimdi susmanın manası var mı? Miskin karı!.. Çaçaronluktan başka bir şey elinden gelmez. Dur ben sana beş

on dakika içinde bunu yapanı buluvereyim de sen de gör... Evvela lambayı getir bakalım, kapıyı ne ile bağlamışlar onu görelim...

Eda lambayı kapıya doğru uzattı ama vücudunda titremedik damar, oynamadık sinir kalmamıştı. Dehri Efendi bağı kontrol ederek:

— Bir kuşakla bağlamışlar. Gördün mü iş nasıl kolaylaştı?.. Bu kuşak kimindir? Şimdi sen bana onu haber ver.

Eda katiyen bir şeyden haberi yokmuş gibi masumiyetine kendi kendini bile inandıracak bir yapmacık tavırla:

— Aman Allahım kendi gözlerime inanamayacağım geliyor. O ku... ku... kuşak benim...

Efendi o öfkeli ciddiyetiyle Eda'yı yukarıdan aşağıya kadar süzerek:

— Senin kuşağın nasıl oluyor da bu kapıya bağlanmış bulunuyor? Şimdi buna cevap ver bakayım?

Eda kül renkli bir yüzle:

— Nasıl olacak efendim!.. Zatıâlinizi görmek üzere bu sofadan geçtim. Dairenize kadar yürüdüm. Yürürken belimden kuşak çözülüp düşmüş... Bana garezi olan onu yerden almış. Murabiye'nin kapısına bağlamış. Gezerken kuşağı düşürmek zaten eski âdetimdir. Geçen gün taşlığa düşürmüştüm. Gülfidan bulup getirdi. Birkaç defa da bahçede düşürdüm. Sözlerime inanmazsanız soruşturunuz... Kendi elimle kuşağımı Murabiye'nin kapısına niçin bağlayayım?.. Bunun için ne sebep olabilir?

— Haydi bu sözlerine inanayım. Fakat gece yarısı beni görmeye niçin geldin? Onu söyle.

— Hay Allah ömrünüze ömürler katsın efendim. Bu sorunuzla cariyenizi ihya buyurdunuz. Aklım pek karıştı. Kendi kendime sözün alt tarafını bulup bir türlü çıkaramayacaktım. Sizi görmeye niçin geldiğimi anlatırsam o zaman bana edilen bu oyunun sebebi ayan beyan meydana çıkar...

— Peki... Söyle...

Eda çekine çekine etrafa bakarak:

— Efendim neler neler de, ne maydanozlu köfteler...

Dehri Efendi hiddetle kaşlarını çatarak:

— Ben şimdi sana maydanozlu köfte, ekşili yahni filan sormuyorum. Kimin huzurunda olduğunu düşün de adam gibi söz söyle. Mahalle karısı...

— (Mahcubiyetle) Korkudan dilim dolaşıyor. Nasıl söyleyim?

O esnada Mürebbiye güm güm yine kapıyı vurarak:

— Ekselans aç benim kapı... Ben de söyleyecek...

Dehri Efendi büyük bir nezaketle Fransızca olarak Anjel'e hitaben:

— Lütfen birkaç dakika kadar sabrediniz Matmazel, sizi de söyleteceğim...

İşin ciddiye bindiğini gören Eda gülünç bir şekilde kekeleyerek:

— Öyle ya Matmazel de söylesin... Hem Allah için söylesin... İş dosdoğru meydana çıksın... Üçü birden nereye kaybolmuş ben bilmiyor. Belki o bilir...

— (Şaşkınlıkla) Üçü birden kayıp mı olmuş?

— Evet efendim sır olmuşlar... Biri değil ikisi değil üçü birden...

— Üçü dediğin kimler oluyor?

Küçük dilini yutarcasına bir çabuklukla:

— Amca Bey bir! Sadri Bey iki! Şemi Bey üç!

— Peki bunlar ne olmuş?..

— Onlara olan olmuş... Ben ne bileyim efendim?

Öfkeyle bakarak:

— Ben sana adam gibi konuş demedim mi?

— Efendim işin dosdoğrusu, adam gibisi her gece bu sofada çıtırtılar pıtırtılar oluyor. Ben aşağıdan işitiyorum. Bu gece yine oldu. Yukarı çıktım. Baktım meydanda kimse yok, gittim beylerin odalarını kontrol ettim. Odaların üçünü de boş buldum. İçindekiler nereye savuşmuşlar bilmem ki...

Eda bu sözleri ancak Dehri Efendi'ye işittirebilecek derecede yavaş söylüyordu.

— Şimdi üçü de odalarında yoklar mı?

— Deminden yoktular... Şimdi geldilerse bilmem. Size arz etmek istediğim şey işte buydu...

Dehri Efendi bir süre düşündükten sonra:

— Haydi gidelim, odaları bir daha yoklayalım.

Yine Eda elinde lamba ile öne düştü. Evvela Amca Bey'in oda kapısı önünde durdular. Dehri Efendi topu çevirdi. Kapıyı içeriden kilitli buldu. Diğer iki kapıda da aynı durumla karşılaştılar. Yani kapıların üçü de içerden kilitlenmişti.

Yine tekrar Amca Bey'in kapısı önüne geldiler. Dehri Efendi eliyle kapıyı vurdu. Amca Bey güya derin uykudaymış gibi, hiçbir şey işitmiyormuş gibi ilk tıktıklara cevap vermedi. Fakat kapının vurulmasında gösterilen ısrar derin uykuda bulunanları değil a ölüyü yatağından kaldıracak bir mertebeye varınca Amca Bey ağzı eğri, gözü şaşı bir halde uyku sersemliğini taklit ederek her adımında sendeleye sendeleye gelip kapıyı açtı. Dehri Efendi biraderine tek kelime etmeksizin anahtarı kapının iç tarafından çıkarıp dış tarafa takarak Amca Bey'in üzerine kapıyı kilitledi. Bu muamele aynen Sadri ile Şemi için de yapıldı. Yani üçü de odalarında mahpus kaldılar. Dehri Efendi'nin bunu yapmaktaki maksadının ne olduğunu anlayamayıp hayrete düşen Eda'yı evvelkinden beş beter bir çarpıntı tuttu.

Eda'da fevkalade bir merak, acaba Efendi, beyleri odalarına niçin kilitledi? Bu garip muameleden işin sonunun iyiye çıkmayacağını Kâhya Kadın anladı. Kendisini sorguladığı sırada uydurduğu yalanlara, attığı martavallara Efendi kandı mı kanmadı mı? Mürebbiye odasından "Ben de söyleyecek" dedi. Acaba ne söyleyecek? Mürebbiye'nin sözleri Eda'nın foyasını meydana çıkaracak, kim bilir belki cezalandırılmasına yol açacak önemli şeyler midir? Kendini temize çıkarmak için uyduracağı yalan deliller ne kadar ikna edici olsa da onların hiçbirine önem vermeyip Efendi'nin Mürebbiye'ye inanacağını Eda biliyor. Çünkü o Mürebbiye'dir. Kokonadır. Gençtir, güzeldir. Kırıla dökü-le söz söylüyor. Efendi üzerinde o sözlerin kuvveti, etkisi

başka oluyor. Alacağı cezadan ziyade Mürebbiye'ye karşı yenileceğini hissetmek Eda'yı kinden, hasetten öldürüyordu. Kazdığı kuyuya kendi mi düşecek? Ne yapmalı? Nasıl etmeli? Düşünmeye vakit yok... Eda içinden böyle kendi kendini yiyip bitirmekteyken Efendi:

— Haydi yürü!

Emrini verdi. Yürüdüler. Mürebbiye'nin kapısı önüne geldiler. Efendi:

— Hay eli kırılasıca! Bunu bağlayan alçak ne kadar da sıkı bağlamış...

Sözleriyle kapının üzerinden kuşağı çözdü. Kapı açıldı, odaya girdiler. Karyolanın başucunda yanan açık yeşil *veyyöz*ün[1] dal dal, damar damar donmuş gibi görünen buz çiçekleri arasından yayılan yeşil, titrek, hafif bir ışık, mehtaplı bir göğün altında asma yapraklarıyla örtülmüş bir çardağın yeşillikleri arasından içeriye mehtabın ışığı sızmış da hafifçe esen rüzgârla yaprakları okşarcasına kımıldatıyormuş gibi odadaki eşyayı dans eder gibi gösteriyordu. Eda'nın elindeki lamba orayı şiddetle aydınlatıverince o hal hayali bir manzara gibi gözden kaybolup bütün eşya asıl ve sabit şekillerini ve renklerini aldı. Mürebbiye gecelik halini örtmek için alelacele bir *penyuvar*a[2] bürünmüştü. Dehri Efendi eğilip büyük bir nezaketle kızı selamladı. Anjel de bu selama saygılı bir karşılık verdikten sonra öyle bir gece dağınıklığı ile Efendi'nin huzuruna çıkmış olduğu için işveli tavırlarla özürler diledi. Dehri Efendi eğer bu halden dolayı özür dilemeye lüzum varsa gece yarısı kendisi gelip Mürebbiye'yi odasında rahatsız etmiş olduğu için o yolda özrü kendisinin dilemesi gerektiğini bildirdi.

Mürebbiye'nin gözlerindeki kırmızılıktan ağlamış olduğu anlaşılıyordu. Kızın ağladığına dair belirtilere Efendi ile beraber Eda da dikkat etti. Bu gözyaşı izleri Eda'ya karşı Anjel'in galibiyetini yarı yarıya sağlıyordu.

---

1 (Fr.) *Veilleuse*: Gece lambası.
2 (Fr.) *Peignoir*: Sabahlık.

Efendi'yle Mürebbiye arasında şöyle bir konuşma başladı:

Efendi — Gözlerinizdeki kızartıdan ağlamış olduğunuz anlaşılıyor...

Mürebbiye — (Büyük bir üzüntüyle) Evet ekselans! Size yalan olmaz. Bu gece hayli ağladım. Üzerime kapının bağlanması gibi bir hakarete nasıl tahammül edilebilir? Bunda elbette kötü bir niyet olacak. Düşündüm düşündüm buna hiçbir mana veremedim. Gece yarısı böyle üzerime kapı kapanmasındaki sebebin ortaya çıkarılmasını zatıâlinizden beklerim.

Yarım kelimesini bile anlamaksızın şu konuşmayı dinleyen Eda, içinden "Ah uğursuz kokona! Efendi'yi Fransızca tıkıp dolduruyor. Söylediklerini anlamıyorum ki savunmamı ona göre hazırlayayım" diye sinirinden hep dudaklarını ısırıyordu. Dehri Efendi yine Fransızca:

— Hiç üzülmeyiniz Matmazel... Benim evimde böyle bir işe cüret edenin kim olduğunu elbette anlar, cezasını sizi de memnun edecek şekilde veririm. Önce sizden bir şey soracağım. Odanızın kapısı bağlanırken dışarıdan hiçbir gürültü, ses işitmediniz mi?

— İşittim. Sofada hızlı hızlı bir gezinme, sonra da ayrı ayrı bir söylenme oldu. Uykum hafiftir. Uyandım. Hatta merak ederek döşeğimden kalkıp kapının üzerinden dışarısını dinledim.

— Ne işittiniz?

— Hep fena sözler....

— Ne gibi fena sözler?

— Bu noktada susmama müsaade buyurunuz efendim. Huzurunuzda o sözleri tekrar edemem...

— Söyleyenin kim olduğunu sesinden anlayamadınız mı?

— Hayır... Yalnız şu kadarını söyleyebilirim ki gelen ses bir kadın sesiydi... Hatta Eda Hanım'ın sesine de pek benziyordu. Fakat Allah'tan korkarım, mutlaka odur diyemem. Uyku sersemliğiyle yanılmış olabilirim. Kesin olarak bildiğim bir şey varsa, o da kapımı bağlayanın o dışarıda söylenen kadın olmasıdır. Çünkü bağlarken de söyleniyordu.

Dehri Efendi öfkeli bakışlarla Eda'yı yukarıdan aşağıya kadar birkaç defa süzdü. Kâhya Kadın Mürebbiye'nin Fransızca sözleri içinde kendi isminin geçmesinden sonra Efendi'nin bu öfkeli bakışlarına hedef olmasından kendinin suçlandığını anladı. Artık sabır ve tahammülü kalmayarak:

— Efendi hazretleri!.. Kırk yıllık Kâhya Kadınınızı böyle ne idüğü belirsiz dünkü bir kokona karısının iftiralarına elbette çiğnetmezsiniz. Kapıyı bağlayan Eda'dır diyor değil mi? Ben olduğumu nereden görüp seçmiş. Ben bağlamadığıma yemin ederim. O da beni görüp fark etmiş olduğuna haçı, putu üstüne yemin etsin bakalım.

Efendi hiddetle:

— Sus!.. Yemin etmeye kalkışırsan ağzını yırtarım. Matmazel seni suçlamıyor. Kim olduğunu tanıyamadım, Eda Hanım'dır demeye Allah'tan korkarım diyor. Sen utanmadan böyle melek gibi bir kıza öyle nasıl dil uzatıyorsun? Herkesi kendin gibi mi zannediyorsun?

Eda ağlayarak:

— Affedersiniz efendim... Böyle bir zan altında kaldığım için ne söyleyeceğimi bilemediğimden o sözleri ağzımdan kaçırıverdim. Yoksa Matmazel'in melek gibi bir kız olduğunu ben bilmiyor muyum?

Anjel, kapıyı bağlayanın Eda olduğunu kesin olarak biliyordu. Hatta ne fikirle bağlamış olduğunu da anlamıştı. Fakat ithamlarında bir garaz eseri hissettirmemek, sözlerine bir masumiyet rengi vermek, Efendi'nin gözüne yüksek ahlaklı görünüp o örtük ithamlarıyla Eda'yı büsbütün mahvetmek için o yolda konuşuyordu.

Efendi Mürebbiye'ye hitaben:

— Başka bir söyleyeceğiniz var mı?

— Var efendim. Fakat şimdi sırası değil. Onları kapımı bağlayanın kim olduğu belli olduktan sonra arz edeceğim.

Efendi — Öyle ise Eda buradan bir yere savuşma. Şimdi hakikat meydana çıkar.

Dedikten sonra dışarı çıktı. Amca Bey'in kapısını açarak:

— Çabuk üstünü başını giyin. Şimdi Matmazel'in huzuruna çıkacaksın.

dedi. Amca Bey öyle vakitsiz Anjel'in huzuruna çıkmayı önce kötüye yordu ama sonra "Acaba kız ile aşkımız duyuldu da işi örtbas etmek için biraderim Mürebbiye'yi bana nikâh mı edecek?" diye iyiye yorarak heyecanla çarçabuk giyindi. Büyüğü önde küçüğü arkada iki birader Mürebbiye'nin odasına girdiler.

Eda'nın ölü rengi bağlamış yüzü, Mürebbiye'nin kızarmış gözleri, Dehri Efendi'nin somurtkan siması maceranın pek öyle hayra yoracak tarafı olmadığını Amca Bey'e anlattı. Amca Bey'in yaptığı derin bir reveransa Mürebbiye hafif bir baş selamıyla karşılık verdi.

Amca Bey korku ve heyecandan kızın yüzüne bakamıyordu. Biraderinin işaret ettiği bir sandalyeye oturdu. Dehri Efendi ciddi bir sorgu yargıcı tavrıyla dedi ki:

— Birader! Tabiatımı bilirsiniz. Ne sorarsam doğru cevap vermekten başka sizin için bir kurtuluş yolu yoktur. Tutacağım bir yalanınıza karşılık göstereceğim tepkinin şiddetini açıklamaya lüzum görmem. Siz bir süre önce odanızda yokmuşsunuz!

Amca Bey önüne bakarak:

— Odamdaydım efendim. Her zamanki gibi yatmak zamanı odama girdim. Emriniz üzerine şimdi çıktım.

— Bu sözünüz kesin doğru mudur?

— Huzurunuzda yalan olur mu? Harfi harfine doğrudur.

— Bir süre önce Eda Hanım sizin odanızı yoklamış, boş bulmuş...

— Yalan, iftira... Odamdaydım...

— Eda size karşı böyle bir iftirada niçin bulunsun?

— Orasını bilemem. Eda Hanım'ın bazı hareketlerine diğer bir kimsenin değil kendi aklı bile ermez zannederim. Mesela bu geceki hareketlerine...

— Bu gece akıl ermeyecek ne gibi hareketlerde bulundu?

— Arz edeyim efendim. Bakınız bunlar akıl erecek hareketler midir? Evvela odamın kapısını karıştırdı. Maksadını

anlayamadığım için cevap vermedim. Bir kadın velev ki yaşça geçkince olsun bir bekâr erkeğin oda kapısını gece yarısı niçin karıştırır? İşin bu noktası pek fena canımı sıktığı için hiddetten uykum kaçtı.

— Kapınızı karıştıranın Eda olduğunu neden anladınız?.. Size seslendi mi?

— Hem seslendi hem de bu cüreti ilk defa gerçekleşmediği için gece kapım tıkırdayınca gelenin Eda olduğunu anladım.

Eda'da yine tahammüle takat kalmayarak:

— Allah seni tevekkeli böyle arkanda çekmeceyle yaratmamış. Anan yerinde kadına bu yolda iftiralarda bulunmaya utanmıyor musun?

Amca Bey — Deminden kendini hiç anam yerinde saymıyordun! Şu sofadaki maroken kanepenin üzerine oturup da bağırarak söylediğin edepsiz sözleri unuttun mu?

Eda kendini kaybetmek derecelerine gelerek:

— Şimdi çat diye orta yerimden çatlayacağım. Bu adam odasında yoktu. Beni nereden dinlemiş...

Dehri Efendi — Demek biraderin sözleri doğru. Bu gece sen sofanın ortasında bağıra bağıra ağzını bozmuşsun? Matmazelin bu noktadaki ifadesi de biraderin sözleriyle uyuyor...

Eda çılgınca bir telaşla:

— Uyar zahir! Onlar beni mahvetmek için ağız birliği etmişler... Biz içeride sizinle Molayer'in oyununu oynarken burada daha tuhaf bir komedya oynanıyormuş...

Dehri Efendi — Sus... Sana söz sormadıkça ağzını açmayacaksın... (Amca Bey'e hitaben) sonra ne oldu?

— Sonra efendim o hiddetle döşeğimden kalktım. Oda kapımı aralık ederek Eda Hanım'ın hareketlerini gözetlemeye başladım. Gitti, bir iki kapı daha karıştırdı. Sofada bir hayli daha söylendikten sonra, ne amaçla bilmem, belinden kuşağını çıkarıp Matmazel'in kapısını sımsıkı bağladı.

Eda yine sabredemeyip o deminki ölü renginden şimdi al çuha gibi bir renge girmiş yüzüyle:

— Üstüme iyilik sağlık... Allah kuru iftiradan saklasın. Aleyhimdeki yalancılığında bu kadar ileri varma. Bir bardak suyun kırk yıl hakkı vardır. Size bu kadar emeğim geçti. Söylediğin sözlerin önünü ardını düşün... Günahtır.

Dehri Efendi öfkesinden birkaç defa yerinden kalkıp oturarak:

— Bir konuşma kelepçesi olsa da şu karının ağzına vursam. Çünkü başka türlü susmayacak... (Biraderine hitaben) Demek sözlerin harfi harfine doğru?..

Amca Bey — Harf değil bir nokta bile yalanım yok efendim...

Mürebbiye'nin odasına ikinci olarak Sadri getirildi. Onun verdiği ifade de Amca Bey'le sanki gizlice görüşüp ağız birliği yapmışlar gibi hemen onun aynıydı. Sadri de o gece odasından hiç dışarı çıkmamış olduğunu iddia ediyor, Mürebbiye'nin kapısını kuşağıyla bağlarken Eda'yı görmüş bulunduğunu kesin olarak söylüyordu.

Eda'nın çehresindeki kırmızılık bu defa morluğa dönmeye başladı. Kâhya Kadın nasıl olsa kendi için Efendi'nin gözünde temize çıkmaya imkân kalmamış, her türlü kurtuluş çaresinin tükenmiş bulunduğunu anladığından düşmanlarını orada son derece aşağılayarak bari bu şekilde olsun onlardan intikam almaya karar verdi.

Efendi, Kâhya Kadın'a hitaben:

— Kapıyı senin bağlamış olduğuna dair olan şahitlik ikileşti. Senin gözünün önünde bunları ayrı ayrı odalara kilitledim. Bu gece şu yolda bir sorguya çekileceklerini önceden bilip de söz birliği etmiş olmaları mümkün değil ya?.. Demek ikisi de doğru söylüyor, ifadelerinin doğruluğundan dolayı sözleri birbirine tamamıyla uyuyor... Kendini savunmak için ne cevap vereceksen haydi ver bakalım...

Eda büyük bir hınçla yüzünü ekşitip sağ elini kalçasına koyarak:

— Biri kardeşiniz diğeri damadınız olan şu alçak hilekâr heriflere karşı kendimi savunma tenezzülünde bulunmayacağım. Bir kelime yalan söylemeksizin hakikati size

söyleyeceğim. Dinleyiniz... Şu karşınızda oturan melekler gibi temiz zannettiğiniz Murabiye namındaki karı yok mu? İşte o namussuz bir karıdır. Kambur biraderiniz de onun âşığıdır. O karı için çıra gibi yanıp tutuşuyor şöyle... Damat Bey de ikinci sevdalısıdır. Mahdum Bey de üçüncü... Belki dördüncüsü de sizsiniz. Fakat orasını pek iyi bilemiyorum. Kaç zamandır şu sofalarda, bu odalarda dönen "ala ala hey"leri Molayer'in yüz kitabını okusanız göremezsiniz. Ailenizin namusunu korumak için Matmazel dediğiniz şu yırtık karının oda kapısını kuşağımla bu gece ben bağladım. Bana ne yapacaksanız haydi yapınız.

Dehri Efendi'nin hiddetten eli ayağı zangır zangır titriyordu. Yerinden fırlayıp Eda'yı bir iyi tepeleyecekti. Anjel'in karşısında bir kadın dövmek Frenk ahlak ve âdetlerine göre son derecede terbiyesizlik, Havva kızlarına saygısızlık olacağını bildiği için kendini tuttu.

Anjel çok utandığını göstermek üzere iki elini yüzüne kapayıp ağlamaya başladı. Dehri Efendi kıza hitaben Fransızca:

— Evimde böyle bir canavar beslediğimden haberim yoktu. Öyle pis karının sözlerinden iffetinize zerre kadar bir leke sıçrayamaz. Niçin ağlıyorsunuz Matmazel?

Anjel masumane bir sesle:

— Kendim için değil o sözleri söyleyenin haline, günahına ağlıyorum. Bu kadar çirkin bir iftirayı keşke bir kadın ağzından işitmeyeydim.

Dehri Efendi — Bu kadına verilecek cezayı siz belirleyeceksiniz Matmazel Anjel...

Anjel böyle işe karışmaktan şiddetle nefret ettiğini gösterir bir tavırla iki ellerini kaldırdıktan sonra hemen yerinden fırlayıp önünde gece kandili yanmakta bulunan haçın karşısına diz çökerek Latince bir dua mırıldana mırıldana haç çıkarmaya başladı.

Sonra kiliselerde görülen resimlerdeki azizeler gibi durdu. İki gözünden hazin hazin, damla damla yaş dökerek melek gibi ulvi bir yüzle bir elini haça doğru uzatıp Dehri Efendi'ye Fransızca:

— Hazreti Mesih bana af emrediyor. O kadının bana olan hakaretini ben affettim. İnsanlığınızı ve merhametinizi göstermek için siz de affediniz Ekselans... Sizden istirhamım budur. Böyle insanlara daima acımalı.
dedi. Amca Bey'le Sadri, Mürebbiye'nin gösterdiği şu yücegönüllülükten çok etkilendiler. İkisinin de gözleri sulandı. Derin bir sessizlikle önlerine bakıyorlardı. Eda odada bulunanların yüzlerine nefret dolu gözlerle ayrı ayrı baktıktan sonra Efendi'ye hitaben:

— Şu ikiyüzlülerin gösterdikleri bu sahte mazlum hallerine inanmayınız Efendi Hazretleri. Sizi aldatıyorlar. Ailenizin namusu yoluna ben başıma geleceği hiç düşünmeyip işte doğrusunu söylüyorum. Bu sadakatimin derecesini belki sonra anlarsınız. Evet, kapıyı ben bağladım. Fakat beylerin üçünün de bu gece odalarında bulunmadıklarına ne üzerine isterseniz size yemin etmeye hazırım. Size zerre kadar saygıları varsa nerede olduklarını saklamayıp söylesinler.

Eda'nın şu son sözleri üzerine Dehri Efendi biraderiyle damadının dikkatle yüzlerine baktı. İkisinin de yüzünün hafifçe kızardığını fark etti.

— Niçin kızarıyorsunuz? Cevap veriniz...
dedi. İkisi de hafif titrek bir sesle önceki ifadelerini tekrar ederek:

— Bu kadın bize iftira ediyor. Odamızdan bir yere ayrılmadık.
dediler. Dehri Efendi Eda'ya hitaben:

— Şimdi gidip Şemi'yi getireceğim. Fakat çocuğun yanında edebe aykırı bir kelime ağzından kaçırırsan seni pencereden aşağı atarım.
dedikten sonra gitti, çocuğu getirdi. Korkudan Şemi'nin gözleri yuvaları içinde fırıl fırıl dönüyordu. Hışımla oğlunun yüzüne bakarak:

— Amca Bey'le Enişte Bey'in her şeyi dosdoğru söylediler. Sen ağzından bir kelime kaçırırsan sonra başına geleceğini düşün. Bu gece üçünüz de odanızda yokmuşsunuz. Neredeydiniz? Söyle bakayım...

Zavallı Şemi zihninde kim bilir ne kadar falaka acıları uyandıran o sert bakışın altında eriyecek gibi bir hale gelip bu müthiş soruya karşı verilecek cevabı birden kestiremeyerek orada bulunanlara mazlum ve tereddütlü bir ifadeyle göz gezdirdi. Amca Bey'le Sadri'yi fevkalade bir çarpıntı aldı. Çünkü kendilerinin Eda'ya karşı galip veya mağlup olmaları Şemi'nin ağzından çıkacak bir cümleye, ihtimal ki bir kelimeye bağlıydı. Çocuğa işaret etmek ihtimali yoktu. Dehri Efendi'nin bakışı üçünün de gözbebekleri üzerinde gezip duruyordu. Bu sessizlik Dehri Efendi'nin şüphe ile beraber hiddetini artırdığından:

— Niçin cevap vermiyorsun? Senin kabahatin Amca ve Enişte beylerinden daha büyük mü ki onlar söyledikleri halde sen susuyorsun? Bu gece neredeydiniz?

Şemi güç anlaşılır bir sesle:

— Koruya gezmeye çıktık...

— Kaç kişiydiniz?

— Üç...

— Kim kim?

— Amca Beyim... Enişte Beyim... Bendeniz!

Eda'nın yüzünde bir intikam gülümseyişi belirdi. Acı ve alaycı bir sesle:

— Garip kuşun yuvasını Allah yapar. Benim gibi zavallı bir kadına iftira etmeyi beyler kolay mı zannettiler? Şimdi pirincin taşını ayıklayınız bakalım.

Eda'nın bu sözü Şemi'ye ettiği hatayı anlattı ama iş işten geçmiş, meselenin tamir kabul edecek bir noktası kalmamıştı.

Dehri Efendi derin derin düşünerek birkaç defa sakalını avuçladıktan sonra biraderiyle damadına hitaben:

— Siz bu gece odanızdan dışarı çıkmadığınızı iddia ediyorsunuz. Şemi, birlikte üç kişi koru gezintisine çıkmış olduğunuzu söylüyor. Hangisi doğru?

Bu "hangisi doğru?" sorusuna verilecek cevabı amca damattan, damat amcadan bekledi. İkisinin de aklına bir anda mükemmel, inandırıcı bir yalan gelmiyordu. Sessizlikle geçen her saniye aleyhlerindeki şüpheleri arttırıyor, durum-

larını kötüleştiriyor, dakikaların geçişi uydurulacak cevabın ikna gücünü azaltıyordu. Bu öyle bir cevap olacaktı ki hem kendilerine yönelen şüpheleri kesin olarak kaldırsın, hem de Şemi'nin aptalca hatasını hafifletsin. Verilecek cevabın Dehri Efendi'ye makul görünmesiyle beraber Şemi'ye ilk ifadesini değiştirtecek bir yol gösterir nitelikte olması gerekiyordu. Çünkü ortaya Şemi'nin aklını büsbütün karıştıracak bir cevap atılırsa delikanlının korkunun etkisiyle aptallığını ileri götürüp "masa altı" işini pederine itiraf etmek ihtimali vardı. Fakat böyle durumu her bakımdan kurtaracak bir yalanın bir anda uydurulması kolay mıdır? İşte bu yalanı bulmak için Amca Bey'le Sadri içlerinden kıvrım kıvrım kıvrandıkları halde dışarıya bu kalp çarpıntılarını belli etmemeye uğraşarak o tehlikeli suskunlukta devam ediyorlardı.

Dehri Efendi kızgınlığının derecesini gösterecek şekilde yüzünü buruşturup:

— Niçin cevap vermiyorsunuz? Hangisi doğrusu? sorusunu tekrar etti.

Sadri, Amca Bey'in korkudan çenesi titremeye başladığını görüp artık bu konuda ondan bir yardım beklenemeyeceğini anladı ve bütün cüret ve dil becerisini toplayarak dedi ki:

— Şemi Bey bu gece bizimle beraber koruda besbelli rüyasında gezinmiş olmalı! Bu akşam koruya değil bahçeye bile çıkmadım. Çıkmış olsam niçin saklayayım? Gece koruda gezinmek bir cinayet midir? Oğlunuz bunu öyle zannediyor da galiba cezası hafifler ümidiyle bizimle beraber gezindiğini söylemek gibi yüce huzurunuzda çocukça bir yalan söylüyor.

Sadri'nin şu sözlerinden Amca Bey'e de biraz cüret gelerek Şemi'ye hitaben dedi ki:

— Sen bu akşam koruda kendi kendine gezindinse o başka... Ne için bizim de beraber bulunduğumuzu iddia etmek gibi bir yalanda bulunuyorsun? Öyle bir yalan ki garip... Manasız... Abes... Tuhaf... Acayip... Yoksa uyku sersemliği ile şaşırıp da ne söylediğini bilmiyor musun?

Dehri Efendi gözlerini gazapla Şemi'nin üzerine açarak:

— Söyle habis, koruda yalnız mı geziniyordun yoksa Amca ve Enişte beylerin de beraber miydi?

Şemi ne cevap versin? Beraberdik diye ilk iddiasında diretse, bu beraber gece gezintisini ötekiler kesin olarak reddediyorlar. Hem bu iddiasını ispatlamayı başarsa bile sorgunun gidişatından o durumda meselenin büsbütün sarpa sarıp başka bir şekil alacağı anlaşılıyor. Bunun gerçekleşmesinde elbette korkulacak bir taraf var ki amcasıyla eniştesi bu gece ne koruya ne bahçeye çıkmış olmak gibi bir iddiayı kabul etmiyorlar. Şemi'nin bu iddiası da zaten iftiradan ibaret. Bu akşam koruya ne kendisi çıkmıştı ne de ötekiler. "Hayır, onlar çıkmadılar. Koruya ben yalnız çıkmıştım" demiş olsa, babasına karşı olan ilk ifadesini çürütmüş olacak, yine yalanı ortaya çıkacak... Ne söylerse söylesin bu gece cezalandırılması muhakkak.

Şemi üzgün üzgün odadakilerin yüzlerine yalvarırcasına yardım isteyen gözlerle baktıktan sonra hiçbir söz söyleyemeyerek sustu kaldı. Bu susuş babasını daha ziyade öfkelendirdi.

Dehri Efendi — Böyle iyi davranmakla bu çapkının ağzından söz alınmayacak. Ben onu söyletmenin yolunu bilirim. Haydi Eda Hanım, falakayı getir...
emrini verdi... Falaka... Mürebbiye'nin karşısında dayak yemek... Bu hakaret, bu küçük düşürülme Şemi'ye ölüm kadar acı göründü. Delikanlının gözleri döndü.

Eda şu sorgunun elbette bir tarafından kendi işine yarayacak, iddiasını haklı gösterecek bir patlak, bir ipucu gözükeceği ümidiyle adeta sevinmeye başlayıp Şemi'ye:

— A yavrum!.. Tabancıklarına yazık değil mi? Ayakların falakaya girmezden evvel şu işin doğrusunu söylesen olmaz mı?
diye söylenerek o korkunç dayak aletini getirmek üzere odadan çıktı. Bir iki dakika sonra elinde falaka ve değnekle geldi.

Dehri Efendi'nin verdiği emir üzerine Sadri ile Eda zavallı Şemi'nin ayaklarını falakaya sokup sımsıkı burarak Peder

Efendi'ye doğru çevirdiler. Dehri Efendi bir ikinci emir olmak üzere değneği Amca Bey'e uzatarak:

— Birader al şunu. Çapkın her hakikati çıtır çıtır söyleyinceye kadar, gece vakti koruda gezinen şu ayaklara indir. Fakat acıyarak vurma, bir tahtaya, bir taşa vuruyormuşsun gibi kuvvetlice yapıştır ki bizi çok üzmeden işin doğrusunu anlatsın...

Şemi doğruları çıtır çıtır anlatırsa sonra Amca Bey'le Sadri'nin halleri ne olacak? İkinci falaka nöbetine onlar mı yatacaklar? Ne olacaksa olacak... Verilen emre her halde itaat lazım.

Amca Bey kahramanca tavırlarını biraderine beğendirmek niyetiyle ispenç horozu[1] gibi kabarıp Şemi'nin tabanlarına çat çat bir iki indirdi.

Dehri Efendi öfkeyle yerinden fırlayıp değneği Amca Bey'in elinden aldı. Herkesi ürküten korkunç bir sesle:

— Birader! Ne değnek tutmasını biliyorsun, ne de vurmasını! (Değnek bulunan elini başına paralel olarak yukarı kaldırıp) Değnek vurmakta üç hareket vardır. İşte birincisi bu. (Kolunu on beş yirmi derecelik bir açı yapacak kadar arkaya açıp) İkincisi de bu. (O açıklığın koluna verebildiği bir hız ile değneği Amca Bey'in omzu üzerine indirerek) İşte üçüncüsü de bu.

Bu üçüncü hareketin Amca Bey'in köprücük kemiğinde yarattığı sızının etkisiyle zavallı adam terbiyeli maymun gibi vücudunun elverdiği bütün esneklikle ile hoppadak tavana doğru sıçrayıp yine yere düştükten sonra Mürebbiye'den sıkılmasa can acısından ağlayacak bir hale geldi.

Dehri Efendi bu çelik çomak dersinin tekrarından korkarak karşısında titremekte olan biraderine hitaben:

— Nasıl, beğendin mi? Hele değneğin nasıl vurulacağına dikkat ettin mi? Değnek işte böyle üç hareketle, biteviye, şıpır şıpır vurulacak. Haydi bakalım bir ikinci derse gerek kalmadan ustandan aldığın gibi sen de oraya yapıştırmalısın.

---

1 Dövüş için yetiştirilen bir horoz cinsi.

Verilen emre itaatten başka çare yok. Amca Bey omzunun acısından yüzünü buruştura buruştura değneği eline aldı.

Dehri Efendi — (Kumanda vererek) Bir, iki, üç...

Amca Bey — (Her kumandadan sonra değneği indirerek) Çat!..

— Bir, iki, üç!..

— Çat..

— Bir, iki, üç!..

— Pat!..

Bu "Çat pat"ların sayısı altıyı yediyi bulunca Şemi de kulak tırmalayan bir sesle:

— Efendibabacığım insafınız yok mu? Gece dışarı çıkmak kabahatse onlar da çıktılar. Onları da dövünüz. Vay tabanlarım...

diye bir feryattır başladı.

Sadri ile Amca Bey tiril tiril:

— Biz ne vakit çıktık? Niçin iftira ediyorsun.

Dehri Efendi — Bir, iki, üç.

Amca Bey — Çat!..

— Bir, iki, üç...

— Pat...

Şemi — (Avazı çıktığı kadar bağırarak) Çıkmadınız mı? Hani o şeyin altında baş başa tokuşmadınız mı?

Şemi'nin bu son sözleri üzerine de Amca'da da Damat'ta da hoşafın yağı kesildi. Çocuğu ondan ziyade söyletmemek için Sadri falakanın ucunu bırakıvermek, Amca Bey elinden değneği atıp dayağa son vermek istiyordu. Fakat Dehri Efendi o korkunç "bir, iki, üç" kumandasına nihayet vermiyordu ki o kumandanın aksine hareket kimin haddine düşmüş... Eda'nın sevincinden gözleri süzülüyor, dudaklarında titreye titreye tuhaf bir biçimde yayılıp büzülüyor ve içinden "Oh oh, yüze yüze kuyruğuna geldik. Hah işte mesele patlak veriyor verdi" diye ümitlenip duruyordu. Lakin o sırada Anjel hemen yerinden fırlayıp falaka ile değneğin arasına girerek Dehri Efendi'ye hitaben Fransızca dedi ki:

— Ekselans artık yetişir. İş anlaşıldı. Şemi Bey uyku sersemliğiyle sorunuzu iyi anlayamadı. Yanlış cevap verdi. Bu hatası sebebiyle boş yere dayak yedi. Şimdi ağzından çıkan "Kafa kafaya vuruşmadınız mı?" cümlesi bana her hakikati anlattı. Durunuz size izah edeyim. Bundan üç gece önce Amca, Sadri ve Şemi Beyler üçü birlikte koruya çıkmışlar... Çok karanlıkmış. Oradaki kestanelikte Amca ile Sadri Bey birbirini göremeyerek kafa kafaya şiddetle vuruşmuşlar. O akşam epey gülüşmüşler. Ertesi günü Şemi Bey bu komik çarpışmayı bana kendi anlattı. Biz de yine bir hayli gülüştük.

Mürebbiye sözün bu noktasında ayakları havada olarak yerde yatan Şemi'ye bakarak:

— Öyle değil mi Şemi Bey?

diye sordu. Şemi o sızılar içinde bile o cazibeli bakışın çekim etkisine tutulmaktan kendini alamayıp Fransızca sorulan soruya Türkçe olarak:

— Evet evet, üç gece önce kestanelikte baş başa tokuştular.

cevabını verdi. Şemi'nin bu cevabı verirken ancak birbiriyle gizli duyguları paylaşmaya alışkın olanlarda görülebilecek bir anlaşma kolaylığıyla Mürebbiye delikanlıya ani bir bakış fırlattı. Bu bakışla kız saf âşığına "ifadeni değiştir" emrini verdi. Amca Bey'le Sadri'nin o gece koruya çıkmış olduklarını iddiadan doğacak tehlikeyi değneklerin acısı Şemi'ye bir türlü anlatamadığı halde Mürebbiye'nin bir bakışı eski ifadesini değiştirmek gerektiğini kendisine tamamıyla anlattı.

Dehri Efendi hayretle Şemi'ye hitaben:

— Ahmak herif! Ben sana üç gece önceki olayı sormuyorum. Bu gece odanızdan dışarı çıkıp çıkmadığınızı anlamak istiyorum. Şemi ağlayarak:

— Bu gece odamdan çıkmadım ki onların nereye gittiklerin bileyim. Ben üç gece önceki olayı anlatıyorum.

Dehri Efendi — Benim sana "bu gece" kaydıyla sorduğum soruya dikkat etmediğin için bu kadar dayak yedin.

Bu değnekler işte o dikkatsizliğinin bir cezasıdır. Çözün falakayı.

Anjel'in sözleri sayesinde Şemi falaka cezasından işte o kadar yakayı, yakayı mı ya, tabanlarını kurtarabildi. Amca Bey'le Sadri de şu atlattıkları tehlikeden dolayı göz ucuyla gizli bakışlar fırlatarak birbirini tebrike, geniş geniş nefesler almaya başladılar.

Şimdi orada haline acınacak biri kaldıysa o da Kâhya Kadın'dı. Mürebbiye'nin bir iki "fan fin"i ile işin böyle tersine dönmesi Eda'yı öfkeden çok hayrete düşürdü. Anjel bu "fin fon"larla acaba Efendi'ye ne büyü yaptı? İşte kadın bir türlü bunu anlayamıyor, ya Şemi'nin birdenbire ifadesini değiştirmesine ne diyeceğini bilemiyordu.

Dehri Efendi:

— Haydi artık gidip yatınız.

emriyle Amca Bey Sadri ve Şemi'yi odalarına gönderdikten sonra:

— Senin cezan yarın verilecektir.

diye ürkütücü bir cümleyle Eda'yı da savmak istediği sırada Kâhya Kadın, o durmak dinlenmek bilmeyen çenesini açarak kendine acındırmaya kalkıştıysa da Efendi ilk emrini kesin bir dille tekrar ederek kendisini def eyledi.

Efendi, Mürebbiye ile odada yalnız kalınca kıza:

— Kapıyı üzerinize bağlayanın kim olduğu kesin olarak belli olduktan sonra bana bazı şeyler söyleyeceğinizi deminden bildirmiştiniz. İşte bu cüretkârın Eda olduğu anlaşıldı. Söyleyeceğiniz nedir?

Anjel sahte bir utangaçlıkla önüne bakıp kızara bozara:

— Evet efendim... Bu söyleyeceklerim sırf kendimle ilgilidir. Malum-ı âlinizdir ki bendeniz mürebbiyelik sanatıyla geçinen bir kızım. Fakirlikten dolayı çalışmaya mecburum. Namus ve iffet şu dünyada tek dayanağım ve övüncümdür. Âlem bu efendim... Herkes işittiği şeyi inceden inceye araştırmaya lüzum görmeksizin onu kötüye yormaya eğilimlidir. Dedikodu meraklıları her şeyin altından kendilerine bir eğlence çıkarmaktan başka bir şey düşünmezler. Haline göre

herkesin dostu var düşmanı var. Bu gece üzerime kapının bağlanmış olduğu ve bu nedenle üç erkeğin sorguya çekildiği ve hele Eda Hanım'ın o üç delikanlı ile benim aleyhimdeki edep dışı ithamları ağızdan ağza yayılacak olursa bu dedikodular namusum hakkında büyük bir *skandal*a dönüşür. Bazı kimseleri aleyhimde yanlış düşüncelere ve şüphelere düşürür. Bir mürebbiye için bu gibi dedikodular manevi bir ölüm demektir. Çocuklarınıza iyi bir eğitim vererek size hizmet etmekten başka bir emeli olmayan benim gibi fakir bir kızın bu gibi şaibelerle lekelendiğini elbette vicdanınız kabul etmez. Bu gece yaşananların bir başka türlüsü yarın öbür gün yaşanabilir. Öyle müthiş iftiralar olur ki zan altında kalan masum, âlemin gözünde kendini temize çıkarmaya imkân bulamaz. Böyle olayların tekrarına meydan vermemek üzere yarından itibaren bendenize izin veriniz. Bir de elime iffetimi ve mürebbiyelik görevini yapmadaki gayretimi onaylayan bir iyi hal belgesi lütfediniz. İşte zat-ı âlinizden istirhamım bundan ibarettir.

Dehri Efendi bir süre somurtup düşündükten sonra:

— Bu geceki olaydan iffetinize hiçbir şey sıçramaz. Sizi zorla mürebbiyelik hizmetinde alıkoyamam, ancak rica ederim. Ak sakalıma hürmeten bu istirhamımı kabul edeceğinizden eminim. Size bir değil on iyi hal belgesi imza ederek vermeye hazırım. Türkçemizde bir tabir vardır. İnsanları tanıdığını iddia edenler "Biz insan sarrafıyız. Bir adamın suretinden siretini anlarız.[1]" derler. Âcizane ben de onlardan, yani insan sarraflarındanım. İlk defa yüzünüzü gördüğüm gün nasıl melek huylu bir kadın olduğunuzu anladım. Benim sizde gördüğüm meziyetleri siz bile ihtimal ki kendi kendinize takdirden acizsiniz. İnsanlık hallerini bu kadar iyi bildiğim için, işte sizi sizden iyi tanımak iddiasında bulunuyorum. Size olan büyük güvenimi göstermek için gece bu vakit odanıza girip sizi rahatsız ettiğimden dolayı özür yerine geçsin diye, kısacası hatırınız için, yarın size bir iyi hal belgesi vereyim. Fakat bu tasdiknameyi size burayı

1 Suretinden siretini anlamak: Yüzüne bakıp karakterini anlamak.

terk etmek için değil, mürebbiyelik görevini sonuna kadar yerine getirmeniz ricasıyla vereceğim, yanınızda dursun.

Anjel bir süre daha nazlandı. Bu nazlanmalar hep sahteydi. Lakin insan sarrafı o koca âlim Dehri hep bunları ciddiye alıyordu. Efendi'nin gösterdiği bu büyük güvene karşı ricasını kabul etmeyip o aileyi terk eylemek nezaket kurallarına aykırı düşeceği için, sırf terbiyesi buna mecbur ettiğinden, bu ricayı kabul ediyormuşçasına Anjel görevini sürdürmeye razı oldu.

Ertesi günü Türkçe ve Fransızca olarak aşağıdaki tasdikname Anjel'e verildi. Anlam ve üslubundaki gariplikten dolayı işte aynen veriyoruz:

Suret-i Tasdikname

Badi-i terkim-i tasdikname oldur ki

Müddet-i medide beyt-i abd-i ahkaride sulb-üs-sahih-ül-fakir Vahip ve Nezahet naman-üs-sulh Allahütealâ iki tıfl-ı alude-i cehli keştgah-ı irfana çekerek bila-te'fif-i mezahim onlara zeban-ı Fransevi talim eden vükela-yı kemalat-ı garptan daha nice nice akd-i vüşa-i cevahir ilm ü irfan olan mürebbiye-i bi-bedel Matmazel Luiz Anjel Düpre'nin[1] bahr-i maarrif-i beşeriyede şinaver bir duhter-i yekta, lâzıme-i iffetçe bir dürdane-i bi-hemta olduğunu musaddak işbu varakpare-i hüsn-i hal mumaileyha Matmazel yed'ine ita kılındı.

Fi... Sene...[2]

İmza

Dehri

---

1 "Anjel soyadı olarak kendine bu sahte isimleri vermişti." (Orijinal metindeki dipnot)

2 Tasdikname Sureti

Bu tasdiknamenin yazılış sebebi odur ki

Uzun zamandır hakir kulunuzun evinde, fakirin öz evlatları olan Vahip ve Nezahet adlı iki cahil çocuğu bilgi limanına çekerek hiç sıkmadan onlara Fransızcayı öğreten ve Batı'nın daha nice nice değerlerini ve ilim irfanını onlara gösteren eşsiz mürebbiye Matmazel Louise Angèle Dupree'nin beşeri bilimler denizinde yüzen benzersiz bir kız, iffet bakımından da eşi bulunmaz bir inci tanesi olduğunu onaylayan bu iyi hal belgesi, adı geçen Matmazel'e verildi.

Bu tasdiknamenin Fransızca sureti de hemen kelime kelime Türkçesinin aynı olduğundan Mürebbiye "bahr-i maarrif-i beşeriyede şinaver" ibaresinin çevirisi olan "Nageuse dans la mer des sciences humaines" gibi tamlamalara güldü. Hele "lâzıme-i iffetçe kendinin bir dürdane-i bi-hemta" olması cümlesinin Fransızcaya çevrilince ortaya çıkan anlam ve söyleyiş tuhaflığından çok, bu konuda Dehri Efendi'nin aklına, insan sarraflığının kuvvetine gülüp şaştı.

Anjel'in böylece gönlü alındıktan sonra, Dehri Efendi Kâhya Kadın Eda'yı, gece Mürebbiye'nin oda kapısını kuşağıyla bağlamış olduğunu önce inkâr sonra itiraf etmek, beylere odalarında bulunmadıkları hakkında haksız yere iftiraya ve Mürebbiye'nin iffetine karşı edepsiz suçlamalarla kızı küçük düşürmeye cüret eylemiş olmak suçlarıyla itham ederek bir daha ayak basmamak üzere yalıdan o sabah kovdu. Bununla da yetinmeyerek cezayı iki katına çıkarmak için halayıklarından Nevres isminde bir kızı Eda'nın kocası Şaban Ağa'ya nikâh etti.

7

Amca Bey, Sadri, Şemi, Anjel ile olan aşk maceraları trajikomik bir şekilde sonuçlanmaya ramak kalan bu üç kandırılmış âşık, Dehri Efendi'nin verdiği izinle o gece bitkin bir halde odalarına dönünce bu kazayı savuşturduklarına sevinmek mi yoksa kulluk ve sevda bakışlarını aynı güzellik tapınağına yöneltmiş olduklarının birbirlerinin gözünde meydana çıkmış olduğuna üzülmek mi gerekeceğine karar vermekte ciddi güçlük çektiler.

Sabah olunca birbirinin yüzüne nasıl bakacaklardı? Üçü birden Anjel'i seviyordu. Bu hassas durum önceleri aralarında bir dereceye kadar sezilirken şimdi apaçık ortadaydı. Lama cime pek az meydan kaldı. Ortaya çıkan gerçek yalnız bundan da ibaret değil. Sevgilinin gerdek odasına üçünün de girme fırsatı bulmak için o gece gizli gizli gezinişlerinden,

masa altına, o sevda pususuna sokuluşlarından, her birinin sevgilinin mahremine girdiği anlaşılıyor. Demek Mürebbiye üçünü de baştan çıkarmış, hiç acımadan aldatmış, onları adeta gönül eğlencesi yapmış. Şimdi şu gerçeğin karşısında yine Anjel'i üçü birden mi sevecek? Yahut üçü birden mi terk edecek? Yoksa ikisi çekilip aşk meydanı yalnız birine mi bırakılacak? Bu üç seçenekten hangisi akla fikre uygundur? Şüphe yok ki ikincisi. Fakat bir zihne aşk coşkusu girerse orada akla fikre pek az yer kalır veya hiç kalmaz. O gece sabaha kadar acı acı düşündükten sonra üçünün de zihni bu üçüncü seçenek üzerinde karar kıldı. Üçü de diğer ikiyi def edip yalnız kendi aşk muradına ermek yolunu düşündü. Her birinin şu aşk emeli diğerinin amacına ulaşmasını ne kadar engelliyor, her birinin Anjel'i sevmez gibi görünerek diğerlerine karşı hile, kandırma yolunu tutması gerekiyordu. Üçü de bir evde bulundukları için hile imkânları pek dar kalıyordu. Fakat aşkın sürüklediği insan her imkânsızı mümkün görmek veya göstermekte engel tanımamayı göze aldırmaktan çekiniyor mu?

Şemi o gece odasına girince kapıyı içerden kilitledikten sonra gece kandilinin hafif ışığıyla yetinerek, yarı bahçeye yarı denize nazır olan penceresinin önüne oturdu. Düzenli aralıklarla rıhtımı okşayan dalgaların şıpırtısı sevda denizinden bir şiir okur gibi ruhunu hafifçe titretiyor; yavaşça esen rüzgârın ağaç yapraklarını gizlice öpercesine hışırdatması bütün üzüntülerini ve duygularını ta derinden gıcıklıyor, gönlünü dayanılmaz hüzünlerle dolduruyordu. Seher vakti geldiğinden karanlık perdesinin doğu eteği bir aşk hülyası gibi açılıyor, ufuklardaki tepelerin kara girinti çıkıntıları karanlığı savunan ve aydınlığa karşı gelmek isteyen korkunç gulyabaniler şeklinde seçiliyordu.

O hüzün dolu aşk duyguları içinde Şemi denizi, rüzgârı dinledi. Dalgaların ağır ağır çarpışmasından, rüzgârın ağaçlarla konuşmasından bir anlam çıkarmaya uğraşıyor, doğanın gizli dilinden gönlüne bir teselli bekler gibi çevreye kulak veriyordu. Öyle daldı kaldı. Gece biterken sessizliğin

içindeki fısıltılar arasında bir baykuş ağıdı, onun ardından birkaç çakal sesi işitti. Garip bir önsezi ile bu sesleri kötüye yordu.

Sanki o baykuşlar, o çakallar "Anjel seni sevmiyor, aldatıyor," diye feryat ediyorlardı. Gözlerinden akan birkaç damla sıcak gözyaşı pencerenin kenarına koymuş olduğu ellerinin üzerine döküldü. O uğursuz seslerin geldiği yöne başını çevirerek: "Susun, susun, o beni sevmiyorsa ben onu seviyorum," dedi.

Evet zavallı çocuk Mürebbiye'yi seviyordu. Kalbinin olanca şiddetiyle, gençliğinin bütün gücüyle, bütün delice arzularıyla seviyordu. Mürebbiye ile başbaşa kaldıkları zamanlarda kızın ettiği vaatlere, verdiği ümitlere, gösterdiği sevgilere, verdiği sadakat sözlerine samimiyetle, safça inanmıştı. Aşkın bütün zevkleriyle beraber bütün tahripkâr etkilerine de açık olan o genç, saf gönlünü, tecrübesiz dimağını sevgilisinin bu sahte aşk sözleri zehirlemişti. Mürebbiye'yi sevdiği günden beri tüm mutluluk hayallerini, bütün emeller dünyasını hep Anjel üzerine kurmuştu. Ona olan gönül bağını ömür boyu kopmaz zannediyordu. Şemi'nin fikri okulda çok çalışıp birinci çıkmak, o sayede büyük memuriyetlere, maaşlara erişip mutlaka Mürebbiye'yle evlenmek, bütün kazancını onu mutlu etmek için harcamak, ölünceye kadar hayatını ona adamaktı.

Bazen bir haftalık ayrılığın gönlünde yaktığı dayanılmaz bir aşk ateşiyle okuldan yalıya döndüğü zamanlar sevgilisiyle aşk sohbetine fırsat bulursa, gelecekteki mutluluğuna ait bu emellerini, fikirlerini, niyetlerini, hep bu çocukça kuruntularını Anjel'e anlatır, kızın bu fikirlere katılıp katılmadığını anlamak üzere, kalp çarpıntıları içinde, soran bakışlarla yüzüne bakar, Mürebbiye de âşığın şu delice emellerine, aptalca düşüncelerine içinden güldüğü halde Şemi'nin aşk heveslerini karşı konulmaz bir dereceye çıkaracak işveli bir tavırla yanaklarını okşayıp:

— *Comme tu es bon Chémi! Tes pensées sont les miennes.*

"Ne iyi çocuksun Şemi! Senin fikirlerin benim fikirlerimdir. Yani ben de öyle düşünüyorum" cevabını vererek zavallı çocuğun bu ham hayaller içinde gördüğü mutluluk ufku genişledikçe genişler, ümitlerine güç verirdi.

Şimdiye kadar sevgilisiyle aralarında geçen bu tatlı sohbetleri, bu aldatıcı sözleri Şemi birer birer zihninden geçirdi, değerlerini düşündü. Hep bu mutlulukların şu saatte geçmişte kaldığını ve bütün aşk hazlarının o dakikada elem veren bir acılığa dönüşmüş bulunduğunu hissetmenin etkisiyle zavallının vücudunu tepeden tırnağa bir ümitsizlik ateşi sardı. Boyun ve şakaklarının damarları şiddetle vuruyordu. Ömründe hiç hissetmemiş olduğu bir ateş, etkisinin şiddeti tarif olunmaz bir alev sanki sıvılaşıp kanına karışmış da damarlarında dolaşıyordu. Başını pencereye dayadı. Kendisi o gece masa altına saklandığı zaman Sadri'nin Anjel'in kapısına tık tık vurup da "Sevgili Anjelim, aç kapıyı ben geldim. Beni sesimden tanımıyor musun? Öteki budalalar uyudular," dediğini, bu kulaklarını yakan cümleleri işittiği sıradaki açıklıkla yine işitir gibi oldu. Kendinden bir başkası Anjel'e, sevdiği kadına ne hakla iyelik edatıyla "Sevgili Anjelim" diyebiliyor? O Anjel ki dünyada yalnız Şemi'nin olmaya söz vermişti. Acaba bu sözü Sadri'ye de vermiş mi? Evet vermiş. Belki de o gece odasına davet etmiş olmalı ki Sadri geldiğini o kelimelerle kapı arkasından haber veriyor...

Şemi bunu farklı yorumlamaya bir yol bulamadı, eniştesiyle Mürebbiye'nin ilişkilerinin ve aşklarının başlangıcını düşündü. Kendi tatmış olduğu sevda zevklerinden aynen Sadri'nin de payını almış bulunduğunu düşünmeye girişti. Anjel'i Sadri'nin kolları arasında hayal etti. Gözlerinin önünde ateşler uçuşmaya başladı. Gözünde canlanan manzarayı görmemek için gözlerini kapadı. Heyhat, o korkunç görüntü kapalı gözle de görülüyordu. Vücut ısısı o kadar arttı ki kalbinde kaynayan bu dayanılmaz ateşin vücudunun her zerresine yayıldığını hissetti. O ateşi biraz hafifletmek için göğsünü açtı. Sabah rüzgârının serin serin esen şeffaf dalgalarına karşı tuttu. O serinlik göğsüne temas eder

etmez sanki yine ateşe dönüşüyor, rüzgâr iç acısını dindirmiyordu. Pencereden başını çıkardı. Denizdeki dalgaların yavaş, hafif fakat aralıksız bir cümbüşle birbirini kovaladıklarını gördü. Ortalık epey ağarmıştı. Henüz pek koyu görünen deniz, o akışkan çukur, bakışlarını bir mıknatıs gibi kendine çekti. "Hah! Bu bendeki ateşi söndürse söndürse şu dalgalar söndürür," dedi. Birden aklına gelen bu korkutucu fikirle o pencereden kalktı. Büsbütün deniz üzerine olan diğer pencerenin camını sürdü. Yarı beline kadar dışarı sarktı. Önünde siyah bir kurtuluş girdabı kaynıyordu. Kendini salıvermiş olsa birkaç saniye sonra bütün dertleriyle beraber o dalgalar vücudunu yutacaktı. Kendinin bu feci ölümüne kimlerin acıyacağını düşündü. Arkasından ağlayacak annesi yoktu. O zavallı çoktan vefat etmişti. Ebediyen yok oluşuna acaba babası üzülecek miydi? Babası kendini baba sevgisiyle sevmiş olaydı en küçük kabahatleri için bile o yaştaki evladını falakaya yatırmak insafsızlığında bulunur muydu? Bu dünyada yaşasa kendini sevecek; ölse arkasından ağlayacak bir kimse bulamadı. Bu ümitsizlikle pencereden biraz daha sarktı. Vücudunu ölümün kucağına teslim etmesine hemen hemen hiçbir şey kalmamışken insan suda nasıl boğulur, kim bilir ne kadar müthiş can acıları çeker, onu düşündü. Evvela suların vücuduna soğuk soğuk temasını, sonra ağzından içeriye girmesini, daha sonra nefes alamamayı hayal etti. Hakikaten denize düşmüş de ecel halini alan o sularla güreşiyormuş gibi bir dehşetle pencereden çekildi. Kendini odanın ortasına atıp çırpınmaya başladı. Hakikaten dalgalar etrafından üzerine hücum ediyor, sular ağzına doluyor, nefesi kesiliyor zannetti. Kendisinin odada mı, yoksa denizin dibinde mi bulunduğunu fark edemeyecek bir hale geldi. Bir süre debelendi. Vücudu ter içinde kaldı. Korkunç bir kâbustan uyanır gibi yavaş yavaş o hal üzerinden kalktı. Yine düşünmeye başladı. Zihninden karışık fikirler, ani kararlar birbirini takiben tıpkı denizin dalgaları gibi belirsiz şekillerle gelip geçiyordu. Yattığı yerden birdenbire ayağı kalktı. Başını iki

eli arasında sıktı: "Ben delirdim mi? Beni bu hale koyanlardan intikam almadan niçin intihar edeyim? Önce intikam, sonra intihar," sözleri ağzından dehşetle çıktı.

Aynanın karşısına geçti. Kendini yukarıdan aşağıya dikkatle süzdü. Kendinin bu müthiş kararı uygulayabilecek bir adam olup olmadığını anlamak, görmek istiyordu. Gözleri dönmüş, saçları ürpermiş, yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Göğsünü şişirip indiren hava, ciğerlerine o kadar şiddetle hücum ediyordu ki bunu alıp vermeye ne ağzı, ne burun delikleri yetmiyor, artsız arasız bir şiddetle soluyordu. Kendinin tepeden tırnağa bir intikam haline girmiş olduğunu gördü. O sönük gözleri, kabarmış saçları, şiddetli nefes alışıyla Anjel'i, Amca Bey'i, Sadri'yi korkutabileceğine inandı.

Aynadan çekildi. Kanepenin üzerine oturdu. İntikamını nasıl ve kimden alacaktı? İşte bunu düşünmeye başladı. Amca Bey'in Anjel meselesinde kendisiyle aşk rekabetine girişmiş olduğuna pek o kadar kızmıyordu. Çünkü Amca'nın bedensel engeli nedeniyle Anjel'in ona cidden ilgi göstereceğine ihtimal vermiyordu. Şemi'nin düşmanlık ve intikam hisleri olanca şiddetiyle Sadri üzerinde toplanıyordu. Sadri güzeldi. Mürebbiye'nin her bakımdan arzulu bakışlarını kendine çekebilirdi. Çekebilir değil çekmiş olduğuna da hiç şüphesi kalmamıştı.

Sadri'yi karısı Melahat'a ihanet etmekle, Anjel'i de kendini aldatmış olmakla suçluyor, her ikisinin de cezayı hak ettiğini düşünüyordu.

Şemi kendi için normal ve Sadri için adeta bir cinayet saydığı bu aşk ilişkisi meselesinde eniştesiyle Anjel'den hangisinin suçunun daha büyük olduğunu düşündü. Sadri Mürebbiye'yi sevmiş, besbelli Mürebbiye de bu sevgiye karşılık verir görünmüş... Sadri gönlünü sunmuş, öteki de kabul etmiş... Sadri'nin önceden Mürebbiye'ye sevgisini sunduğu o gece kapı arkasından söylediği sözlerle sabit oluyor. Fakat ortada Mürebbiye'nin bu sevgiye olumlu karşılık verdiğini ispatlayan sağlam bir delil var mı? Sadri aşkının şiddetine mağlup olup gece Mürebbiye'nin kapısına gele-

bilir, istediği sözü de söylemesine bir mani görmez. Fakat bunda Mürebbiye'nin ne suçu var? Anjel gece gelene kapıyı açmadıktan başka o aşk dilencisinin yalvarmalarına da tek kelime cevap vermedi. Niçin bu kadar aceleyle kızı, belki de hiç kabahati olmayan o zavallıyı suçlamalı? Şemi deminden beri süren akıl yürütmesiyle tamamen çelişir şekilde Mürebbiye aleyhindeki fikrini birden değiştiriverdi. Çünkü onu masum görmeye, onu affetmeye, yine eskisi gibi sevmeye şiddetle ihtiyacı vardı. Gönül aşk sarayını yıkılmış görmektense bazı hakikatleri çiğnemekten çekinmez.

Şemi düşüne düşüne Anjel'in masumiyetini ispatlayan o kadar kanıt buldu ki gözünde kız yalnız temize çıkmaya değil yücelmeye bile başladı. O gecelik son kararı olmak üzere:

— Fırsat bulursam bugün kendisiyle görüşeyim. Bakayım soracağım sorulara ne cevap verecek? Ondan alacağım cevaplara göre ben de ne yapacağıma karar veririm.

Bu züğürt tesellisiyle yorgun vücudunu dinlendirmek üzere yatağına girdi.

Zavallı Amca Bey de o gece acınacak saatler, ızdırap dolu çarpıntılar geçirdi. Fakat onun düşüncelerinde, kararlarında Şemi gibi intihara kalkışma, intikam derecesinde delice şiddetler yoktu. O da bencilce, ama oldukça sakince düşünüyordu. Onun amacı bir tehdit yolu bularak Sadri ile Şemi'yi ürkütüp Mürebbiye'yi yalnız kendiyle alışverişte bulundurmaya mecbur etmekti. Bu emeline nail olabilirse ne âlâ, olamadığı takdirde Sadri ve Şemi ile beraber aynı aşk düşkünleri kâsesinden sevda susuzluğunu dindirmeyi bile göze aldırmıştı. O artık kendisinin Mürebbiye'nin gözünde bir eğlencelik kukla olduğunu biraz anlamıştı. Sevgilisini eğlendirmek üzere onun yanında söyleyecek önceden bir iki tuhaf cümle hazırlayarak bazı şaklabanlıklarla onun ilgisini canlı tutabileceğini ümit eyliyordu.

Amca Bey'in her şeyden önemli saydığı konu, sabahleyin odasından çıkıp da Sadri ve Şemi ile yüz yüze gelince bu iki rakibi karşısında duygularını gizleyerek kendini temize

çıkarmak için nasıl bir aldatıcı tavır takınmak gerekeceğini belirleme işiydi.

Enişte Bey'e gelince, Mürebbiye'nin o yalıda kendinden başkasını sevebilmesine ihtimal vermiyordu. İki rakibine kıyasla kendi güzelliğini kızın gönlünü kendisine kaptırmasını adeta bir yasal hak sayarak Amca ile Şemi'nin sevgi bahanesiyle Anjel'in merhametini dilenmeye çıkışlarını aptalca ve edepsizce bir haddini aşma gibi görüyor ve bu hale son derece canı sıkılıyordu.

Mürebbiye'nin gönlünü kendinden çalmaya bu iki rakibinde de kuvvet görememekle beraber yine bunlara karşı kalbinde nedenini tam olarak bilemediği bir nefret vardı. Rekabet hissiyle ikisinden birinin veya ikisinin birden Melahat'ı kışkırtmaya kalkışmalarından korkuyordu. Dolayısıyla onlara karşı Mürebbiye'yi sevmiyor gibi görünmekten daha uygun bir hareket olmadığını düşündü.

"İki cambaz bir ipte oynamaz" atasözünün "Üçü dördü birden oynar" diye tersine döndürülmesi demek olan bu komedyanın aktörleri, o gün odalarından çıkınca yüz yüze gelmeye biraz utanmakla beraber yine işin arası soğumadan her biri kendi üzerinden diğerlerinin şüphesini gidermek için acilen birleşip görüşmeye gerek görüyordu. Amca Bey o ızdıraplı gecenin yüzüne verdiği solgunluğu ve ümitsizlik ve yorgunluk izlerini gidermek üzere kişisel bakımına fazlasıyla özen gösterdi. İki dirhem bir çekirdek sözüne uygun bir şıklıkla salına salına sofaya çıktı. Sadri'nin odasına baktı. Damat Bey'in giyinmek üzere bulunduğunu gördü. Umursamazlığını kanıtlamak amacıyla gülümseyerek:

— Giyindikten sonra korudaki kestaneliğe geliniz. Size söyleyeceklerim var. (Daha fazla gülümseyerek) Gündüz koruya çıkmakta bir sakınca yoktur.

dedi. Şemi'nin oda kapısını yokladı. Kapalı buldu. Eliyle tık tık vurarak çocuğu uyandırıp ona da aynı tembihte bulundu.

Amca Bey elindeki abanoz bastona dayana dayana koru yolunu tuttu. Gecenin üzüntülerinden artakalan gözyaşları

gibi henüz yaprakları üzerindeki çiğler buharlaşmamış bulunan koyu gölgeli ağaçların altından yürürken Anjel'in eğri boylu âşığı iki amansız rakibi için geceden hazırladığı planları zihninden genişletiyor, daha ne gibi inandırıcı, etkili cümleler, kelimeler bulmak lazım geleceğini düşünüyordu.

Bu düşünceli yürüyüş sırasında gözü, ta kökünden başlayıp ince dallarına kadar bütün gövdesini sımsıkı sarmaşık sarmış bir ağaca takıldı. Bunu görünce zavallı Amca Bey'in şairane duyguları coşarak derinden derine bir ah çekti:

— İşte bu ağaç benim gönlüm! Bu sarmaşıklar da Anjel'in sevdası!

dedi. Bu benzetmesini çok yüksek, çok zarif buldu. Mürebbiye'nin şimdi beraber bulunup bu sözü işitmediğine üzüldü. Yürüdü yürüdü, Anjel'in gece Şemi'yi falakadan kurtarmak için bahsetmiş olduğu kestaneliğe geldi. Burası, koru ortasında, tavanı gökyüzü, duvarları ağaçlardan oluşan bir aşk yuvasına benziyordu. Orta yerde fıstık dalından bir kanepeyle birkaç sandalye vardı. Kanepeye oturdu, bir sigara yaktı. Yirmi dakika geçmeksizin kişisel bakımını epey özenle yapmış Sadri göründü.

Büyücek bir kaza savuşturan iki kişi arasında görülecek şekilde hallerinden memnun tokalaştılar. İkisi de bu sahte samimiyete bir gerçeklik rengi vermek için kendilerini son derecede zorluyorlardı. Damat Bey de kanepenin bir tarafına oturdu. Amca Bey sigarasının külünü serçe parmağıyla silkerek söze başlayarak dedi ki:

— Yaşça ikinizin de büyüğü olduğum için nasihat vermek bana düşer. Neydi birader bu gece uğradığımız felaket?.. Zerre kadar alakam olmayan bir iş için az kaldı dehşetli bir zan altında kalarak biraderimin gözünden düşecektim. Ben ne kendim, ne sizin, ne de Şemi ve Mürebbiye için söylerim. Benim sözlerim hep hakkaniyete dayanır. Bu gece bir felakete uğrayaydım Şemi'nin yüzünden uğrayacaktım. Bakınız size hakikati anlatayım. Şemi'nin hayli zamandan beri haline gelen durgunluk, acayip bir dalgınlık, tenha yerlere çekilerek düşünmesi dikkatimi çekti. Günden güne

sararıp solması da, Allah biliyor ya, içime dokundu. "Bu hal ne? Bizim zavallı Şemi'ye ne oluyor?" dedim. Bir zaman işin aslını anlayamadım. Birader bu saflığımı ayıplama. İçimde fenalık olmadığından herkesi kendim gibi bilirim. Meğerse iş kör kör parmağım gözüneymiş! Bir gün dikkat ettim ki Şemi Mürebbiye'yi görünce denizden çıkarılırken can veren balığın o baygın bakışıyla bakıyor. Evet evet işte öyle tuhaf bir süzüklükle gözleri dönüyor. Garip şey!.. İşte o zaman işin aslı bu kalın kafama biraz dank der gibi oldu. "Acaba oğlan Mürebbiye'yi seviyor mu?" dedim. Bunu dedim ama öfke de topuklarıma çıktı. Ne halt eder ağanın beygiri?.. Oğlan terbiyesiz! Bu yalıya iki masumun eğitimi ve terbiyesi için getirilen melek gibi temiz bir kıza o gözle bakılır mı? Aman Yarabbi yüreğime inecek. Asıl korktuğum yanı neresi, Matmazel bu işin farkına varsa bizden namus dava eder... Bereket versin ki kız öyle fitne fücurlardan değil. O da benim gibi vurdumduymazlardan... Frenk kızlarını çoğu zaman iffetçe haksız yere itham ederler. Fakat içlerinde böyle Anjel gibi ne kadar temizleri var. Bizim Mürebbiye kendinin kadın olduğunu bile unutmuş. Okumaya dalmış, kendini çocukların terbiyesine adamış. Canım Allah için söyle... Şu evin içinde ikimiz de delikanlıyız, sen de ben de... Damarında bozukluk olsa şu kız Şemi'den önce bize hiç piş demez miydi? Frenk terbiyesi öyledir. Görünüşte serbest fakat ahlaken namus ve dürüstlüğün gereklerine tamamen uyarlar. Bizim Şemi buraları bilmez. Boyuna bosuna bakmadan kızı sevmeye kalkmış pis... Kızın temizlik ve nezaketinden başka bir şeye yorulamayacak o tatlı tebessümlerini galiba kendine cesaret verecek iltifatlardan zannetmiş... Akla bak, çocukluğa bak birader. Zaten oğlan falakaya yatırıla yatırıla alık oldu. Babasıdır, ne isterse yapar, neyse orası lazım değil... Ben bugüne bugün Şemi'nin amcasıyım... Onun terbiyesinden ben de sorumluyum. Hareketlerine dikkat edip uygunsuz davranışlarını düzeltip kendisini uyarmak boynuma borçtur. Mürebbiye'nin karşısına geçip de bu alık çocuğun can çekişir gibi sönük gözlerle baktığını gördüğüm günden beri oğlanı gözlemekten bir an geri

durmadım. Saat beşe altıya[1] gelince her gece odasından hırsız gibi çıkar, püf diye sofadaki lambayı üfler, pıtır pıtır dolaşır, gidip Mürebbiye'nin kapısını dinler... Dün akşam yine öyle oldu. Şemi Mürebbiye'nin kapsısını dinlerken benim beri yanda sabra tahammülüm kalmadı. Gidip kendisine bir iki tokat vurmak üzere oraya doğru yürüdüm. Mürebbiye'nin kapısı önüne geldim. Baktım bizim yeğen ortadan sır olmuş... Suphanallah, gözümün önündeki adam nereye kaybolabilir? Düşündüm. Kızın odasına girmiş olması ihtimali aklıma geldi. Seni her türlü temin ederim ki böyle düşünüşüm, bu ihtimale kapılışım kızın iffetinden şüphe ettiğim için değildir. Efendim oğlan budala... Kız gayet nazik... Kalbi de temiz... Şemi gece kız ile biraz konuşmak için zavallının bu nezaket ve temizliğinden faydalanarak, Fransızca dersinden bir cümleyi anlayamadığını bahane ederek ve o soruyu çözmedikçe gece gözüne uyku girmediğini söyleyerek Mürebbiye'yi gece uykusundan uyandırıp izin isteyerek odasına girebilir. Sen de bilirsin ya Sadri Bey!.. Bu hayvanlıkları Şemi yapar... O ahmaktan ben her terbiyesizliği beklerim. Şemi'nin odaya girip girmediğini anlamak amacıyla kulağımı kapıya verdim. Ama ne haldeyim! Öfkeden kendimi bilmiyorum. Bu öfkenin etkisiyle olacak, galiba odadan kulağıma konuşma gibi bir şey geldi. "Hah, çapkın içeride" dedim. Artık defalarca tekrara hacet yok ya!.. Amacım içeriye girip sırnaşığı kulağından yakalayarak dışarıya çıkarmak... Namusum hakkı için böyle... Mürebbiye Türk evinde oturuyorsa da kendi Fransız âdetleri üzerine hareket ediyor. Şimdi ben de alafrangalığa uymayıp da kapıyı tık tık vurmadan içeriye girmiş olsam kızın *Amur propr*'unu[2] *şoke*[3] etmiş olacağım... *Amur propr*'unu *şoke* etmeye Türkçe nasıl deniyordu?

---

1 Eskiden bugünden farklı olarak "ezani saat" denen sistem kullanılırdı. Ezani saat, mevsimlere göre, güneşin batışında saatin 12'yi gösterecek biçimde ayarlanması temeline dayanan bir zaman ölçüsüdür. Burada sözü geçen saatler bu ölçüye göre anlaşılmalıdır.

2 (Fr.) *Amour-propre*: İzzetinefis, onur, özsaygı.

3 (Fr.) *Choquer*: Çarpmak, vurmak, güce gitmek, incitmek.

— İzzetinefsine dokunmak...

— Pardon *monşer* Sadri! Birkaç akşamdır okumalarım hep Fransızca olduğundan *ide*'ler,[1] bak yine *ide* diyorum, fikirler aklıma o dilden geliyor... Kızın izzetinefsine dokunmuş olacağım. (Başını garip garip sallayarak) İzzetinefis pek o kadar *amur propr*'u tutmuyor... Fransızcadaki kuvvet başka... Neyse şimdi iki dili karşılaştıracak değiliz ya?.. Evet, işte o amaçla kapıyı vurdum. O aralık sofanın öbür ucundan bir pıtırtıdır koptu. Ben büyük birader geliyor zannettim. Meğerse senmişsin... Sen olduğunu bilsem hiç masanın altına kaçar mıydım? Büyük birader beni öyle gece yarısı Mürebbiye'nin kapısını vururken görse şu deminden beri sana anlattığım gerçekleri seksen defa kendisine tekrar eylesem, dünya kadar yemin etsem, kütüphanesindeki bütün kitapları yutsam yine kendisini sözlerimin doğruluğuna inandırmak mümkün olmaz. Maceranın bundan ötesi benim kadar senin de malumun. Terbiyenden eminim birader... Fakat yine de aleyhimde şüpheye düşmüşsündür diye dün gece endişemden billâh uyuyamadım. Benim için ne türlü şüpheye düşersen düş, orası umurumda değil... Öyle temiz bir kızın benim yüzümden zan altında kalmasını, haksız yere lekelenmesini gönlüm istemez... Üzüldüğüm nokta işte burası... Şemi gelsin, şimdi burada ikimiz birden kendisine bir güzel ahlak dersi verelim. Çapkın aklını başına toplasın...

Birinci aktör, üzerinden şüpheleri atma rolünü burada tamamladı. Sadri bu tadından yenmez yutulmaz saçmalıkları adeta bir hokkabaz tekerlemesi dinler gibi dinledi. Defalarca beraber olduğu bir kadının temizliğinin övülmesini başka türlü dinleyebilmesi nasıl mümkün olur? Sadri Mürebbiye'yi sevdiğini inkâr etmek niyetiyle oraya gelmiş, bunu kendi iyiliği için daha uygun bulmuşken, kendisine Amca Bey'in okuduğu uzun martaval pek ziyade canını sıktı. Bu kadar aptal yerine konulmasına adeta gücendi. Kendini aklamak için başlayacağı aldatılma teranesinin,

---

1 (Fr.) *Idée*: Fikir.

Amca Bey'inkinden daha ustalıklı, ondan daha az gülünç olamayacağını düşünerek, kendisi bu konuda daha mertçe davranıp sürekli bir kahkaha salıvererek dedi ki:

— Bu kadar uzun söz söylemek zahmetine ne lüzum var? Hakikati ben bilmiyor muyum?

Amca Bey telaşla:

— Hangi hakikati?

— Dün gece Mürebbiye'nin kapısına gidişinizin sırf iyilik olsun diye Şemi'yi gözlemek olduğu hakikatini... Bundaki kastınız, fikriniz şüphe götürür gibi değil! O bence kesinlikle malum...

Amca Bey biraz hiddetle:

— Yok, ben öyle ihamlı,[1] gizli kapaklı, kinayeli,[2] iki üç anlamlı söz istemem, sözü dosdoğru söylemeli. Sence kesinlikle malum olan şey neymiş bakalım? Onu anlat!..

Sadri akşamdan beri tedbirli davranmak için vermiş olduğu kararın tam tersine, hiç düşünmeden:

— "İşkilli terazi dingilder" derler. Bu atasözü boşuna icat olunmamış. İşte şimdi sizde görüldüğü gibi birçok duruma uygun düşüyor.

Amca Bey kendini kaybederek:

— İşkilli terazi ben öyle mi? Ya sen nesin acaba şaşkın kantar!.. Söylediğin sözleri bir defa tartıyor musun? Ben dün gece Mürebbiye'nin kapısına gidişimdeki sebebi pekâlâ *eksplike*[3] ettim.

— Türkçe söyleyiniz, Fransızca anlamıyorum.

— (Şaşırarak) *Eksplike* yani o sebebin sebebini açıkladım.

— (Alaycı bir ifadeyle) Amca Bey! Matmazel Anjel ile fazla görüşmekten artık Türkçeyi bütün bütün kaybettiniz... Sebebin sebebi... Güzel Türkçe...

— (Hafifçe sesi titreyerek) Ben Türkçeyi kaybetmişim ayıp mı? Ya sen aklını kaçırmışsın ya? Ben sana *bonkör-*

---

1 (Edb.) İham: İki anlamı olan bir sözün akla en az gelen anlamının amaçlanarak kullanılması ve anlamı güçlendirmesi sanatı.

2 (Edb.) Kinaye: Bir sözü gerçek anlamının dışında kullanma sanatı.

3 (Fr.) *Expliquer*: Açıklamak.

lükle,[1] dur şimdi ona da itiraz edersin, yani temiz kalple, dün gece odamdan çıkışımdaki sebepleri açıkladım. Ya sen! Ya illa şu sen Mürebbiye'nin kapısına gidip de "Sevgili Anjelim. Ben geldim. Aç kapıyı. Öteki budalalar uyudular" sözlerini ne amaçla söylemiş olduğunu nasıl *eksplike* edeceksin bakalım?

Sadri öfkeden morararak:

— Çok basit bir şekilde...

— Nasıl? Ne gibi mesela?..

— İşte sana bir *eksplikasyon*: Anjel'i seviyorum! Bu söz, bu itiraf, yeterli değil mi?

Amca Bey şiddetle yerinden fırlayıp kollarını göğsüne kavuşturarak:

— Mademki bana karşı bu itirafı etmekten çekinmiyorsun, öyleyse aç kulaklarını, iyi dinle... "Ben de seviyorum." İşittin mi?

O sırada Şemi ağaçların arasından top gibi meydana atılarak ateş kesilmiş bir yüzle:

— Ben de seviyorum!!.. dedi.

Bu acayip itiraflardan sonra şu üç çılgın rakip arasında ürkütücü bir sessizlik oldu. Üçü de kollarını çaprazlamasına göğsüne kavuşturmuş, aşağılayıcı ve tehditkâr bir tavırla birbirlerini süzüyorlardı. Amca Bey'in iki rakibine karşı baştan ayağa, ayaktan başa doğru küçümsemeyle göz gezdirerek baş sallaması, öfkeyle gözleri büyümüş, kamburu da olduğundan daha fazla kabarmış gibi görünmesi kendisini bütün komikleri kıskandıracak bir şekle koymuştu.

Her birinin derin bakışlarla birbirlerini böyle süzmeleriyle birbirlerine "Anjel'i seviyorum dedin, pek kibirli bir tavırla aşkını itiraf eyledin. Ama bakalım o kız seni seviyor mu? Zavallı şaşkın! Onun gönlünü ben büyüledim. O yalnız beni seviyor, size de arada bir tatlı tebessümlerini esirgemiyorsa sakın ola aldanıp da bunları hakkınızda iltifat zannetmeyiniz... O tebessümler kuru alaydan başka bir şey

---

1 (Fr.) *Bon coeur*: İyi yürekli, cömert.

değildir. Pek akıntıya kürek çekiyorsunuz... Acıyorum!.." demeye çalışıyorlardı.

Bu kibrin en ciddi biçimi diğer ikisine kıyasla Sadri'de görülüyordu. O kendi delikanlılığına, yüz güzelliğine güvenerek Anjel'in gönlü kendisinde olduğuna kesinlikle inanıyordu. Hatta bu inançla Amca Bey'in o pişekârvari tavırlarına dayanamayarak aralarındaki sessizliği bozdu ve dedi ki:

— Anjel'i sevdiğinizi iftiharla itiraf eylediniz ama bakalım kız sizi seviyor mu? Onun da sizi sevdiği kendinizce kesin olmadıkça aşkınızı böyle gururla açığa vurmanız gülünç olmaktan başka bir işe yaramaz...

Amca alaycı bir tavırla:

— O size düşmez. Onu ben bilirim. (Eliyle kalbini göstererek) Onu ancak burası bilir... Kişisel sırlarımı mı öğrenmek istiyorsunuz? Herkesin kalbinde bir aslan yatar... Ben onu seviyorum dedim ya! İşte bu söz sizin için yeterli olmalı... Öte tarafı sizin ne vazifeniz?..

Sadri yine bir kahkaha kopararak:

— Kalbinizde yatan şeyi siz aslan zannediyorsunuz ama bana kalsa o aslan değil Van kedisi olmalı!

Amca Bey büyük bir öfkeyle:

— Ne vazifen be herif!.. Kalbimde ne aslan yatıyor ne de Van kedisi... Orada boylu boyuna Anjel'in kendisi yatıyor... İşte ne yapacaksın bakalım?

— Zavallı kız? Kalbinize pek boylu boyuna sığamayacağı için sırtınızdaki cumbada yatmış olsa daha rahat eder sanırım.

Amca Bey Sadri'nin boynuna atılacakmış gibi hareketler, çeviklikler göstererek:

— Bu sözlerinle kime hakaret ettiğini biliyor musun terbiyesiz? Karşında duran, ekmeğini yediğin çok değerli bir kişinin biraderi, karının da amcasıdır... Bu evdeki yerini, haddini bilmeyip de bu yolda hakaretlere cüret edişin senin ne kadar nankör, alçak tabiatlı bir adam olduğunu gösteriyor. Sen bu evde karının sayesinde duruyorsun... Bu aileyle nasıl bağlantılı olduğunu unutup da bana, yani ev sahibinin, aile reisinin

biraderine, karının amcasına karşı utanmadan, arlanmadan, sıkılmadan, hayâsızca Mürebbiye'ye olan aşkından, sevginden nasıl bahsediyorsun? Bende kabahat ki seni bu aile fertlerinden bir *personaj*[1] sırasına koyup da söz söylüyorum. Mademki bu aileye bağlanma sebebin olan kadına karşı evlilik kurallarını çiğnediğini açıkça itiraf ediyorsun, o halde aftos piyos! Yarın önüne kunduralarını çevirdikleri gibi buraya nasıl geldinse yine öyle gidersin... Hem bugün ilk işim de o olsun. Gideyim biradere işin aslını anlatayım da sen görürsün... Bak seni burada bir saat alıkor mu? Buradan defolduktan sonra: "Ah arkamda Amca Bey kadar kamburum olaydı da yine o yalıda bulunaydım" dersin ama iş işten geçmiş bulunur. Burada ahırda hayvanlar besler gibi yiyip içirdikten sonra Melahat'a koca mı bulunmaz?

Amca Bey'in bu sözlerine karşılık Sadri küstah ve alaycı tavrını katmerleştirerek:

— Haydi durma... Bir dakika geçirdiğin kabahat. Git biraderine işin aslını anlat... Bu aşk üçgenini gördüğün, bildiğin gibi hikâye et. İlk falakaya yatacak adamın da zatıâlinizden bir başkası olamayacağına hiç şüphe etme... Benim buradaki yerimden bahsetmezden evvel Anjel'i buraya çocuklara mürebbiye olmak üzere mi, yoksa Amca Beyefendi'ye metreslik etmek için mi getirdiler, onu söyle...

Amca Bey aynı alaycı tavırla:

— Hayır, ne onun için, ne şunun için. Anjel'i buraya Damat Bey'e ikinci karı olmak üzere getirmiş olmalılar.

Sıkıntı ve üzüntüsünün şiddetinden bütün kanı yüzüne toplanmış olan Şemi o zamana kadar bu garip mücadeleyi sessizce dinlemekteyken Anjel'in Amca Bey'e metres, yok Sadri'ye ikinci karı olması gibi sözleri daha fazla duymaya artık dayanamayarak ikisinin ortasına girip bir defa birinin bir defa da diğerinin yüzüne şappadak tükürdükten sonra:

— Koskoca herifler söylediğiniz sözlerden utanmıyor musunuz?.. Ayıptır...

---

1 (Fr.) *Personnage*: Önemli kişi, kişi, şahıs.

diye söze karıştığı sırada, sözünü tamamlamaya vakit olmadan Sadri bu tükürük hakaretine dayanamayarak elinin tersiyle kayınbiraderinin yanağına şiddetlice bir şamar yapıştırdı. Şemi'nin zaten deminden beri dinlediği mücadelenin etkisiyle gözlerini, dimağını, bütün kanını ateş bürümüş olduğundan yediği tokadı eniştesine iade amacıyla kendini bilmez bir halde bir şamar hamlesi de o gösterdi. Fakat Sadri başını geri çekti, tokat boşa gitti. Şemi kudurmuş bir hayvan şiddetiyle bir ikinci saldırıda daha bulundu. Bu defa eline Sadri'nin boyunbağı geçti. Boyunbağı *prens digal*[1] denilen biçimde uzun bağlamalardan olduğu için Şemi bunun bir ucunu olanca kuvvetiyle çekince Enişte Bey'in boğazı siyah atlastan bir ilmek içinde sıkışıverdi. O çekişin şiddetiyle bu ilmek Frenk gömleğinin yakasından da kurtularak çıplak boğaz üzerinde daraldıkça daralmaya başladı. Boğulmak derecelerine gelen Sadri can acısıyla düşmanının beline sımsıkı sarıldı. Bu debeleşme esnasında ikisi de dengelerini kaybederek yere yuvarlandılar. Dövüşenlerin böyle alt alta üst üste bayırdan aşağı tekerlendiklerini uzaktan seyreden Amca Bey Sadri'nin boğulduğunu canı gönülden arzu etmekle beraber bir şiddetle titreyerek Şemi'ye:

— Aman pek sıkma, belki nefesi kesiliverir.

diye haykırıyor, Şemi de boğuk boğuk:

— Sen karışma, alçağı bugün mutlak boğacağım.

cevabını veriyordu.

Amca Bey bu boğuşmayı pehlivan güreşi seyreder gibi karşıdan seyretmenin uygun olamayacağını anlayarak bir zaman "yapmayın etmeyin" yolunda gerekli nasihatlerde bulundu. Söz kâr etmediğini görünce yanlarına yaklaşıp rast getirebildiğinin kıçına bastonuyla hafif hafif vurarak:

— Artık yetişir efendim... Bu adeta kepazelik, maskaralık. Gerçekten siz birbirinizin kanına mı susadınız? Yetişir

---

1 *Prince de Galles*: Türkçede "glen ekose" ya da "prens dögal" de denen, yünlü kumaşlarda kullanılan, iki veya daha fazla renkte iplikle yapılmış geniş ekoselere sahip kumaş deseni.

efendim. Artık mayna[1] kuzum. Elverir dedik a. Paydos... Bugün bu kadar yeter. Birkaç gün sonra canınız isterse doya doya Uzunçayır'da güreşirsiniz...
diye söylendiği sırada Amca Bey birdenbire aklına önemli bir şey gelmiş gibi elini boynuna götürdü. Baktı ki kendi kravatı da Sadri'ninkinin aynı... Ne olur ne olmaz diye hemen boynundan o tehlikeli şeyi çözüp cebine koydu.

Sadri Şemi'den vücutça daha iri yapılı, daha kemikli, yaşça da daha yetişkin çağındaysa da yalıya damat olalıdan beri kendini rahata vermiş bulunduğundan pek hamlamıştı. Şemi'nin ise okulda, yalıda yaptığı jimnastik idmanıyla elleri, pazıları, bütün adaleleri taş kesilmişti. Şu birkaç dakikalık kavgada kayınbirader eniştesinin kendinden daha güçsüz olduğunu anlayınca şiddetini pek ileri götürüp zavallıyı çok hırpalamaya başladı.

Amca Bey ne öğütlerinin, ne de okşar gibi indirdiği baston darbelerinin işe yaramadığını gördü. İkisini de birbirinden ayırabilmenin ancak araya girmekle mümkün olabileceğini anladı. Boynunda o uzun kravat bulunmadığına bir defa daha eliyle yoklayıp emin olduktan sonra, olanca cesaret, metanet ve kuvvetini toplayıp eğildi, titreyen elleriyle birini bir tarafa, diğerini öbür tarafa çekmek istedi. Ama Sadri, Amca Bey'i Şemi'ye yardıma geldi sanıp boş kalan bir ayağıyla kamburun bacaklarına doğru bir tekme atınca haydi Amca Bey teker meker kavgacıların üzerine yığılıverdi. Ayırıcının tekerlenmesi üzerine bacaklarının arasına bir iki bacak daha karıştı. Omzunun üzerinden bir kol kenetlendi. Kavgacıların deminden beri yuvarlandıkları o tatlı eğim bir iki tekerlenmeden sonra dikleşiverdi. Kazayla bu kavga girdabına tutulan Amca Bey kâh alta kâh üste gelerek bayırdan aşağıya yuvarlana yuvarlana nihayet vücudunun tümsek tarafından ağacın birine küttedek bir aborda etti[2] ama kamburunun birkaç santim esnedikten

---

1 (Argo) Mayna: "Bitir, dur, son ver!" anlamında buyruk sözü.
2 (Argo) Aborda etmek: Bir kimseye veya bir şeye sokulmak, yanaşmak, yaslanmak.

sonra yine yerine geldiğini hisseyledi. Ağaca çarpmalarıyla yuvarlanma orada son buldu. Tesadüfen son tekerlenmede Sabri ile Amca Bey alta gitmiş, Şemi üste çıkmıştı. Amca Bey "Cankurtaran yok mu! Bir çuval kemik kesildim, un ufak oldum!" diye yana yakıla haykırıyor, Sadri boğazını kement gibi sıkan boyunbağından kurtulmak için ağzı Şemi'nin neresine rast gelirse oradan koparasıya ısırıyor, bu ısırıklardan ara sıra Amca Bey de payını alıyordu.

Amca Bey baktı ki sızlanmaktan, feryattan, yardım çığlığından fayda yok, bu boğuşmaya bir son vermek üzere aklına ilk gelen hile "Sağ taraftaki ince yoldan birader geliyor. Mahvolduk!" diye haykırmak oldu. Bu korkunç "Birader geliyor" cümlesi kavgacılar üzerinde sihir gibi ani bir etki gösterdi. Çin harfleri gibi girift bir şekilde bulunan bu üç kişi bir anda birbirlerinden çözülüverdi. O insan topacının üstünden ilk önce Şemi fırlayıp kalktı. Sadri de kalkmak istedi. Fakat vücudu ziyade zedelenmiş, yüzü mosmor kesilmiş, burnundan da kan geliyordu. Birden kendini toplayamadı. Yalnız belini kaldırıp arkasını ağaca dayadı, o halde kaldı. Amca Bey kanadından vurulmuş yarasa gibi hâlâ toprağın içinde debeleniyordu. Yerinden fırlamak için bir gayret de o gösterdi. Ne mümkün!.. Üstünüze iyilik sağlık sağ kalçası incinmişti. Beş altı dakika uğraşarak, iki ellerine dayanarak sol bacağı üzerine kalktı. "Seke seke ben geldim, çıngırağım hoş geldin" oyununda olduğu gibi tek ayağının üzerinde sıçraya sıçraya o da gitti, bir ağaca dayanıp oturdu. Kalçasının ağrısıyla "Of aman" derken sol kulağının kıkırdağında bir acı hissetti. Eliyle yokladı. Eline biraz kan bulaştı. Sadri'ye nefret dolu bir bakış fırlatıp kulağını göstererek:

— Köpek soyu, ısıracak başka yer bulamadın mı? Kulağımın işi bitmiş, dedi.

Bu kavgadan oldukça sağlam çıkanı Şemi idi. Onda da el, omuz, yüz, göz ısırık, tırmık içinde kalmıştı. Fakat ötekiler mağlup, o galip demekti. Kavga bittikten sonra Amca Bey'in "Birader geliyor" diye attığı sözün aslı olmadığı anlaşıldı. Çünkü ne gelen vardı ne giden. O sözün asılsızlığı

anlaşıldı ama yeniden kavgaya başlamaya üçünde de hal kalmamıştı.

Bu üç kişi birbirinin yüzüne bakmakta asıl şimdi öyle yoğun bir nefret, o kadar şiddetli bir düşmanlık, o derece bir iç sıkıntısı hissediyorlardı ki bu bakışlarıyla birbirlerine ya bir daha yüz yüze gelmemenin veya gelirlerse yine birbirinin gırtlaklarına atılmalarının kaçınılmaz olduğunu anlatıyorlardı.

Sadri cebinden çıkarmış olduğu mendiliyle hem burnundan akan kanları, hem gözlerinden dökülen üzüntü ve öfke yaşlarını siliyordu.

Böyle gözden göze çakan şiddet ve nefret kıvılcımlarıyla yine işin kızışacağını bu defa belki de işin daha acı bir netice alacağını anladığından, Şemi kavgada kazanmış olmaktan kaynaklanan emreder ve azarlar bir tavırla elini kaldırıp:

— İkinizden herhanginiz bundan sonra Mürebbiye'yi sevmek değil, hatta ismini ağzına alırsa ne bahçeye çıksın ne koruya! Çünkü uğrayacağı hal bundan beş beter olur. Gebertinceye kadar döverim. İşte bu söz kulağınıza küpe olsun!..

dedikten sonra bayırdan aşağıya koşmaya başladı. Sadri bu çılgın düşmanının arkasından son derecede küçümseyici ve nefret dolu bir bakışla bakarak:

— Haydi oradan pis... Zırrrrt!..

diye haykırdı. Amca Bey telaşla:

— Şu yaralarımız, berelerimiz, kırıklarımız, çıkıklarımız, bu yırtık elbiselerimizden dolayı bugün Peder Efendi'nin huzurunda sorguya çekilirsek yine akşamki gibi hayvanlık edip de "set sepet" diye işi karıştırma sakın ha!.. Koruya çıkıp da dövüştüğümüzden bahse hiç lüzum yok... Üçümüz de jimnastik trapezine çıkıp oradan düşmüş olalım... Bu söz de senin kulağına küpe olsun... Yine yatacağın falakada değnek vurmak emri bana verilirse sonra tabanlarını patlatırım ha!

diye haykırarak öğüt verdi... Şemi epeyce yürümüşken Sadri'nin o zırlaması, Amca Bey'in bu tembihleri üzerine telaşla geri döndü. Amca ile Enişte oğlanı yeniden kızdırdık, yine

üzerimize saldıracak sanıp bellerini düzeltmeye, ayağa kalkmaya uğraşıyorlardı. Lakin Şemi hiç bunların yanına uğramaksızın ilk kavgaya başladıkları yere gidip fesini aradı. Fesi oradan birkaç metrelik yere fırlamıştı. Buldu başına giydi. Tek kelime etmeksizin yine bayırdan aşağı koştu.

Üstünü başını mümkün olduğu kadar silkip temizledikten sonra elini yüzünü yıkamak üzere mutfağın yanındaki büyük çeşmeye gitti. Aşçıbaşı Tosun Ağa kapıdan başını çıkardı. Şemi'yi o halde görünce büyük bir şaşkınlıkla:

— Uuulan!.. Küçük Bey, ne şekil olmuşsun öyle? Kiminle dalaştın ki... Yüzün "kızarmık" içinde kalmış... Hele ellerine bak... Köpek mi daladı seni? (Aklına önemli bir şey gelmiş gibi birdenbire elini dizine vurarak) Anladım anladım gitti. Sen ya eniştenle dalaştın, ya Kambur'la... İlahi yarabbi ben nasıl bilirin! Haydi tüh... Bilirin canım! Yavaş yavaş sakızağacının derdi meydana çıkıyor... Elbette çıkacak kardaş!.. Öyle karışık iş mi olur?

Şemi garipseyerek:

— Nasıl sakızağacı? Sakızağacının derdi ne demek?

Tosun Ağa yumruğuyla kafasına vurmak suretiyle pişmanlık göstererek:

— Ben de hiç lafımı tutamam ki... Durduk da sanki iş ettik işte... Gel bakalım şimdi sakızağacının derdini anlat...

Şemi yüzünü yıkamayı filan unutarak:

— Bu kadar söyledin... Ötesini de elbette anlatacaksın!

Aşçıbaşı suratını ekşiterek:

— Haydi oradan haydi. İnsanı derde sokma. Anlatmaz isem nideceksin ki? Benimle de mi dalaşacaksın? "Kablimdeki" varımı yoğumu sana dökecek değilim a! Sen daha çocuksun çocuk. Koyduğum yerde otluyon. Sen beni burada "patata" kızartmaktan gayrı bir şey bilmiyo mu zannediyon? Hadi şaşkın sen de... Sen biliyon beş, ben biliyom kırk beş!

Şemi düşündü. Bu sakızağacı illetinin mutlak Anjel'le ilgili bir mesele olduğunu anladı. Önce tehdit, sonra rica ederek Tosun Ağa'yı çok sıkıştırdı. Fakat işe yarayacak bir cevap almayı başaramadı.

8

Şemi korudan savuştuktan sonra Amca ile Enişte karşı karşıya oturdukları ağaçların diplerinde birbiriyle hayli sövüşüp sayıştılar. Durdukça düşündükçe Sadri öfkeden köpürüyor, uğradığı hakareti, aşağılanmayı bir türlü hazmedemiyordu... İşte bunun hiç ötesi yoktu. Şemi'den düpedüz dayak yemişti. O gün Melahat'ı boşayıp yalıdan çıkacağını, Efendi'ye ayrıntılı bir mektup yazarak her hakikati kanıtlarıyla anlatacağını, bunları yaptıktan sonra da Şemi'den müthiş bir intikam alacağını çocuk gibi ağlayarak söylüyor, Amca Bey de "Elinden geleni arkana koyma" cevabıyla karşılık veriyordu.

Bunlar böyle bol ağızdan birbirine atıp tutmakta, her şeyi kırıp yıkmakta iken ağaçların arasından küçük zenci köle Beşir soluk soluğa bir telaşla çıkarak, boncuk gibi parlayan gözleriyle şaşkın şaşkın ikisinin de haline baktıktan sonra beyaz dişlerini gösterip:

— Haydi haydi beyefendiler, ikinizi de Büyük Efendi istiyor. Şabuk, şimdi istiyor. Durmak yok... dedi. Beşir'in bu acil çağrısı üzerine Sadri'nin o morarmış yüzü sapsarı kesildikten başka, Amca Bey'in ağrımayan kalçasına da şiddetli bir sızı yapıştı. İkisi de birbirine dikkatle baktılar. Bu bakışlarında ne öfke vardı ne dargınlık. Bu yeni felakete karşı çare arayan gözlerle bakışıyorlardı. Amca Bey telaşlı bir halde köleye dedi ki:

— Oğlum Beşir! Biz jimnastik trapezinden düştük, işte böyle oldu. Yolda soran olursa bizden işittiğin gibi söyle.

Beşir gülerek:

— Hu hu hu! Hi hi hi! Ha ha ha!

Amca Bey hiddetle:

— Oğlan ne gülüyorsun?

Beşir hâlâ sırıtarak:

— Neye gülmeyecek? Siz yalan söylüyor... Cambazlık salıncak aşağı bahçede... Siz orada düştü sonra bu tepede nasıl şıktı?

Amca Bey umutsuzca Sadri'ye hitaben:

— Aşağı bahçede düştü. Sonra bu tepeye nasıl şıktı?.. Al sana işte bir soru. Hem haklı bir soru. Gel buna bir cevap uydur da ver bakalım! Aşağıda düştü, âlâ... Yukarıya nasıl şıktı? Ve ne halt etmeye şıktı? Bacak kadar kölesini kandıramadıktan sonra şimdi koskoca Efendisine nasıl meram anlatacağız bilmem... (Biraz düşündükten sonra) Haydi Beşir sen git. Geliyorlar de. Biz de şimdi iniyoruz.

Beşir ellerini şıkırdatarak:

— Aşağıda düştü. Yukarıya şıktı... Dombala babam dombala hay... diyerek oynaya oynaya yokuştan aşağı gitti.

Amca Bey derin düşünerek:

— Damat beyefendi biz biraderin yanına gitmezden evvel çoraplarımızın taban tarafına pamuk yün gibi şeyler sıkıştırırsak fena olmaz. Çünkü bu işin neticesi falakaya çıkacak zannediyorum.

— Korkma korkma, kurtuluruz. Güya çarkıfelek gibi dönmek üzere üç kişi birbirimize sarılıp trapeze çıkmış olalım. Sonra ip kopmuş olsun. Biz de yuvarlanmış bulunalım.

— Bu böyle pek güzel. Ya sonra aşağıda düştü. Yukarıya şıktı. Dombala babam dombala hay! Buna ne cevap verilecek?

— O da kolay. Trapezden düştükten sonra bir tarafımızın incinip incinmediğini anlamak üzere koşa koşa koruya çıkmış olalım.

— Ben böyle kalçamın un ufak olduğunu ta koruya çıktıktan sonra anlamış olursam bu ağrı sızıları hissetmekte pek gecikmiş olmaz mıyım? Bu cevaplar pek düşük, pek sarkık, pek açık kalıyor. Ama haydi öyle söyleyelim de Cenabıhak yardımcımız olsun.

Bu durum karşısında iki rakip artık mecburen barıştılar, ya da öyle görünüyorlardı. Amca Bey Sadri'nin omzuna dayana dayana bin meşakkatle korudan indiler. Trapezin önünden geçerken çakı ile bir tarafının ipini kestiler. Kopuk zannolunsun fikriyle kesilen uçları pürüzlendirdiler. Bu iş bittikten sonra temizlenmek için mutfağın yanındaki çeşmeye gittiler. Aşçıbaşı yine kapıdan başını çıkarıp:

— Geçmiş olsun beyefendiler. Sizi hayvan mı tepti.

Amca Bey ellerini vapur pervanesi gibi çevirerek:

— Çarkıfelek!

Cevabını verdi. Aşçıbaşı hayretle:

— Çarklı elek mi çarptı?

Amca Bey — Yok canım, senin anlayacağın, üç kişi birden "trapez"den aşağı düştük. Kaza... Ne çare?

Aşçıbaşı — Trampodan (tramvay) aşağı mı yıkıldınız? Amma tuhaf ha! Boğaziçi'ne trampo işliyor mu?

Beşir sıçraya sıçraya ortaya çıkarak aşçıbaşıya hitaben:

— Yok canım trampodan değil... Salıncağın ipi koptu, beyler koruya düştüler.

Aşçı — (Hiddetle köleye) Hadi oradan defol divane! Salıncağın ipi koptuklayın üzerindekiler koruya mı yıkılır? Uçurtma mı bunlar yoksa insan mı? Tövbe zorlan günaha sokacak! Nasıl mutfağı boş buldukça tencereden dolma aşırın mı?

Aşçı mutfağa girerek öfkeyle çırağına:

— Ulan işek gibi kulaklarını kabartmışın da dışarıda olan lafları mı dinliyon... Ocaktaki köftelere baksana... Tencere kurumu gibi simsiyah kesilmiş... Tavanın sapından kavra. Savur onları. (Güya elinde bir avuç tuz varmış da dışarıdakilerin başına serpiyormuş gibi parmaklarını aça kapaya sallayarak) Tuzlayım da kokma. Kambur bana kantin atıyor... Güya Tosun'u kandıracak... Sanki ben işi bilmiyom öyle mi? Bizi çarklı elek çarptı diyor.. Kandıramadığını anlayınca trampodan düştük lafını ediyo... Bunlar hep o sakızağacının marazı... O Murabiye bu evde kaldıkça daha siz çok dalaşırsınız...

Çırak — Usta ağzını pek tut... Sakızağacı lafını edersen bizi buradan bu akşam deflerler...

— Sesini kes hımbıl... Ustana akıl mı öğrediyon? Buradan deflerlerse gidecek kapı mı yok?

Usta-çırak mutfakta kameti azıştırmaktalarken[1] Amca ile Enişte çeşme başında olabildiği kadar silinip süpürüldükten sonra Dehri Efendi'nin huzuruna çıkmak üzere yalıya

---

1 Bağırarak konuşmak.

doğru yürümeye başladılar. Yolda giderken Amca Bey pes perdeden Sadri'ye diyordu ki:

— Mürebbiye'nin ismini ağzımıza alırsak çapkın bizi gebertesiye dövecekmiş... Bu tehdide ben de son derecede kızdım. Vakans[1] zamanının bitmesine birkaç hafta kaldı. Yakında defolup okula gidecek. O zaman seninle biz bize kalacağız. Bu ölümlü dünyada, efendim, uyuşup gitmeli... Şimdi en önemli konu, Efendi bizi niçin çağırtıyor, onu anlamak. Bu badireyi de atlatırsak sonra biz seninle nasıl olsa geçiniriz zannederim... Koruda gösterdiğin hiddet ve şiddetlerin lüzumu yok. Ayağını tetik al Sadri... Sonra ikimiz bir olur o çapkının hakkından geliriz...

Böyle uzlaşmacı sözlerle yukarıya, büyük sofaya çıktılar. Koridorun kapısı önünde Şemi gayet çatkın bir yüzle duruyor, babasının yanına girmek için besbelli amcasıyla eniştesinin gelmesini bekliyordu. Amca Bey derhal Şemi'ye de gayet dostane ve uzlaşma yanlısı bir tavırla konuşarak Efendi'ye verilecek cevaplara dair kısa talimatlarda bulundu. Delikanlı cevap vermeden bu sözleri put gibi dinledi.

Önde Amca Bey, arkada Şemi, daha arkada Sadri odadan içeri girerek Efendi'nin huzurunda bir sıraya ayakta durdular.

Dehri Efendi kütüphanesinde bulunuyordu. Odanın pencereler tarafı hariç diğer üç duvarı yerden tavana kadar kütüphaneydi. Yerden insanın göğsüne kadar gelen bir yükseklikte enine ve boyuna duvarın önünde uzanan kapalı dolapların üzerinde otuz beş kırk santimlik boş bir yüzey bırakıldıktan sonra kitap rafları camsız olarak, zarif oymalı başlıklı kürsülü direk şeklinde bölmelerle geriye doğru yapılmıştı. Bilim, edebiyat, tarih alanlarında her ünlü yazarın eserleri için özel birer bölüm ayrılmış, ayrı ayrı renklerde ciltlenmiş olan her bölüm eserlerin yazarlarının eskiliğine göre bir sıraya konduktan sonra o bölümün önüne eserin türü ve yazarın ismi yazılı bir levha asılmış, bir de yazarın yarım heykeli konmuştu. Kendilerine ait bölümlerde bir

---

1 (Fr.) *Vacance*: Tatil.

sıraya Korneyl,[1] Molyer,[2] Rasin,[3] Volter[4] levhaları altında bu ünlü yazarların birer de heykellerini görmek gözü okşuyordu.

Kitaptan boş kalan yerler Hint'in, Mısır'ın, Avrupa'nın antika çanak çömlekleri, vazoları, miğfer, ok, kalkan, kılıç gibi savaş aletleri vesaire ile tıka basa doldurulmuştu. Kat kat halı perdelerle açıklarının hemen büyük kısmı örtülmüş olan geniş iki pencereden birinin önüne Dehri Efendi Avrupa ünlü yazarlarından birinin terekesinden beş yüz liraya satın alıp getirtmiş olduğu, çok hoş bir tarzda meşeden yapılmış büyük bir yazı masası koymuştu. Üzerinde atlaslar, kitaplar, sözlükler, kâğıtlardan oluşan yığınlar bulunan bu yazı masasının önüne Dehri Efendi oturmuş, daha doğrusu gömülmüş, makara ipliği ilanlarında görülen o bir kucak sakallı, koca kafalı, tuhaf görünüşlü cüce resminin gerçeğiymiş gibi fıldır fıldır bakıyordu.

Deminden pek kahramanca boğuşan üç kavgacıyı bir titremedir aldı. Bu üç zavallı odanın sağ tarafına bakınca büsbütün ürktüler... Nasıl ürkmesinler? Orada küçük bir masanın bir tarafında Anjel, karşısında da Vahip ile Nezahet oturmuş ders okuyorlardı.

Mürebbiye beyaz muslinler[5] giymiş, kollar hemen bileklere kadar açık, yaka ensenin göğsün örtülü kısımlarından göze müjdeler verecek kadar geniş bir açıklıkta... Gerdanın billur gibi şeffaflığı muslinin beyazlığını pek çiğ, donuk bırakıyor... Sözün kısası kız yarı dekolte bir yaz sabahı tuvaletiyle ayağını ayağının üzerine atmış, dirseğini masaya

---

1 Pierre Corneille (1606-1684): Fransız oyun yazarı. Molière ve Racine'le birlikte 17. yüzyılın önde gelen tiyatrocularındandır. "Fransız trajedisinin kurucusu" olarak bilinir.

2 Jean-Baptiste Poquelin, daha bilinen adıyla Molière (1622-1673): Fransız oyun yazarı ve oyuncu.

3 Jean Baptiste Racine (1639-1699): On yedinci yüzyıl Fransız edebiyatının önde gelen şairlerinden ve trajedi yazarlarından.

4 François Marie Arouet (1694-1778): Fransız yazar ve filozof. Voltaire adıyla bilinir. Fransız Devrimi ve Aydınlanma hareketine büyük katkısı olmuştur.

5 Muslin: Sık dokunmuş, parlak, ince, yumuşak bir kumaş türü.

elini de şakağına dayamış, kah çocukları, kah karşısında söylenen Efendi'yi dinliyordu. Muhatabını onaylamak ara sıra başını salladıkça ensesinden başına doğru kaldırdığı saçlardan ayrılmış kısa kıvırcık döküntülerin renk ve yumuşaklıkta beyaz atlasları kıskandıracak o teninin üzerine saldığı gölgeleri görmek bizim üç âşığı nerede bulunduklarını unutturacak heyecanlara düşürüyordu.

Dehri Efendi Mürebbiye ile önemli bir edebiyat bahsi açmış olduğundan durmayıp heyecanlı heyecanlı söylüyordu. Tartışmanın hararetinden ya içeri girenleri görmedi veya gördü de aldırmadı. Efendi Fransızca diyordu ki:

— *Andromak*[1] ismindeki trajedisinin ikinci perde ve üçüncü sahnesinde Rasin kahramanlarından Hermiyon'a[2] "*Me voyait-il de l'œil qu'il me voit aujourd'hui*"[3] dedirtiyor, halbuki gramer kurallarına göre bu mısra yanlıştır. (Yumruğuyla masaya vurarak) Çok büyük hata efendim, çok büyük... Dilbilgisi kurallarına göre Rasin, o ünlü yazar, *de l'œil* ile *il me voit*'in[4] arasına bir *dont* kelimesi sıkıştırmalıydı veyahut ki *du même œil qu'il me voit*[5] demeliydi.

Mürebbiye — Efendim sizin öneriniz gerçekten de dilbilgisi kurallarına uygundur. Rasin'in buradaki hatası açık... Fakat vezin ve kafiyeye uydurma derdi var.

Dehri Efendi — (Galeyanla) A benim canım!.. A benim kızım... Vezin ve kafiye için mısraya bir kelime, bir hece, bir harf ilave etmek veya eksiltmek mazeretiyle dilbilgisini altüst etmek, morfolojiyi ve sözdizimini ayaklar altında çiğnemek reva mıdır?

Bu bahis abartısız yarım saat sürdü. Bizim üç zavallı yorgun argın hep ayakta duruyorlardı. Rasin'in bundan iki yüz sene önce ettiği bir hatanın bugün işkencesini kendileri

---

1 *Andromaque*: Racine'in 1667 tarihli beş perdelik ünlü trajedisi.

2 Hermione.

3 "Beni bugün gördüğü gözle mi görüyordu?"

4 "Gözle gördüğü."

5 "Beni bugünküyle aynı gözle mi görüyordu?"

çektikleri için Rasin'e de yazdığı *Andromak*'a da içlerinden atıp tutuyorlardı. Hele zavallı Amca Bey safrası yana kaçmış salapurya[1] gibi ağrıyan kalçası üzerine çarpıldıkça çarpıldı.

Anjel, Efendi'nin edebi hararetini söndürecek cevaplar vermeye gayret ederek biraz yatıştırdı. Nezahet *Fables de Fénelon*'dan[2] dersini okumaya başlayarak:

— *Un dragon gardait un trésor dans une profonde caverne*[3]... demeye kalmadan Efendi oradan yine söze atılıp:

— Kız sen *dragon*[4] ne olduğunu biliyor musun? O mitolojik bir hayvandır.

diye bir bahis açarak bir çeyrek kadar da o konuda çene çaldı. Nihayet, karşısında yorgun, baygın, titrek, ürkek bir halde bir saattir ayakta duran o üç kişiye gözü ilişti ve Amca Bey'e hitaben sordu ki:

— Ne o? Hayrola birader?

Amca Bey doğrulmaya uğraşarak:

— Emretmişsiniz geldik.

— Ha! Bak unuttum... Evet sizi ben çağırttım. Söyleyeceğim mühim şeyler var. (Üçünün de dikkatle kıyafet ve yüzlerine bakarak) Azıcık şöyle bana doğru gelsenize bakayım...

Üçü de ilerlediler. Amca Bey denize yuvarlanmış boş sepet gibi beş on defa çalkandıktan sonra *istoper*[5] etti. Dehri Efendi korkunç bir sesle ile gürleyerek:

— Tulumbacı kavgasından mı geliyorsunuz? Bu hal ne?

Amca Bey'in boğazına bir şeyler tıkandı. Nutku tutuldu. İki eliyle aşçıbaşıya yapmış olduğu gibi bir pervane işareti verdi.

Dehri Efendi elleriyle aynı işareti tekrar ederek:

— O ne demek olacak öyle?

Amca boğulur gibi bir yutkunma ile:

— Efendim çarkıfelek!..

---

1 Yük taşıyan yelkenli gemi.

2 Fransız şair ve yazar François Fénelon'un (1651-1715) fabllardan oluşan 1712 tarihli eseri.

3 "Derin bir mağaradaki defineyi bir ejderha koruyordu..."

4 (Fr.) *Dragon*: Ejderha.

5 (Fr.) *Stopper*. Durmak.

Dehri Efendi Şemi ile Sadri'ye dönerek:

— Çarkıfelek nedir? Yalpa vurmasın diye yoksa Amca'ya uskur[1] mu taktınız? Zavallının ne çalkanmadan yürüyecek ne de yutkunmadan söyleyecek hali kalmış!..

Sadri — Efendim üçümüz birden çarkıfelek gibi dönmek için trapeze çıktık.

— Sonra biraderin kamburu muvazenenizi bozdu aşağıya tekerlendiniz değil mi?

— Hayır efendim ip koptu.

— Kopar a! Koskoca üç herifi o incecik ipler çeker mi? Tekerlendiniz, güzel, ona sevindim. Akılsızlığınızın cezasına uğramışsınız. Üstünüzü değiştirmeden buraya niçin geldiniz? Burada Matmazel var... Yoksa başka elbiseniz yok muydu?..

— Pek acele gelmemizi emir buyurmuş olduğunuzu söylediler.

Dehri Efendi tebessümle Mürebbiye'ye hitaben:

— *Excusez mademoiselle leurs enfantillage* (Çocukluklarını mazur görünüz Matmazel).

Mürebbiye aynı tatlı tebessümle:

— *Oh! Certainement monsieur.* (Hay hay efendim)...

Dehri Efendi gülerek:

— Fakat bizim biraderin bir tarafı iş göremeyecek derecede zedelenmiş. A kardeş senin jimnastiğe merakın olduğunu, trapez hünerlerin bulunduğunu hiç bilmiyordum. Bari bir gün Matmazel ile benim yanımda çık da cambazlığını görelim...

Amca sırıtarak:

— Kalçam iyileşsin çıkarım efendim...

Kavgacıların üçü de "Oh, fırtına zannettiğimiz şey limanlık çıktı" diye içlerinden seviniyorlardı.

Dehri Efendi yine korkutucu ciddiyetini takınarak:

— Şimdi gelelim size vereceğim emirlere... (Amca'ya hitaben) Birader sen bekâr bir adamsın. Bundan sonra haremde işin yok. Selamlıkta yatıp kalkacak, bir lüzum üzerine bazen hareme girip çıkabileceksin. Daimi mekânın selamlık olacak. Şemi, o da öyle. Beygir kadar herif oldu.

---

1 Pervane.

Emir verdim. Haremdeki eşyanızı bugün selamlığa taşıyacaklar. Orada ikinize de ayrı ayrı oda ayırttım. Şemi de kesinlikle hareme giremeyecek. Sadri Bey evli olduğu için o ister istemez haremde oturacak.

Efendi'nin bu emirleri üzerine Amca Bey'le Şemi başlarından aşağıya birer kova sıcak su dökülmüş gibi birer acınacak hale girdiler. Sadri'yle harem tarafında geceleri yalnız kalmak için bu işte Mürebbiye'nin bir şeytanlığı, ustaca bir oyunu, kısacası bir dolabı, bir düzeni olduğunu ikisi de anlamıştı. Hatta Efendi'nin sözleri biter bitmez Sadri'yle Anjel'in memnuniyetle şimşek gibi bakıştığını da gördüler. Fakat ne denir? Efendi'nin kelimesine itiraz olunmaz ki etsinler. Yalnız Şemi içinden "Anjel, Sadri, ikinizin de alacağınız olsun," dedi.

Dehri Efendi sözünde devamla:

— En önemli emrimi şimdi dinleyiniz. Paris Ağaç Kurulu'nun kongresine gönderilmek üzere Fransızca bir eser kaleme alıyorum. Akasya ağacıyla *Albizia Anthelminthica*[1] arasındaki ilişkiyi, yakınlığı, adeta akrabalığı arıyorum be herifler!.. Siz yalnız koca bebekler sapır sapır trapezlerden dökülünüz. Yüzünüz, gözünüz, ağzınız burnunuz hacamat olmuşa dönsün. Okuma ve araştırma merakıyla bir defa şu kütüphanenin kapısından sakın içeriye bakmayınız.

Efendi, akasya ile "anthelminthica"nın yetiştikleri iklimlere, büyüyüp gelişmelerine, birbirlerine temel benzerliklerine, botanik özelliklerine, kısacası kökenlerine, büyük analarına, ağa babalarına dair o kadar ayrıntıya girişti ki dinleyicilerde ne dinleyecek kulak, ne ayakta duracak bacak kaldı... Getire getire neticeyi işte şuraya getirdi:

— Ben eserin büyük kısmını yazdım. Sonuna gelmek üzereyim. Amca Bey, Şemi, siz ikiniz benim Fransızca yazdıklarımı Türkçeye çevireceksiniz, Sadri Bey de çeviri müsveddelerini temize çekecek. Anladınız mı? (Yazı masasının

---

1 Afrika'nın doğusunda ve güneyinde yetişen, dikenli, yaprak döken bir ağaç.

üzerinden bir yığın defter uzatarak) İşte yazdıklarım bunlar. Haydi durmayınız. Burada mı çalışırsınız, yoksa başka yerde mi? Baş başa verip işe girişmeli... Bir hafta, en çok on güne kadar çeviriyi de, temizini de isterim.

Ah keşke Dehri Efendi oğlunu falakaya yatırıp tabanlarına seksen sopa vuraydı, böyle haremden kovduktan sonra, o kadar sıkıntılı bir zamanında, başına bir de çekilmez çeviri belası sarmayaydı.

İkisine çevirmenlik, birine temize çekme görevi verilen bu üç dertli, ellerinde defterlerle süklüm püklüm kütüphaneden çıktılar. Selamlık tarafında bir odaya girdiler. Orta yerdeki masanın üzerine hokka, kalem gibi yazı gereçleri ve birkaç sözlük hazır ettikten sonra Amca Bey Sadri'ye "Haydi gel bakalım albizya" dedi. O da "Ben hazırım antelmıntıka" cevabını verdi.

Dehri Efendi'nin bazen ettiği çocuklukları Vahip'le Nezahet bile yapmaz. Şemi Fransızca pek açık cümleleri bile zor anlar. Şimdi "antelmıntıka"yı nasıl çevirecek? Çevirmen yardımcısı Amca Bey ise sevgilisi Anjel'e Frenkçe derdini yanmak için haftalarca uğraştı da işin sonunda yine gülünç olmaktan kurtulamadı. Burada çevirmenlerin bu işi becerebilmesi kesinlikle söz konusu olamaz. Ama çevirinin yapılması isteniyor. Çare yok, ister istemez başlamalı. Bu çaresizliği bildikleri için Şemi ile Amca Bey defterin birinci bölümünü açtılar. İlk cümleyi beş altı defa okuyup ağızdan çevirdikten sonra Şemi kalemi hokkaya batırıp şu şekilde çevirerek yazmaya başladı: "Albizya *légumineuse*[1]-*mimosées*[2] familyasından, akasyanın pek komşusu bir ağaçtır."

Amca Bey gözlerini açıp çevrilen bu ilk cümleyi okuyarak:

— Olmadı. Çeviriyi böyle yaparsak mutlak ikimiz de falaka yeriz. İlk olarak *légumineuse-mimosées* tabirini öyle aynen kullanmak olmaz, onun dilimizdeki karşılığını bulmalı. İkinci olarak "familya" uymaz, onu da değiştirmeli.

1 Fabaceae (Baklagiller) familyası.
2 Baklagillerin Mimosoideae alt familyası.

Üçüncü olarak Efendi bize "albizya" akasyanın komşusudur demedi, akrabasındandır, dedi. Komşuluk nerede? Akrabalık nerede? Gözünü aç yavrum!..

Sadri bilgiçlik taslamak üzere söze karışarak:

— Siz de familyasından demeyiniz de ailesinden deyiniz.

Amca Bey Sadri'ye:

— Sen sus canım. Ağaçların ailesi olur mu?

Sadri öfkeyle:

— Akrabası olduktan sonra ailesi olmaz mı?

Amca Bey sözlükte *famil*[1] kelimesine bakarak:

— Hah işte bitkiler hakkında olursa familya "fasile"[2] anlamına geliyor. Onu bulduk. Şimdi "légumineuse"u arayalım.

Şemi — Ona hiç bakma. "Légum" sebze değil mi? Ona bir ilgi edatı ekleyip "'sebzevatî" deriz.

Amca Bey — Olmaz çocuk. Dur. Bir de ona bakayım. (*Bakarak*) Hah, âlâ... İşte onu da buldum. "Bakli" yazıyor. O halde tamlamamız "fasile-i bakliye"[3] oluyor. Şimdi "mimoza"ya ne diyeceğiz.

Amca Bey Fransızcadan Türkçeye olan sözlüklere bakar. O kelimeyi bulamaz. Sırf Fransızca sözlüğe başvururlar. Mimozayı *dicotylédone*[4] kelimesiyle tarif olunmuş bulurlar. Bu ikinci kelimeye bakarlar. Onu da hiç anlayamadıkları kelimelerle çevrilmiş görürler.

Giriştikleri tartışmalar bazen küfürleşme derecesine varır. Akşama kadar uğraştıkları halde yarım sayfadan fazla çevirmeyi başaramazlar. Ondan da anlam çıkar gibi değil.

Akşamüstü Amca Bey "Vay kalçam" diye masanın önünden kalkar. Akasyanın komşusuna da "antelmıntıka" nın akrabasına da ağzına geleni atar tutar.

O günü Şemi ile Sadri ortadan açık hitaplarla söz söylerlerse de birbirini muhatap alarak tek kelime etmezler. Fakat

---

1 (Fr.) *Famille*: Aile.
2 (Osm.) *Fasile*: Aile, bitki ailesi.
3 (Osm.) *Fasile-i bakliye*: Baklagiller.
4 (Fr.) *Dicotylédone*: İki çenekli bitki.

bu "antelmıntıka" çevirisi maalesef kendilerini her gün yüz yüze olmaya mecbur eder.

Dövüşün ilk akşamı Efendi'nin emriyle Sadri haremdeki odasına çekilip de Amca ile Şemi selamlıkta kendilerine yeni verilen çile hücrelerinde kalınca sevgiliden ayrı düşmek ikisini de üzüntüden deliye döndürür. Anjel ile karşı karşıya odalarda bulunurken şimdi böyle kilitli kapılarla ayrılmış dairelerde kalmak dayanılmaz bir talihsizlik değil midir?

Bu ayrılığa neden olan acaba Anjel'in kendisi midir? Şemi'nin gündüz bu konuda hiç şüphesi kalmamışken gece bu düşüncesi yavaş yavaş zayıflar... Anjel'in hayali yarı şeffaf, saf, temiz, gönül çalan bir melek şeklinde gözünün önünde hasretle dolaşmaya başlar. Ruhunun bu emelini, bu nazik hayali şüphelerle lekelemek istemez. Onu daima bir melek saflığında hayal etmek ve sonsuza kadar gönlünü ona vermek arzusuna karşı gelemez. Bazen kıskançlık etkisiyle acayip bir duygu aklına Anjel'i suçlayacak şeyler getirirse de kıza olan "aşkı" derhal bir avukat kesilerek Anjel'i aklamaya, her şaibeden temize çıkarmaya uğraşır... Fakat Amca Bey'le kendisinin selamlıkta kalmaları gerektiğini Efendibabasına düşündüren şey nedir?

Bu karara neden gerek gördü? Acaba bunda Sadri'nin parmağı mı var? Sadri'nin hilekârlığı oralara kadar varabiliyor mu?

Bazı açık gerçeklere karşı bile aşkının etkisiyle Anjel'i savunmaya uğraşırken birdenbire Şemi'nin başı döndü. Aşçıbaşı Tosun Ağa'nın "Sakızağacının derdi yavaş yavaş meydana çıkıyor" diye ağzından kaçırmış olduğu sözler aklına geldi. Kendi kendine "Herifin elbette bir bildiği, gördüğü şey var ki böyle söylüyor" dedi. Nasıl etsem de aşçıyı tamamıyla söyletsem. Belki o zaman böyle haremden selamlığa kovulmamızın sebebini de anlardım" diye düşündü.

O gece yeni odasında Amca Bey'i de bir türlü uyku tutmadığından öksürüp söylenerek geziniyordu. Şemi sofaya çıktı. Amcasının odasını dinledi. Onun da uykusuz ve huzursuz bir halde olduğunu anlayınca her türlü rekabet

ve düşmanlık hissini bir kenara bırakarak kapısını vurup konuşmak üzere içeriye girdi.

Amca yeğen karşı karşıya oturdular. İkisinin derdi de hemen birbirinin aynı olduğundan birinin söyleyeceğini öteki, ötekinin söyleyeceğini beriki zaten biliyormuş gibi bir süre sessizce birbirlerinin yüzüne bakıştılar. Nihayet Şemi soran bakışlarla dedi ki:

— O uğursuz olayın sabahı böyle alelacele haremden kovuluşumuzun sebebi nedir?

— (Düşünceli) Bu sebebi ben de çok düşündüm. Aklıma türlü türlü şeyler geldi.

— Efendi bu kararını bize anlatırken Eniştemle Mürebbiye'nin bakışmalarına dikkat ettin mi?

— Ettim. Fakat bundan kesin bir sonuç çıkaramadım. Efendibabanın bu kararında Mürebbiye'nin de Sadri'nin de bir etkisi yoktur. O bakışları olsa olsa "Oh, bundan sonra haremde ikimiz kaldık" anlamında memnuniyetini birbirlerine göstermekten ibaret olabilir.

— Mürebbiye Eniştemi cidden seviyor mu?

— Ona şüphe mi ediyorsun? Seninle benim yüzümüze gülüşü başından savmak içindir. Karının gönlü onda...

Şemi'nin çenesi çalpara[1] gibi takır takır birbirine vurmaya başladı. Amca Bey yeğeninin o büyük üzüntüsünü hiç önemsemeyerek sözünde devamla:

— Haremden kovulmamızın en makul sebebi bak nedir... Efendibaban Eda'yı kovdu. Şimdi o gidip orada burada Mürebbiye'ye dil uzatacak... Kız bu dedikodularla lekelenmesin diye bizi selamlığa çıkarmaya gerek gördü.

— Öyle yapacağına çocukları Mürebbiye'nin yanında yatıraydı. Hem de âdet öyledir. Bir mürebbiyenin terbiye ettiği çocuklar onunla beraber yatıp kalkarlar...

— Çocukları mürebbiyeleriyle yatırmamasında da önemli bir sebep var. Anjel o kadar bağnaz bir kız değil. Ama neden bilmem, karyolasının başucunda haçı filan var...

---

1 Çalpara: Parmaklara takılıp çalınan zil veya buna benzer ses çıkaran araç.

Çocuklar beraber yatıp kalkarsa göre göre bazı Hıristiyan ibadetleri öğrenirler... Yalı komşumuz .... Efendi'nin evinde aynı şey olmadı mı? Anneleri, çocukları bir sabah haçın önünde tapınırlarken görmedi mi? İşte bundan çekinerek Efendi çocukları Mürebbiye'nin yanında yatırtmıyor...

Şemi o gece odasına çok ümitsiz döndü. Kendisine tercihen Mürebbiye'nin Sadri'yi sevmesine ihtimal veremiyordu. Gündüzki ağız dalaşlarından dolayı kendinden intikam almak üzere Amca Bey'in böyle konuştuğuna kendi kendini ikna için bin yol arıyordu.

Yapmak zorunda oldukları Antelmıntıka çevirisi için üç kişi her gün birlikte bulunuyorlardı. Bu şekilde geçen üç dört gün sonra Amca Bey'in Şemi'ye yaklaşımı tamamen değişti. O şimdi Sadri ile daha dost görünüyordu. Şemi bu değişime bir anlam veremedi. Amca ile Enişte Şemi'ye alaycı bakışlar fırlattıktan sonra birbirine bakıp gülüşüyorlardı. Şemi bazı geceler acısını hafifletmek için odasına uğradıkça amcası: "Şimdi seni dinlemeye vaktim yok. Ben uyuyacağım" gibi kaba cevaplarla yeğenini kabul etmiyordu. Amcasındaki bu değişimin sebebi nedir?

Yine Şemi'nin zihnine "sakızağacının derdi" geldi. Bu nasıl söz? Bundan ne anlam çıkabilir? Aşçıbaşının pek önemli saydığı bu sırdan bir ipucu yakalarım hülyasıyla Şemi tercümeden vakit bulabildikçe mutfağa uğramaya başladı. Fakat herifin ağzından, çözmesi hemen hemen "antelmıntıka" çevirisi kadar zor olan o bilmece gibi "sakızağacının derdi" sözünden başka bir söz çıkmıyordu. Tosun Ağa Şemi'yi her görüşünde:

— Hele aptala bak, ağzımdan laf almaya geldi. Benim ağzım sıkıdur.

diye alay ederek çocuğa soğuk davranırdı. Şemi bu "sakızağacının derdi" bilmecesini olsa olsa yine sakız mastikasıyla[1] halledebileceğini, yani Tosun'u sarhoş edip söyletmek hilesini düşündü.

---

1 Sakız rakısı.

Bir gün yine aşçıya dedi ki:

— Tosun, hani Efendibabama hediye gelen koca hasırlıyı biliyorsun ya? Kayıktan çıkarıldığı günü kokusuna bayılmıştın...

— Biliyom "nefasetli" şeydi. Ben o günü kokudan "saroş" oldumdu. O koku hâlâ burnumun ucunda duruyor. Derdin nedir sanki? Bana ondan içirip de ağzımdan laf mı kapacaksın? Ben öyle iki hasırlı içirin de ağzımdan çocuk [?] bile salıvirmen... Anladın mı?

— Yok, ağzından laf almak için değil. Maksadım beraber eğlenmek için o hasırlıdan ben yarım binlik mastika aşırdım. Sen bu akşam haremin selamlığın yemeğini verdikten sonra küçük sefer tasının içine biraz öteberi ayır. Bir testi de su al, tepeye çık... Koru bittikten sonra dağın öbür yamacındaki kayalıkta tek fıstıkağacı yok mu? İşte orada beni bekle.

— Yarım binlik "zıkkım" içmek için o kadar yola gidilür mü? Hem Efendibaban seni arama mı?

— Efendibabam şimdi yazıyla meşgul, hiç odasından çıkmıyor.

— Ne yazar durur bilmem ki? O da bir şekil divane... Geçen gün mutfağa gelmişti. Bana ateşin faziletini anlattı. Bir takım hava varmış da o hava odunun bilmem neresine tıkılur yatarmış. Odun yanmazmış hava yanarmış... Sonra o havalara birer birer ad taktı. Odunların ta bitim yerinden masalını anlattı. Daha sonra ocaktaki kütüğün bana yaşını sordu. Tövbe ilahi Yarabbi... Odun benim evladım mı? Yaşını ne bileyin?

— Neyse şimdi onlar lazım değil. Bu eğlentiye karar veriyor musun?

— Verdim gitti. Mastika olur da Tosun oradan kaçınur mu? Senin niyetin başka ama yağma yok... Bak ben de bir karar koyacağın. O kayalıkta sakızağacının derdi olmayacak...

— Yok.. Yok.. Neme lazım... Sakızağacını ağzıma bile almam. Biz oraya eğlenmeye gidiyoruz.

Bu karar üzerine o akşam hava karardıktan sonra Şemi ile aşçıbaşı sözleştikleri yerde birleşirler. Tosun sefertasının gözlerine en seçme yemeklerinden koymuş. Bir testi de su getirmiş. Şemi sarhoşluğa çeşni vermek için kilerden mastikadan başka havyar, ançüez, balık yumurtası filan da aşırmış.

Şemi babasının kesin yasağına rağmen her haltı tatmaktan geri kalmazdı. Para ve arkadaş buldukça kumar oynamak, fırsat düştükçe içki içmek Şemi'nin başlıca eğlencelerindendi. İçkide Tosun Ağa kadar değilse de hemen ona yakın idmanı vardı. Yani içki kadehini ömründe ilk defa olarak o akşam eline almıyordu. Dolunay karşıki tepelerin ardından nazlı bir uyuşuklukla gülen yüzünü göstermeye başlayıp da ışığa dönüşmüş bir sevda nefesi gibi hafif sararak her tarafa hazin hazin ışıklar saçtığı sırada aşçıbaşı önlerine koymuş oldukları nevaleye göz gezdirerek Şemi'ye:

— Hele bir yol doldur bakalım. İlk zıkkımı senin elinden içeyim.

Karşılıklı birer tane yuvarladılar.

Aşçıbaşı:

— İnsanın boğazından yağ gibi akıp gidiyi... Ne kokulu şey mübarek? Bu "ayla"[1] mastika kilerde mahpus gibi durup duruyo... Efendibaban bundan akşamları atmayup da odunların yaşını hesaplamakla beynini yoruyo... Acayip adam, uluorta acayip, canım...

Birer sigara sardıktan sonra aşçı:

— Hele birer daha gondürsek nasıl olur?

Aşçı bir daha yuvarlar. Şemi bu ikincide duraklar. Aşçı:

— Sen niye içmiyon ki?

— Öyle pek birbiri üzerine midem kaldırmaz.

— Ne olacak ya? Şehir uşağının midesi nazik olur. Hele bir yol daha gondüreyin de "ırahı" nasıl içildiğini sen de gör.

Aşçıbaşı bir daha boci eder.[2] Hafif bir neşe hissiyle aya doğru bakıp:

---

1 Âlâ.

2 Boci etmek: Devirmek.

— Ay ışığı da bu akşam bana “helavetli”[1] gözüküyo. Adeta içimi kamaş kamaş kamaştırıyo.

Sekiz on dakika sonra ikisi birden doldurup toka ederek içtikten sonra Tosun’un gözleri biraz parıldamaya başlayarak:

— Canım sakızı içtikçe bu meretin ağacı aklıma geliyo... Fakat onun lafını bu akşam etmemeyi kararlaştırdık. Sakızı iç, lakin onun ağacını ne sen ağzına al ne de ben... Hele ben almam. Tövbe olsun.

Aşçıbaşı bir daha yutarak:

— “Murabiye dolaş da gel tepeyi tepeyi”
şarkısıyla ayağa kalkıp kıvıra kıvıra oynamaya başladı. Sonra sürekli bir kahkaha ile:

— Murabiye o sakızağacının gulüdür (gülüdür) işte... Fakat dikkat et... Aramızda o ağacın lafına lüzum yok. Kim söylerse yürekten gücenirim.

Şemi aşçıya üç dört kadehte bir eşlik ediyor, kendi bir içerse ona dört içiriyordu. Tosun Ağa o içki meclisinde sakızağacı sözünün ağza alınmasını kesin bir yasak haline sokmaya uğraştığı halde kendisi aralıksız tekrarladığından, zorlamaya veya yalvarmaya pek gerek kalmaksızın onunla ilgili sırları Tosun’un kendi kendine yumurtlayacağına Şemi’nin şüphesi kalmadı.

Tosun bir daha içerek:

— Bu “ırahı”yı niçin sakızdan yapıyorlar? Sakızağaçlarının kökü kurusun... Başka ağaç bulamadılar mı? Kah kah kah... Onun “pavlika”sını[2] görsem ta temelinden yıkardım. Lafına lüzum yok ya o ağacın derdi beni harap etti. O işin ne olduğunu ben söylemem. Nafile hiç üzerime varma.

— Söyleme canım... Ben de sana sormuyorum ya?

Aşçı hiddetle:

— Niçin sormuyon?.. “Hazen kebira”[3] Sen benim küçük beyim değil misin? Tosun’un derdini sen... Sen.... Sen... Sana diyorum be! İşte şu sen sormadıktan kelli kim soracak?

---

1 Halâvetli: Tatlı, lezzetli, şirin.

2 Fabrikasını.

3 Allahım sen büyüksün.

— Öyleyse sorayım. Ne olmuş?

— Ne mi olmuş? Elinin korü... Ne olacak uzun hikâye... Buradan tuttursak bir ucu ta bizim memlehate varır. Hele bir kadeh daha toka et.

Şemi kendi içmez, aşçıya bir daha verir.

Tosun — O senin doğuz eniştenle çarık amcan yok mu? İkisini de elime (ellerini göstererek) şu ellerimle... Verseler alimallah piryan[1] ederdim... A benim varım yoğum Şemi! Senden canımı saklamam... Sakızağacını saklarım ha! Of içim yanıyor. Ah benim kokonam Murabiye... Hele bir daha içelim... Ateşi ateşe bastırınca söner. (Kadehi dikerek) Sana derdimi anlatsam parnakların ağzına tıkılır kalır.

— Anlat bakalım...

— Hele kurnaza bak. Tosun'u "saroş" oldu sanıyor da lafı döndürüp dolaştırıp sakızağacına getiriyor...

— Ne yapayım anlatma... Buraya sakızağacını dinlemeye gelmedik ya...

— Uuulan! Sakızağacının lafını kim ediyo ki sen dinleyesin? Orostopolluğa bak. Lafı tersine çevirüp de ağzımdan yutacak... Bir yol daha doldur bakalım.

Aşçı yutar.

Şemi — Oh Tosunum afiyet olsun...

Tosun süzük gözlerle, sarhoş ağzıyla

— Benim içimde o dert dururken bu zıkkım afiyet olur mu?

— Hangi dert?

— "Hazen kebira" canım! O ağacın derdi. Ağzına alma sakın... Meclisimizden dışarı...

— Sakızağacı değil mi? Bunu ağza almaktan ne çıkar?

— Ne mi çıkar? Bir dolu daha sun bakalım...

Şemi doldurur. Tosun yuvarlar... Fakat bu defa aşçıdaki göz şaşılığı, ağız çarpıklığı, dil peltekliği iyiden iyiye artar. Derin oh çekerek:

---

1 İri parçalar halinde doğranmış tavuk etinden yapılan bir yemek.

— O dert içimde sanki kaynaşıyor... (Ağzını göstererek) buradan dışarı fırlamak istiyor. Ben anlatsam da sen dinleme ha!..

— Bıktım bu sakızağacından. Dinlemem. Kulaklarımı tıkarım.

— Sen dinlemezsen ya ben içimde o dertle patlayayım mı?

— Patla...

— Amcanın kamburu patlasun. Anladırın işte. Fakat hikâyenin ucu sakızağacına gelince sen ağzımı tokatla...

— Ağzını yırtarım... Hikâyeye başla, fakat orasını anlatma.

— Kadehi sun bakalım... İnsanın karnına "rahı" girince dert dışarı çıkar... Senin muhabbetine, Murabiye'nin aşkına... (İçer) Gayrı patlayom, dinle bakalım... (Şemi'ye dikkatle bakarak) Bak kulaklarını nasıl dikti. Şaşkın sanki ağzımdan laf alacak... Hah hah hah... Beni sarhoş sanıyor... (Güle güle bir tarafına yatıp kalkarak) Hepsini anlaturum da iş ağaca gelince orada mıh kesilirim... (Sağına soluna sarhoş sarhoş bakınarak) İşte başlıyom... Efendim benim çırak yok mu? Bekir... İşte o meymenetsiz geceleri yattığımız odada "Usta korkuyorum bana hiyalet (hayalet) gözüküyo..." lafını tutturdu. "Oğlan zıbar! Hiyalet dediğin ne oluyor?" dedim... Uyhum biraz kaymaklanır, Bekir doğdoğru döşeğinin içinde yine dikelir... "Usta! Hiyalet pencerenin önünden yine geçti" der. "Hay babanı ananı hiyalet götürsün... Gir döşeğine zıbar, "La havle"yi oku, etrafına üfür" diye haykırırım. Döşeğinde dikelen uşak laf anlar mı? Sabaha dek böyle dalaşır dururuz... Bir akşam hiyalet diyecek suratına şaplağı yapıştırıp "Di bakalım bu ne şekil hiyalet, bana bir yol tarif et" dedim. Bekir ağlayarak "biri fistanlı biri pantollu" dedi. İşeğin zoruna bak. Fistanlı pantollu hiyalet mi olur? "Oğlan onlar geçince beni dürtüşle ne cins ecinni olduklarını göreyim" dedim. Bir gece, gecenin bir yarısında ben tatlı uyhuda iken Bekir beni "Usta kalk" diye dürtükledi. "Ha ha!" diye tavan boyu sıçradım. "Usta gidiyorlar" dedi. Pencereye seğirttim. Malum a bizim daire bahçenin bir ucundadır, koruya bakar. Bir de baktım ki ne göreyim?..

Hele bir yol doldur. (İçtikten sonra) Koruya doğru karanlıkta iki gölge gidiyo... Çapaklarımı silip dikkat ettim... Tüh Allah cezalarını vere... Senin kamburla kokona dağa doğru gidiyorlar... Amcan karanlıkta ne acayip gözüküyor... Ecinniden farkı yok... Bekir'in korktuğu kadar var... Şimdi Bekir'e doğrusunu desek olmaz. Eğrisini söylesek uymaz... O akşam okuduk üfürdük yattık. Artık beni merak sardı. "La havle"yi ben okumaya başladım. Ertesi gece Bekir'in dürtüşlemesine hacet yok, pencerenin önünde bekledim... Geçmediler. Tam beş gece geçmediler... Altıncı gece yine hiyaletler karşıdan koptu. Bu defa kambur yok. Murabiye ile Enişte... Kol kola vermişler.. Sanki zannedersin ki birbirinin ağzına girecekler... Usul ile odadan çıktım. Sezdirmeden peşlerinden vardım. Ah bu gözlerim neler gördü. Doldur! Doldur! Bakınma öyle... Isıtma tutmuş gibi ne titreyon?..

— Ha... ha... hava serinleşti de üşüyorum...

— Ha... ha... hava mı? Dilin dolanıyo... Ben içtikçe sen mi saroş oluyon?.. Enişteni ayı ahlata yapışır gibi karıyla sarmaşırken gördüm. Neyse onu geç... Ondan sonra geceleri çok bekledim, gayrı geçmediler... Murabiye dedin mi benim de kanım kaynıyor... O karıyı üç gün görmesem rahat edemiyom. Benimki bir şey değil a işte bir göz sevdası... Karşıdan yüzünün güzelliğine haryan olmak... Bir gece döşekte sevda gönlümü sardıkça sardı. Yatamadım gayrık. Odadan fırladım. Murabiye'nin yattığı odanın karşısında dolanmaya başladım. İçim yüzüne hasret. Görmek istiyon. Meğer ben kalktıktan sonra Bekir de arkamdan ulaşmış beni gözetlemiş. Baktım Murabiye'nin odasında mum yanıyo. Odanın karşısında bir sakızağacı var.. Biliyon ya... Maksadım o ağaca tırmanıp odanın içini seyretmek. Ağaca el attım. Bekir arkamdan "Usta nereye çıkıyon?" dedi. "Hay başımın belası! Oğlan nereden çıktın sen?" dedim. "Baktım sen gidiyon peşin sıra vardım" dedi. Oldu bir şey artık kovsan da faydası yok. "Öyle ise gel Bekir, omzunu ver, şu ağaca çıkayım" dedim. Çırak omzunu yaylımladı. Üzerine bindim. Ağacı kucaklamaya savaştım. De ha koca

meret kucaklanmıyo ki, bin zorlukla kollarımı doladım. Yısa ha yısa[1] dallarına kadar yükseldim. Ha ha! Öyle yüksekliğe vardım ki gözlerim Murabiye'nin penceresiyle karşı karşıya geldi. Pencerenin tüllük perdeleri sıyrık duruyo. İçeride tepesi fistanlı lambadan kızıl bir ışık çıkıyo. Sanırsın ki odada yangın var. O alevin içinde Murabiye geziniyo... Odayı dolandı dolandı... Hani orada aynalı bir yüklük yok mu? İşte onun önünde dikildi. Başladı fistanını çıkarmaya... Ha babam ha... Soyunuyo... Mal meydana çıkıyo...

Aşçıbaşı hikâyesinin bu noktasında bir Bolu bestesiyle aşağıdaki beyti ırlamaya başladı:

Yaktı aşkın kederin beni
Çöz Aslım göğsünün düğmelerini

Tosun Ağa her kelimesini yedi sekiz elif boyu uzata uzata bu beyti okuduktan sonra:

— Hele bir daha tepeleme sun ki hikâyenin alt tarafını diyeyim...

Şemi zangır zangır bir titremeyle aşçıya bir tepeleme kadeh sundu. Aşçıbaşı iyice keyiflenip rahatlayarak:

— Peluze[2] vücutlu aynanın karşısında titriyo, ben de ağacın sırtında zangırdayom. Murabiye derede gölgesini gören ceylan gibi ardına baktı, önüne baktı... Ağacın çatalında benim işim bitiyo... İçindeki resimleri para ile seyrolunan delikli sanduk yok mu? Hani camdan içine bakılıyo... O sanduğun sahibi: "Al bakalım bu da nedir? Dirsen dünya guzeli! Asma kabağı gibi kollar... Tulum gibi bacaklar, kalaylı pilav tenceresi memeler, at yelesi saçlar, ayva göbek, hokka ağız, badem gözler" diye bağırmıyor mu? İşte onu seyrediyom zannettim... Kendini doyasıya seyrettikten sonra Murabiye sırtına delikli bir gömlek geçirdi. Ne durdu ne durmadı. Odanın kapısı açıldı... Göre göre ne görsem beğenirsin? Kambur içeri girmedi mi? İkisi evvela baş başa

1 Yısa yısa (Halk ağzında): Olsun olsun, en çok.
2 Peluze: Nişastadan yapılan bir tür muhallebi.

tokuşur gibi eğilip kıçlarını çıkararak alafranga selamlaştılar... Onlar el ele tutuştuklayın ben ağacın üzerinden düşeyazdım. Uuulan Şemi? Ne oluyon? Suratın değişti. Gözlerin fırıldayo... Kötü kötü ne soluyon öyle? Murabiye ile kambur al alevin içinde cilvelenmeye başlayınca ağacın sırtında işte ben de senin gibi solugan oldum... Ağaçtan aşağı teker meker oluyordum. De bakalım saroş olmamanın mümkünü var mı? Doldur bakalım. (İçtikten sonra) O geceden sonra ben artık yuvada yatan leylek gibi o ağacın sırtını kendime mekân tuttum... Her gece seyretmek için oraya varırdım. Delikli sanduk kaç para eder? Neler gördüm neler? İki gece sonra o odada Sadri'yi gördüm. Enişteni... Birkaç akşam sonra da seni gördüm. (Şemi'nin omzundan tutup sallayarak) Uuulan toğuz sen de Murabiye'yle nazlaşıyodun... Tüh!.. Sıra bana gelmedi ki... Talihim olsa aşçı olmazdım.

Şemi dili tutularak sordu ki:

— Bana baksana... şey başı... A... a... aman, aşçıbaşı... Şey, şimdi ha... ha... hâlâ onlar Mürebbiye'nin odasına geceleri geliyorlar mı?

— Hayır... Şimdi iş başkalaştı. Yine ağaca tırmanıyom ama bir şey göremiyom... Murabiye gayrık pencerelerin istakortalarını (storlarını) sıkı sıkıya indiriyo... Üzerine kalın perdeleri de kapıyo... Hadin var da içerisini seç... Bir şey görünmüyo... Pencerelerin böyle kapatılmasından anlıyom. Yine odada bir dolap dönüyo... Ötesini Allah bilir ama yine gelen giden oluyo... Fakat ben göremiyom...

Tosun Ağa ayağa kalkıp yine:

Murabiye dolaş da gel tepeyi tepeyi

şarkısıyla oynamak istedi, fakat birkaç çalkantıdan sonra yere düştü. İçkinin etkisiyle gözlerine tuhaf bir mahmurluk, ağzına da hafif bir çarpıklık geldi. İri bir nefes alarak ağır ve yayıkça bir telaffuzla:

— Şey... şey... şey... Amma da tuhaf şey ha! Küçük bey ben yıkılıyom. Bu sakızın suyu ne sertmiş? Hah hah hah!.. Yok ırakı beni yıkmaz. Beni... beni anlıyon mu? Şunu beni

Murabiye'nin aşkı hem yakıyo, hem yıkıyo, anladın mı?.. Uuulan hey.... Tavaya düşmüş mercanbalığı gibi ne bakıyon... Haydi oradan çürük yumurta!.. Samsaya[1] sarmısaklı yoğurt, Murabiye'ye kambur âşık... Ha ha ha!.. Aşçıbaşıya bulaşık kaşık... Şıkır da şıkır da terelelli... Aman da kokonam yalelli...
gibisinden sarhoş saçmalamasıyla aşçı arkasını kayaya dayayıp sızdı.

Tosun Ağa'nın Mürebbiye'nin yatak odasında "delikli sandık" diye tarif eylediği panoramanın kızıl alevi asıl şimdi Şemi'nin kalbini yakıp kavurmaya başlamıştı. Mürebbiye'nin Şemi'ye ihaneti hakkında Tosun'un safça ve karşılıksız verdiği ayrıntılar, gerçeği korkutucu bir kesinlikle ortaya koyuyordu. Sevgili Anjel'i artık melek olarak hayal etmeye, onu her kötülükten uzak görme ihtimallerini aramaya, daha doğrusu içini yakan azabı dindirmek için Şemi'nin kendi kendini aldatmaya uğraşmasına imkân kalmamıştı... Mürebbiye'nin üçünü birden içeri aldığı, şüphe götürmeyecek şekilde ortaya çıkmıştı. Bu apaçık ihanet Şemi'nin içtiği birkaç kadehin etkisiyle zihninde büyüdükçe büyüdü. Kendisini karşı konulmaz, can yakıcı bir ateşe düşürdüğü için, Şemi karşısında yatan aşçının üzerine atılıp boğazını sıkmak, o her kelimesi kalbine yeni bir yara açan sözlerin çıktığı ağzı yırtıp paralamak istedi. Fakat biraz düşündü. Aşçının ne suçu vardı? O ayıkken söylemek istemedi. Şemi kendisi onu söyletecek yollara başvurdu. Zavallı bahtsız âşık... O anda aşağıya inip yalıyı altüst etmek, Amca'yı, Sadri'yi, Mürebbiye'yi vurmak fikrine düştü. Lakin hep bu düşünceleri, düşünmesi kolay, gerçekleştirmesi neredeyse imkânsız olan tefekkürattandır[2]... Yavaş yavaş bu delice düşüncelerinin, bu çocukça kararlarının ilk şiddeti azaldı. Yine niyeti o niyet, kararı o karardı. Fakat düşündüklerini o gece uygulamayıp bunları gerçekleştirmek için bir uygun

---

1 Samsa: Yoğurtlu sarımsaklı olarak yapılan mantı biçiminde bir Arnavut böreği.
2 Düşünceler.

vakti bekleyecek, başarı elde etmek için gereken hazırlıkları yapacaktı. Aşçıbaşı dayanıp sızdığı yerde horlamaya, Şemi de kederinin şiddetinden ağlamaya başladı.

Birinin sarhoş horlaması diğerinin aşk gözyaşlarına karışarak o şekilde yarım saat kadar geçti. Şemi'nin hıçkıra hıçkıra söylenmelerinden Aşçıbaşı biraz gözlerini açarak:

— Hele bir yol daha doldur bakalım!..

dedi. Şemi hiç cevap vermedi. Tosun Ağa halsizlikten başını zor tutabilir bir hal ile kendini toplamaya uğraşarak uzun bir kahkaha salıverip terelamlarla karışık birkaç saçma savurduktan sonra daima birbirine kavuşmak isteyen gözkapaklarının arasından Şemi'ye bakarak:

— Hele hele hele... Aptala bak ağzımdan laf alacak... Uuulan, yoksa sakızağacını ben sana anlattım mı?.. Yok, ne gezer... Anlatmadım... (Yumruğuyla yere vurarak) Ben onu sana anlatmam... İhtimali yok... Ağzımdan bir laf alamazsın...

9

Aşçıbaşı Tosun'un bütün macerayı ayrıntılarıyla anlattıktan sonra yine hâlâ sarhoş sarhoş "Ağzımdan laf alamazsın" iddiasında bulunduğu gecenin sabahı Anjel'in üç vefalı aşığı "Antelmıntıka"yı çevirmek için masanın etrafında yerlerini aldılar.

Şemi'nin yüzünden düşen bin parça oluyordu. Zavallı çocuk Aşçıbaşı'nın akşam açığa vurduğu müthiş sırların, o sırada içtiği rakının neden olduğu akşamdan kalma halin, uykusuz geçirdiği ızdırap dolu gecenin gücünü tüketen acılarının etkisiyle, çeviri yapmak değil, birisi kendine ismini yaz demiş olsa imlasını hatırlayamayacak bir hale gelmişti. O günkü çeviride Amca Bey yeğeninin sayısız hatasını çıkarıyordu. Her hatayı alaycı kelimelerle hatırlatarak amca enişte birbirine bakışıp önce manidar tebessümler, sonra ardı arası kesilmez kahkahalarla gülüyorlardı.

Şemi bu alayların birkaçına sabretti. Ötekiler bu insafsız acı alayların arkasını kesmeyince çocuk ikisinin yüzüne de büyük üzüntüsünü gösteren sert bakışlarla bakıp:

— Şu ortadaki hokkayı alınca şimdi beyninizde paralarım... Bir kamburla bir evli herifin aşk düşkünlüğü benim halimden daha az mı gülünçtür? Gülecekseniz aynaya bakınız da kendinize gülünüz. Benim yüzümde maymun oynamıyor ya?

diye öfkeyle bağırıp çeviriyi elinden atarak odadan çıktı. Sadri arkasından yavaşça:

— Zırrrrttt...

dedi. Amca Bey yeğeninin böyle birdenbire gücenmesine şaşırarak Sadri'ye:

— Zırlama birader. Oğlanın bugünlerde pek sağı solu yok. Şimdi geriye döner, belki hokkayı birimizin kafasına fırlatır...

Sadri öfkeyle:

— Benim elim armut düşürmüyor ya? Ben de onun kafasında bardağı paralarım...

— Zırrrt demenin sırası asıl şimdi geldi. Geçen günü koruda ellerin ne armut düşürüyordu ne de elma! Şemi'den mükemmel dayağı yedikten sonra bir de utanmadan oturup çocuk gibi ağladın...

— O bir kere olur!..

— O günden sonra kuvvet macunu yemeye mi başladınız? Yoksa pazılarınıza yiğitlik muskası mı taktınız? Kaç paralık gücün kuvvetin olduğunu gözümle gördüm. Artık bana da kabadayılık satma...

Kısa bir sessizlikten sonra Amca Bey sinirden gülmeye başladı. Bu gülüş derhal Sadri'ye de bulaştı. İkisinin arasında pek tuhaf bir sır varmış da akıllarına geldikçe kendilerini tutamıyorlarmış gibi birbirine bakıp bakıp gülüyorlardı. Gide gide bu kahkahalar o kadar şiddetlendi ki Amca Bey bir kanepenin, Sadri bir koltuğun üzerine arka üstü yatıp öyle katılırcasına gülmeye başladılar... Sadri biraz kendini toplamaya uğraşarak dedi ki:

— Nasıl? Şu ahmak oğlandan intikamımızı çıkarabilecek miyiz?

— Hah hah hay... İntikamımı önce ondan sonra senden çıkaracağım... Fakat aklıma geldikçe kendimi tutamıyorum...

— Üstlendiğin rolü tamamıyla oynayabilecek misin?

— Hay hay... Seninle birleşip Şemi'den, Şemi'yle birleşip senden intikam alacağım. Ben açık söylüyorum. Kendini tetik al. Fakat birader! Fakat o bana söylediğin şey yok mu? İşte ona inanamayacağım geliyor. (Pencereden dışarı bakarak) Bizim Şemi iyiden iyiye fitili aldı. Kuduz köpek gibi bahçeyi dört dönüyor...

Beyler böyle konuşurken uşak geldi. Öğle yemeği hazır olduğunu haber verdi. Yemeğe indiler. Tekrar tekrar davet olunduğu halde Şemi o gün sofraya gelmedi.

Yemekten sonra Damat Bey kaleme[1] giderken giydiği elbisesini giyinerek iki haftada bir defa gittiği dairesine[2] gitmek üzere yalıdan çıktı.

Amca Bey de selamlık bahçesindeki kameriyelerden birinin içine girip yaprakların arasından Şemi'nin hareketlerini gözlemeye başladı. Şemi sinirli bir yürüyüşle bahçeyi dört döndükten sonra koruya çıkıyor, biraz durup iniyor, yine bahçeyi dolanarak tekrar çıkıyor, yine iniyor, hâsılı deli gibi durmayıp dolaşıyordu. Amca Bey bu iniş çıkışları altıya kadar sayıp kendi kendine dedi ki:

— Bu ne delice yürüyüş? İşte bundan ibret almalı... Anjel'in sevdası bak insanı ne hallere koyuyor, ben de böyle on sekiz-on dokuz yaşımdayken bu kızın aşkına düşeydim besbelli işte Şemi gibi olacaktım. Sanki şimdi olmadım mı? Benim de içim içime sığmıyor amma ne yaparsın? İçimde yanan ateşi büsbütün açığa vurmak olmaz... Tedbirli, çok tedbirli olmak lazım... Bana kambur diye küçümseyerek bakıyorlar. Ben kamburum amma elhamdülillah o kambur kadar da aklım irfanım var. A budala âşıklar. Beni siz kolayca yaka-

1 Kalem: Resmî kuruluşlarda yazı işlerinin görüldüğü yer.
2 Daire: Belirli devlet işlerini çevirmekle görevli kuruluşlardan her biri.

dan atarız sanıyorsunuz, öyle mi? Biri pazı gücüne, öteki de güzelliğine güveniyor. Ben akıl ve zekâ, kavrayış ve irfanımla gururlanıyorum işte... Zekâ her şeye üstün gelir. Ben kamburken yeteneğim ve irfanımla kızın gönlünü çaldım. Sadri güzel delikanlı fakat sevgilisini iki rakibin ellerinden tamamıyla kurtaramıyor... Ben öyle yakışıklı olaydım acaba Anjel'e diğer ikisine selam mı verdirirdim? Hey gidi şaşkınlar hey. (Saatini çıkarıp bakarak) Altıya çeyrek var. Rolümü oynamak zamanı geldi. Anjel'in aşkından kabına sığmayan şu bahadır Şemi Bey'in kalbine bir pehlivan yakısı[1] açayım da o da görsün...

Şemi'nin korudan yedinci inişinde Amca Bey kameriyeden çıkıp o ümitsiz aşığa yaklaşarak gamlı bir yüz ve kederli bir sesle:

— Şemi yavrum azıcık bana baksana... Beş aşağı on yukarı ne dolaşıyorsun öyle?

Şemi nefret dolu bir öfkeyle:

— Amca şakanın sırası değil. Şimdi ağzımdan pek fena bir söz çıkar, kalbin kırılır.

— (İki elini şarkadak birbirine vurarak) İşte al cevabı otur aşağı... Behey ahmak, beni dinle: Asıl şimdi böyle lüzumsuz öfke ve şiddetin sırası değil. Dinle bak ne önemli şeyler söyleyeceğim. Ben o Eniştemiz olacak adamın yüzüne keyfimden gülmüyorum. Sırrını öğrenmek için avalı yemliyorum. Ben arpayı önüne döktükçe o yedi. Ben döktükçe o yedi. Nihayet hazmedemedi. Kalbindeki bütün sırları meydana döktü. Sen benimle oyun mu oynuyorsun. Ben bir *fin person*um.[2] Sen ise bir *maladurua*sın[3]...

— Rica ederim amca Türkçe söyle.

— (Şaşırarak) Canım dolap çevirmedeki zekâmı tarif için Türkçede *ekspresyon*[4] bulamıyorum.

— Peki ne olmuş? Asıl konudan ayrılmayınız. Başım pek sersem, dinleyemeyeceğim.

---

1 Pehlivan yakısı: Keskin yakı.
2 (Fr.) *Personne fine*: Düzgün insan
3 (Fr.) *Maladroit*: Beceriksiz, sakar.
4 (Fr.) *Expression*: Anlatış, deyim, ifade.

— Efendim sözün kısası, muhtasarı,[1] zübdesi,[2] hülasası,[3] mücmeli,[4] mülahhası[5]...

— Offf....

— Yani sözün cevheri[6]... Biz leylek yuvadan atılır gibi haremden defedildikten sonra... Oh yavrum kekâ... Mürebbiye ile bizim Enişte arasındaki alışveriş artmış, bunu bana Sadri alık yârim kendi anlatıyor.

— Ne yapayım?.. İkisi de kahrolsun...

— (Garip bir tebessümle) Bu cevabın aciz âşıklara özgü sözlerdendir. Sen onlardan mısın ya? Hani birkaç gün evvel, Anjel'in ismini ağzına alanı gebertirim diyordun? Nerde kaldı o babayiğitlik?

Şemi vahşi bir bakışla Amca Bey'in omuzlarından yakalayıp silkerek:

— Söyle... İkisini de öldüreyim mi? Ne yapayım?

— (Birkaç adım geri kaçmak isteyerek) Yok yavrum! Beni öldürecek değilsin... Hem bana artık rakip gözüyle bakma... Ben Matmazel Anjel'in üzerine çoktan su içtim. Bira, mastika, gazoz da yuvarladım, inşallah kış gelirse boza bile içeceğim... Yok... Ben artık o karıyı sevmiyorum... Ben kamburum amma gönlüm büyüktür... Kendime saygım vardır... Üçünün dördünün bir yalaktan su içmesi... O hal köpeklere mahsustur. Çok şükür ben dört ayaklı değilim... Bak iki ayak üzerine yürüyorum. Koruda öyle birkaç defa topraklara yuvarlanıp da böbürlenmekle iş bitmez... Şimdi sözümün alt tarafını dinle... Sözün kıpkısası yok mu?.. Bu gece Matmazel Anjel tarafından sizin Enişte Bey o pembe ışıklı odaya davetli... Bunu kesin olarak söylüyorum. Benden bir kere haber vermek... Alt tarafı senin bileceğin şey... Ben o sevdadan çoktan elimi yüzümü yıkadım. Bak şimdi,

---

1 Kısa, kısaltılmış, özlü.
2 Öz, özet, sonuç, bir şeyin en seçkin kısmı
3 Öz.
4 Özlü, öz, kısa.
5 Özetlenmiş.
6 Öz, asıl.

onlara hiç aldırmadan tavla oynamaya bitişik yalı komşumuza gidiyorum. *Orevuar*[1] sevgili yeğenim...

Amca Bey kendine özgü yürüyüşüyle kırıta kırıta çekilip gitti. Şemi mıhlanmış gibi durduğu yerde kaldı. Gözleri bakıyor ama artık görmüyor, kulakları dinliyor ama bir şey işitmiyordu. Deniz, yalı, ağaçlar, kederli gözleri önünde, belirsiz şekiller halinde fırıl fırıl dönüyor, nereye bastığını, nerede durduğunu bilmiyordu. Düşünmek istiyordu fakat zihni her zamanki açıklığını kaybetmişti. Yalnız zihninde akışkan ateş gibi bir düşünce dönüp duruyordu ki o da bu gece Mürebbiye ile Sadri beraber olurlarken üzerlerine gidip ikisini de telef etmekti. Gece hareme nasıl girecek? Mürebbiye'nin kilitli kapısını nasıl açabilecek? Bu engelleri aşma çarelerini düşünmeye zihninde kuvvet yoktu. Efendi pederinden korkmayı, çekinmeyi bir kenara bırakarak biraz zihnine açıklık vermek üzere doğru kilere koştu. Sakız mastikasından birbiri üzerine üç dört kadeh yuvarladı. Beş on dakika sonra zihninde her güçlüğü yenecek bir tazelik, vücudunda bütün engelleri darmadağın edecek bir kuvvet, çılgınca kararını gerçekleştirmek için kendinde fevkalade bir cüret hisseyledi. Kararını o gece kesinlikle uygulayacaktı. Mastikanın zihnine verdiği hararetle ilk kararının önündeki güçlükleri teker teker değerlendirdi. Sorunları çözmeye cinayet aletini belirlemekten başladı. Yalının selamlığında duvarları silahlarla süslü küçük bir oda vardı, oraya gitti. Duvarlara değerli halılar üzerine üçgen, daire, oval şekiller oluşturacak şekilde asılmış olan tabancalara, tüfeklere, palalara, yatağanlara, kamalara göz gezdirdi. Kabzası altın işlemeli, üzerine mercanlı firuzeli, orta büyüklükte, gayet şık bir hançer üzerinde karar kıldı. Kendi kendine:

— Hah, Anjel'i böyle zarif bir aletle öldürmeli ki üç erkeği birden baştan çıkardığından dolayı ahrete pişmanlıkla gitmesin... Bu hançer şimdi yerinde dursun. Lazım olacağı zaman ben gelir, onu buradan alırım.

1 (Fr.) *Au revoir*: Hoşça kal, allahaısmarladık.

dedi. Gece hareme nasıl girebileceğini düşündü. Bunun için bin türlü yol buldu. Şimdi Anjel'in kilitli kapısını açma meselesi kalmıştı. Bunun için uzun düşünmek gerekiyordu. Odasına çekildi, pencerenin önüne oturdu, düşünmeye başladı. Önce pencereden girmeyi uygun gördü. Odanın yüksekliği fazla olduğu için bu yolla girmeyi çok zor gördü. Kamayı yanına alıp gündüzden Anjel odada yokken karyolasının altına girip saklanmayı, intikam zamanına kadar orada beklemeyi düşündü. Bu ikinci yolu da zor buldu. Bunu yaptığı takdirde gündüzden yakayı ele verip amacına ulaşamadıktan başka babası tarafından şiddetle cezalandırılmak ihtimali vardı.

Bu korkunç düşüncelerle pencereden dışarı bakmaktayken Mürebbiye'nin çocuklarla beraber bahçede gezindiğini gördü. Göz göze gelirlerse zihninde dolaşan bu korkunç kararları belki anlar korkusuyla pencereden çekilip kendini Mürebbiye'ye göstermedi.

Kapının kilidini gece istediği dakikada açabilmek meselesini olanca zihin gücü ve dolap çevirme becerisiyle düşündü. Sonunda kendi kendine:

— Önce gidip şu kapının kilidini dikkatle inceleyeyim. Ona göre belki bir karar verebilirim.

dedi. Fakat hareme nasıl girecekti? Oraya girmek kendisi için kesin olarak yasaktı. Sadri'nin kalemde olması, Amca Bey'in yanında bulunmaması, Mürebbiye'nin bahçede gezinmesi, işini kolaylaştıracak tesadüflerdendi. Selamlıktaki uşaklar, haremdeki cariyeler gündüz o vakit hep alt katlarda bulunduklarından, yukarı katta bir kendisi, bir de Efendibabası vardı. Selamlıktan hareme geçilen koridorun kapısı geceleri kilitli, gündüzleri açık bulunduruluyordu. Fakat o koridordan hareme girmek için mutlak babasının kütüphanesi önünden geçmek gerekiyordu. Şemi yine kendi kendine:

— Efendibabam bu günlerde "Antelmıntıka"yı yazmakla meşgul... Böyle meşgul bir zamanında kapısının önünden geçmek değil a odasına bile girilmiş olsa çoğu zaman farkın-

da olmaz. Harem sofasında kadınlardan birine rastlarsam oradaki eski odamda kalmış olan bir kitabımı almaya gelmiş olduğumdan bahsederim. İnandırabilirsem ne âlâ, inandıramazsam çekeceğim ceza falakaya yatmaktan ibaret olur.

Bu kararı üzerine Şemi koridordan içeri girdi. Tüylü halıların üzerinden yavaş yavaş adımlarını atarak pederinin kapısı önüne geldi. Kulağını yavaşça kapıya verip içeriyi dinledi. Babası Fransızca: "Le fruit est une gousse allongée"[1] diye söyleniyordu. Şemi içinden:

— Oh oh peder meşgul.

dedi. Yavaş yavaş yürüdü. Başını harem sofasına çıkarıp etrafı dinledi. Hiçbir ses işitmedi. Sakına sakına Mürebbiye'nin odasına doğru gitti. Odanın kapısı kapalıydı. Topu çevirdi. Kapının bir kanadı açıldı. Kilidi incelemeye başladı. Kilit tek anahtarla duruma göre içeriden veya dışarıdan kilitlenen türdendi. Zaten yalıdaki kapı kilitlerinin hemen hepsi öyleyse de hiçbir kilidin anahtarı diğer bir kapıya uymazdı. Çünkü anahtarların dillerindeki oymalar hep başka şekilliydi. Bu tür kilitleri olan kapılar içeriden kilitlenip de anahtar da üzerinde bulundurulursa dışarıdan o anahtarın bir aynı da sokulmuş olsa yine kapı açılmaz. Bu sebeple anahtarı oradan çalıp bir çilingire acilen aynını yaptırmanın Şemi'ye bir faydası yoktu. Şemi anahtarı çevirdi. Dışarı çıkan sürgüyü ve onun gireceği yuvayı inceledi. Her ikisini de pek sağlam buldu. Bir zor bir bilmecenin en can alacak noktasını arar gibi kapının her tarafını karış karış incelemekteyken birdenbire elini alnına götürüp:

— Buldum... Buldum... Kolayını şimdi yakaladım!

dedi. Kapı çifte kanatlı değil mi? Kilitlendiği zaman bir kanadını kilidin sürgüsü diğerini de yukarıdan söveye, aşağıdan eşiğe sürülen iki sürgü tutuyor... Sabit kanadın bu altlı üstlü sürgüleri sürülmemiş olsa kilidin pek o kadar önemi kalmayacak. Çünkü kilit sürgüsü yuvalı kanattaki yuvasını kaybediyor. Sabit kanadın aşağılı yukarılı sürgüleri

1 Meyvesi uzun bir baklamsı meyvedir [badıçtır].

sürülmeksizin kapı kilitlenmiş olsa dışarıdan uygulanacak şiddetlice bir basınçla kanatları açılabilir.

Şemi bu fikirle sabit kanadın iki sürgüsünü de yuvalarına ancak bir milimetre kadar temas edip etmeyecek derecede çekti. Sonra alt sürgünün kendi kendine yuvaya düşmesi ihtimalini düşünüp bir iki kibrit bularak sürgüyü istediği şekilde bunlarla sıkıştırdı. Mürebbiye akşam odasına girip de sabit kanadın sürgülerini kontrol etmeksizin misafirini içeri aldıktan sonra kapıyı kilitleyip yatarsa Şemi'nin işi işti.

Bizim perişan âşık bu hazırlıkları yaptıktan sonra odanın içine, pek tatlı zamanlar geçirdiği, sevgilisiyle muradına erdiği o odaya acı bir hasretle baktı. Bütün gençlik ümidi, ruhunun manası işte orada serpilmiş, o âna kadar uzak olduğu hayatın lezzetlerini o dört duvarın arasında görmüş, bulmuştu. Her köşesi gönlünde tatlı, fakat şimdi dayanılmaz bir acılığa dönüşmüş hatıralar uyandıran o eski aşk yuvasına bakarken gözleri doldu. Karyolanın ortasını kaldırıp ütülü patiska çarşafın, dört köşe dantelalı yastıkların üzerine aşk acısından yüzünü sürerek, ümitsizliğin kederiyle akan sıcak gözyaşlarını serperek Anjel'in şimdi hayal olmuş vefasının kokusunu arayıp bulmak istedi. Döşeğe yaklaştı...

Fakat o anda gözlerine ateşten yaratılmış ejderler görünmüş gibi titreye titreye geri çekildi. Yumruklarını sıktı. İçinden kopan bir çığlıkla:

— Bu karyola... Birkaç saat sonra başka bir erkeği içine alacak... Ondan sonra da benim intikamımla cinayet mahalline dönecek.

dedi. Döşekten kanlar fışkırdığını görür gibi tuhaf bir hisle birkaç adım daha geri çekildi. O hayali görmekten kurtulmak için başını öbür tarafa çevirdi. Bu defa gözleri Anjel'in fotoğrafına rastladı. Mürebbiye üzeri ipekten çiçeklerle işlenmiş fes rengi kadifeden bir çerçeve içinde gönlü meftu eden bir bakış, hafif bir tebessüm gösteriyordu. Şemi:

— Ben ağlarken sen gülmek için mi yaratıldın?

dedi. Resmi ayaklarının altına alarak çiğnemek istedi. Fakat yine:

— Yok. Bu oda içindeki bütün eşya ateş gibi gözüme batıyor. Fakat bunlardan hiçbirine el sürmeyeceğim. Bugün şu odaya geldiğimi anlamana neden olacak hiçbir iz, hiçbir ipucu bırakmak istemem.

Fotoğrafa dikkatle bakarak:

— Gül, sevgili Anjelim! O zehirli, baştan çıkarıcı gülüşün, yüzünden hiç eksik olmasın. Bu gece cesedin şu karşıki döşekte ruhsuz yatarken sen yine buradan o faciaya güleceksin değil mi? Gül efendim gül... Ben seni katlettikten sonra artık yaşamayacağım... Şu karşıki odanın penceresinden kendimi akıntıya atacağım... Ben orada boğulurken sen burada yine gül... *Orevuar* Anjelim.
dedikten sonra acı bir tebessümle Şemi odadan çıkıp kapıyı kapadı.

Bu korkunç kararından kimseye bir şey sezdirmemek için o akşam Şemi zoraki bir neşeyle sofraya indi. Birkaç lokma yemek yedi. Amca Bey'in beş on zevzekliğini dinledi. Yatmak zamanı gelip de bütün hane halkı odalarına çekilince zavallı ümitsiz âşık büyük bir heyecana kapıldı. Gündüzki rakının verdiği sarhoşluktan kendinde eser kalmamıştı. "Ben bu işi ayık kafa ile yapamayacağım," dedi. Kilerden bir şişe konyak çalarak odasına çekildi. Bir kadeh içti. Gözlerini duvardaki saate dikip: "Dört buçuk. Daha altıya bir buçuk saat var. Şu kısa zaman geçtikten sonra bu ev bir matem evine dönecek. Yarın gece bu vakitlerde acaba nerede bulunacağım?.. Hiçbir yerde! Cesedimi denizde bulabilirlerse belki bir mezara gömerler. Fakat Anjel... O dağınık saçları, o güzel yüzü, her erkeği bir türlü baştan çıkaran o sevimli ağzıyla o da toprağa girecek. İkimiz bir günde gömüleceğiz. Sadri, o hain, o da bu şerefe nail olacak... Ölümümüzde bile Anjel ile aramıza kötü bir rakip giriyor.
diye mırıldanarak başını duvara dayayıp ağlamaya başladı. Zavallının zihninde aşkın sıkıntıları ile gençliğin hayata olan sağlam bağları pençe pençeye gelmiş mücadele, son bir şiddetle kavga ediyordu. Biri bu hayatı, görüntüsüne dayanılmaz siyah şekiller, eziyetine dayanılmaz bitmeyen

tasalar ve sıkıntılar içinde göstererek zavallıyı ölüm çukuruna doğru çekiyor, "Rahat bendedir. Bu sevdadan vazgeç. Bak sana kara kucağımı açtım. O çektiğin aşk azabının bir dakikalık ıstırabı benim bütün sonsuz sessizliğimden daha korkunçtur," diyordu. Beri yandan gençliğin hayata bağlılığı sürekli gülen ümitler, hülyalı emeller, gençlik hayallerine bürünmüş saadetler, aşklar, muhabbetler, vefalarla süslü bir gelecek göstererek: "Genç ayaklarının altına serdiğim bu arzular vadisine adım atmaktan niçin çekiniyorsun?.. Gözlerini okşayacak ne büyülü manzaralarım, kulaklarına fısıldayacak ne tatlı sırlarım, hevesli burnuna serpecek ne kendinden geçirecek çiçeklerim var... Benden yüz çevirip de niçin o korkunç çukura dönüyorsun? Ben sana gülerken sen bana kaşlarını çatarsan sonra pişman olursun..." diye fısıldadı.

Gençliği ikinci bir manevi şahıs olarak canlanmış da karşısına gelmiş gibi Şemi yumruklarını sıkıp ona hitaben dedi ki:

— Hayır, seni istemem... Bana göstermek istediğin hep o baştan çıkarıcı çiçekler gözümde yalnız bir kelebeğin onlara konup kalkmasıyla makbul olabilir. O kelebek Anjel'dir. Beni ilk sevda adımımda aldattın. Senden bu ihaneti görünce ben de o kara çukura yöneldim. Anjel'i bütün aşk günahlarından arındırarak bana tertemiz, saf olarak iade edebilir misin? Bu imkânsızdır. Edemezsin... Öyleyse ben de senin yüzüne bakmam... Bir an önce acılarımı dindirmek için beni yutacak dalgalara atılırım.

Bahtsız âşık başını tahtalara vurarak bir gözyaşı tufanı içinde:

— Öldüreceğim. Öleceğim. Başka emelim kalmadı.
dedikten sonra kalktı, bir kadeh daha içti. Saate bakarak:

— İntikam vaktine daha bir saat, yani bir asır var. Değil koca bir ömür, benim şu ıstıraplı hayatın bu tek saatini geçirmeye tahammülüm yok.

Sözleriyle oda kapısından başını çıkarıp dışarıyı dinledi. Herkes odasına çekilmişti. Hiç ses yoktu. Elinde küçük bir

lambayla yavaş yavaş yürüyüp silahlarla süslenmiş olan odaya girdi. Gündüzden seçtiği hançeri duvardan alarak odasına döndü. Bir kadeh konyak daha içtikten sonra hançeri kınından çıkardı. O soğuk demirin orasına burasına dokundu. O temastan duyduğu soğukluğun bütün vücuduna yayıldığını hissetti: "Biraz paslı ama Anjel'in yumuşak vücudunu delebilir," dedi.

Pencerenin önüne oturdu. Denize, karşıdan gölgeler içinde görünen dağlara, yalılara, küçükten beri hep içinde büyüdüğü o manzaralara bakışlarıyla birer birer veda edip kâh ağlayarak kâh acı acı gülerek bir hayli vakit geçirdi. Kalktı saate baktı. Altıya çeyrek var... "Vakit gelmiş" dedi. Deminden beri sabırsızlıkla gelmesini beklediği o uğursuz saatin yaklaşması bu defa kendinde ters bir etki gösterdi. Heyecanı arttı. Eli ayağı buz kesildi. "Üşüyorum, konyak içmeliyim," dedi. Bir, bir daha, birbiri üzerine iki konyak içti. Arkasından ceketi, yeleği çıkardı. Bir pantolon bir gömlekle kaldı. Hançeri eline aldı. Odadan çıktı.

Hareme giden koridorun kapısının kilitli olduğunu bildiğinden hiç o tarafa gitmeksizin merdivenden dikkatle indi. Geçtiğini kimseye duyurmadan bahçeye çıktı. Haremle selamlık bahçelerini ayıran, insan boyundan biraz yüksekçe bir duvar vardı. Duvara yakın ağaçlardan birine tırmanıp çıktı. Duvarın öbür tarafından aşağı süzülerek harem bahçesine indi. Bir süre durdu düşündü... "Ah keşke yanıma biraz konyak alaydım. Bu gece ne kadar içsem beni tutmuyor," dedi. Haremin alt kat pencereleri demir parmaklıklı, bahçeye açılan kapıları da geceleri kilitli bulundurulduğundan Şemi etrafına bakındı. Bahçeyi dolaştı. Ağaçların kurumuş dallarını ayıklamak için bahçıvanın daima oralarda bulundurduğu üç ayaklı merdiveni arayıp buldu. Bunu alt kat penceresinin önüne koyarak oradan içeri girdi. Koca yalı bütün sakinleriyle derin bir uyku içinde, ses yok seda yok... Taşlıktan geçti. Her basamağında bin heyecan hissederek iki merdiveni çıktı. Sofaya... Üç rakibin orta yerdeki masanın altına saklanmış olduğu

malum sofaya geldi. Orada asma lamba yine yanmıyor. Bunun söndürülmesini manidar buldu. Sofanın bu karanlığı Anjel'in odasında misafir bulunduğunu gösteriyordu. Yavaş yavaş yürüdü. Mürebbiye'nin kapısına geldi. Kulağını verdi. İçeriyi dinledi: Ufak ufak mırıltılar, kesik kesik ahlar oflar, kısaca bir üçüncü kişinin işitmemesi gereken mahrem sesler duydu. Aşk acısının, içtiği o birkaç kadeh konyağın alevlendirdiği kanı buhar gibi yayılarak damarlarına sığmaz bir hale geldi. Kendi kendine: "Demek Amca'nın ihbarı doğruymuş," dedi. Şemi artık insanlıktan çıkmış, baştan ayağa titreme, baştan ayağa ateş kesilmişti. Oradan çekildi. Yere düşmemek için duvarlara tutuna tutuna Sadri'nin odasına kadar gitti. Baktı kapı aralık, içeride kimse yok. Onun bitişiğindeki odaya girerek pencerelerden birinin camını, kafesini sürdü. İşini bitirdikten sonra kendisini kolayca denize atabilmek için bu hazırlıkta bulunuyordu. Oradan geri döndü. Babasının dairesine giden koridordan içeri girdi. Kütüphanede lamba yandığını kapının aralıklarından gördü. "Babam oturuyor" dedi. Usulca geri çekildi. O tarafa ses gitmemesi için koridorun sofaya olan kapısını yavaşça kapadı. Bir gürültü duyup babasının gelmesine, hane halkının uyanıp yukarıya koşuşturmalarına meydan kalmadan bu işi gayet seri görmek gerekiyordu. Zangır zangır bir halde kendi kendine: "Haydi bakalım cesaret, metanet... İşe başlamak zamanı geldi." dedi. Yavaş yavaş yine Mürebbiye'nin kapısına yaklaştı. Aşk acısı ve kıskançlık kin ve düşmanlığının vücuduna verdiği olanca şiddetle iki ayağını döşeme tahtalarına kuvvetle basıp sağ omzunu iki kanadın birleştiği yere dayayarak insanüstü denecek bir kuvvetle kapıya bir yüklendi. Gündüzden çekip hazırlamış olduğu alt ve üst sürgüleri yuvalarla olan zayıf bağlarından kurtularak iki kanat birden gacır gacır bir karış kadar ileriye yürüdü. Fakat kilit bütün bütün açılmadı. Yine kapıyı tutuyordu. İçeriden Türkçe-Fransızca "Ay aman! O nedir? Ne oluyoruz?" diye korku ve şaşkınlık dolu kalınlı inceli sesler işitildi. Sonra bir telaş, bir gezinme başladı. "Küt" diye birkaç kişi

birden karyoladan atladıktan sonra içerideki dolaplardan birinin anahtar ile kapısı açılıp yine kilitlenir gibi oldu. Şemi bu kargaşalıktan faydalanarak hançeri elinde sımsıkı tutarak on beş yirmi adım geriye açılıp kendini bilmez bir halde koşa koşa gülle gibi bir hızla kendini kapıya bir ikinci defa daha verdi. İki kanat birden çatır çatır ardına kadar açıldı.

Odanın içi yine pembe ışıklara boğulmuştu. Anjel ayaklar çıplak, göğüs bağır üryan, saçlar ürpermiş, titreyerek, dehşete düşmüş bir halde odanın bir köşesinde ayakta duruyor, üç erkekle oynamak istediği aşk komedyasının hiç beklemediği böyle bir trajediye dönmesine hayret ediyormuş gibi korkulu ve şaşkın gözlerle bakıyordu.

Şemi sağına baktı, soluna baktı, odada Anjel'den başka kimseyi göremedi. Hançerin kınını çekip odanın ortasına fırlatarak, silahlı elini Mürebbiye'ye doğrultarak yukarı kaldırdı. Heyecandan zor anlaşılır bir sesle:

— Eğer bağırırsan bu hançeri göğsünde bil... Birkaç dakika önce burada biri vardı. Nereye sakladın? Söyle?

Mürebbiye cüret göstermek isteyerek:

— *Je vais crier aà l'assassin*... (Koşun katil var diye bağıracağım...)

— *Si tu cries je te tue*... (Bağırırsan öldürürüm)

Anjel o korkunç anda düşmanının anadiliyle konuşursam belki etkisi daha büyük olur fikriyle Türkçeye dönerek:

— Ben ölmek korkmuyor. Şimdi katil var bağıracak. Efendi Baba gelecek burada... Senin ayaklar koyacak (falaka) içerde... Sopa sopa sopa... Çok acı çok ağrı...

— Uzun söze vaktim yok... Bu gece içeri aldığın herifi nereye sakladın? Deminden tatlı tatlı konuşuyordunuz.

— Ben içerde herif aldı?... Ben maasum, günahsız karı...

— Günahsız olduğunu papaza anlat... Ben burada seni *konfesyon*[1] ederek *absolüsyon*[2] vermeye gelmedim. Ne mal olduğunu biliyorum. Çabuk söyle herif nerede?

---

1 (Fr.) *Confession*: Günah çıkarma.

2 (Fr.) *Absolution*: Günahların bağışlanması.

— Ah vaaşi (vahşi) adam! Gece yarı bir karı kapı kırıyor...

Şemi çılgınca bir öfke ve hızla karyolanın etekliğini kaldırıp altına baktı. Kimse yok. Komodin niyetine karyolanın başucuna konmuş bulunan dolaplı büroyu açtı. Yine aradığını bulamadı. Aynalı dolaba koştu. Baktı, üzerinde anahtarı yok... Titrek bir sesle:

— Şu aynalı dolabın anahtarını ver... İçinde kimse yoksa bu gece seni affedeceğim...

— Benim aynalı dolap anahtarın kimse vermez... İçerde kadın eşya var. Eğer bir erkek onlara bakıyor. Ayıp oluyor...

— O kadının kendini çırılçıplak erkeklere göstermesi ayıp olmuyor da eşyasını göstermesi mi ayıp oluyor? Anahtarı ver diyorum...

Anjel küçümseyen bir cüretle kaşlarını çatıp:

— Ben anahtar vermiyorum...

Şemi kudurmuş bir kaplan gibi bir sıçrayışta üzerine atılarak Mürebbiye'nin iki elini arkasına çemreyip sımsıkı tuttuktan sonra kızı yan üstü yere çevirdi. Üzerine çıkıp hançerin ucunu iki memesinin ortasına doğru tutarak:

— Sen anahtar vermiyorsun ama ben seni gebertiyorum.

Anjel boğuk boğuk:

— Ben katil var bağıracak...

— Bağırdığın anda bu hançer göğsüne girecek...

Mürebbiye'nin "Bağıracağım" demesi öfkeli âşığını tehdit içindi. Yoksa bağırmak onun da hiç işine gelmiyor, ufak bir gürültü olup da dışarıdan biri gelecek diye kız oğlandan daha fazla korkuyordu. Anjel göğsü üzerinde parlayan hançere bakıp bir ölüm acısını, bir de anahtarı düşmanına teslim etmekteki tehlikeyi düşündü. Ölümü tercih eder gibi kadere boyun eğmiş bir ifadeyle kısık kısık dedi ki:

— İsterse beni öldürüyor. Fakat ben anahtar vermiyor...

Şemi öfkeden deliye dönerek olanca kuvvetiyle kızı bir iki tartakladı.

Anjel düşmanının demir pençeleri altında yarı baygın bir hale gelerek:

— *Ah! Quel supplice, que de torture?* (Bu ne işkence! Ne kadar eza?)

dedikten sonra vücudunun her zerresi başka başka titreyerek gözlerinden bir gözyaşı seli boşandı. Kendini asla savunma çabası, yardım için haykırmak cüreti göstermeyerek, yalnız içten gelen hıçkırıklar ve derin iniltilerle sessizce ağlıyordu. Şemi ellerinin baskısı altında kızın moraran beyaz bileklerine, diziyle çökerttiği kalçasına, kısaca o hoş ve yumuşak vücuda baştan ayağa göz gezdiriyordu. Şiddetli bir üzüntüyle kendi gözlerinden de sızmaya başlayan yaşları o baştan çıkaran sevgiliye göstermemek için başını arkaya çevirdi. Şimdi ikisi de ağlıyordu. Bir aşkın en çok başında ve sonunda akan bu hazin damlalar birbirinin ardından halının üzerine yuvarlanmaktayken bahtsız Şemi intikam arzusuyla ve delice bir şiddetle hırpalayıp ezmeye uğraştığı, elinde hançer ile sinesini delmeyi düşündüğü o vücudun –gençlik hayallerini süsleyen, bütün rüyalarını aşkla aydınlatan– Anjel'in, ruhuna hükmeden o kadının nazlı bedeni olduğunu düşündü. O vücuda değerken kalbinde hissettiği her vuruş "Öldürme affet... Affet... O yine seni sevecektir," diyordu. Baktı ki gittikçe derecesi artan üzüntüsü kararını yerine getirmesine engel olacak, bu defa ne yaptığını ne yapacağını bilmez bir halde kızın ellerini bırakıp kalktı. Odanın içinde bir iki döndü. Aynalı dolapla karşı karşıya gelince:

— Bunun içinde erkek var. Sen anahtarı vermezsen ben de tekmemle kıracağım... Önce onun içinden çıkanı, sonra da seni geberteceğim.

dedi. Tekmesini kaldırdığı sırada Anjel ümitsizce inleyerek:

— Yok... Yok... Kırmayacak... Kırmayacak... Ben anahtarı verecek...

dedi. Gecelik gömleğinin sol tarafındaki ufacık dantelalı cebinden küçük bir anahtar çıkarıp odanın ortasına fırlattı. Şemi hemen anahtarı aldı. Dolabın kilidine sokarken, beri yandan Mürebbiye uzun bir ah çekerek:

— Şemi açma... Açma... Sonra çok pişman olacak.

dedi. Kız bu sözleri bitirir bitirmez bütün bütün yere serilip bayılıverdi.

Şemi düşmanını dolaptan kaçırmadan ilk hamlede öldürmek için bir eliyle hançeri kaldırdı, hazır tuttu. Diğer eliyle dolabı açtı. Gözüne çarpan ilk manzaradan bu defa hakikaten çıldırmış gibi iki adım geriye fırlayarak:

— Ahhh... Efendibabam!!!..

feryadıyla, elinden hançer bir tarafa kendi de öbür tarafa düştü, bayıldı. Evet... Şemi'nin efendibabası Dehri Efendi ak sakalı ve kıpkırmızı bir yüzle Anjel'in asılı fistanlarının arasından çıktı. Odanın ortasına doğru bir iki adım yürüdü. Baygın yerde yatan o iki gencin haline, o acıklı tabloya baktı. Üçüncü bayılan da kendisi oldu.

Son

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

1. KUYRUKLUYILDIZ ALTINDA BİR İZDİVAÇ
   Hüseyin Rahmi Gürpınar
2. MÜREBBİYE
   Hüseyin Rahmi Gürpınar
3. EFSUNCU BABA
   Hüseyin Rahmi Gürpınar
4. İNTİBAH
   Namık Kemal
5. ŞAİR EVLENMESİ
   Şinasi
6. VATAN YAHUT SİLİSTRE
   Namık Kemal
7. KÜÇÜK ŞEYLER
   Samipaşazade Sezai
8. FELÂTUN BEY İLE RÂKIM EFENDİ
   Ahmet Mithat Efendi
9. TAAŞŞUK-I TALAT VE FİTNAT -TALAT VE FİTNAT'IN AŞKI-
   Şemsettin Sami
10. MAİ VE SİYAH
    Halit Ziya Uşaklıgil
11. REFET
    Fatma Aliye
12. TURFANDA MI YOKSA TURFA MI?
    Mizancı Murat
13. ÖMER'İN ÇOCUKLUĞU
    Muallim Naci

14. DOLAPTAN TEMAŞA
Ahmet Mithat Efendi

15. GULYABANİ
Hüseyin Rahmi Gürpınar

16. SALON KÖŞELERİNDE
Safveti Ziya

17. FALAKA
Ahmet Rasim

18. A'MÂK-I HAYAL -HAYALİN DERİNLİKLERİ-
Filibeli Ahmet Hilmi

19. ŞEYTANKAYA TILSIMI
Ahmet Mithat Efendi

20. ÇİNGENE
Ahmet Mithat Efendi

21. SERGÜZEŞT
Samipaşazade Sezai

22. ZEHRA
Nabizade Nâzım

23. GENÇ KIZ KALBİ
Mehmet Rauf

24. BİZE GÖRE -VE BİR SEYAHATİN NOTLARI-
Ahmet Haşim

25. SEYAHAT JURNALİ
Âli Bey

26. GÖNÜL BİR YEL DEĞİRMENİDİR SEVDA ÖĞÜTÜR
Hüseyin Rahmi Gürpınar

27. HAZAN BÜLBÜLÜ
Hüseyin Rahmi Gürpınar

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 2

Matmazel Anjel, doğup büyüdüğü Paris'in kenar mahallelerindeki sefil hayatını geride bırakıp, zengin bir ailenin hanımı olmak konusunda kararlıdır. Anjel'in kaderi İstanbullu Dehri Efendi ailesinden birkaç masumun eğitim ve terbiyesinden sorumlu öğretmen olarak atanmasıyla değişir. Mürebbiyelik Anjel'e istediği kazancı sağlamayınca, evin en küçüğünden en büyüğüne bütün erkeklerini fethetmek için hazırladığı dehşetli programı derhal uygulamaya girişir. Anjel'in odasının bulunduğu koridorda gölgeler dans etmeye başlar. Ev ahalisi giderek birbirine düşer, sınırlar zorlanır ve finalde büyük bir sürpriz beklemektedir.

Kendi döneminin Avrupalı romancılarını, filozoflarını yakından takip eden Hüseyin Rahmi, *Mürebbiye*'de geniş bir kültürel coğrafyaya referanslarla kurgusunun katmanlarını derinleştiriyor.

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Dönemini ve çevresini romanlarında yaşatıp, genç yaşlarından itibaren geniş halk kitlelerince sevilerek okunmuş Hüseyin Rahmi, edebiyatımızın benzeri az bulunur şahsiyetlerindendir. Kitaplarında İstanbul yaşamının özel inanışları, toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler, kadın erkek ilişkileri gibi konular halkın özgün konuşma biçimleri korunarak, çok defa gülünç, bazen hüzünlü olarak işlenir. Romanımıza "mahalli renk" ilk kez onunla girer. Yazarlık yaşamına 1883'te *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde başlar. 1896'da *İkdam* gazetesinde roman ve öyküleri tefrika edilirken üne kavuşur. Döneminin en çok okunan yazarı olur. Tüm kazancı yazarlıktan gelir. Bu sayede Heybeliada'da şimdi müze olan köşkünü alır. 1908 Meşrutiyet'inden sonra Ahmet Rasim'le *Boşboğaz* adında bir mizah gazetesi çıkarır. İlk soruşturmaya böylelikle uğrar. Gazetesi kapanır. İkinci kez *Ben Deli miyim?* romanıyla mahkemelik olacak ve yine beraat edecektir. Çoğu roman olmak üzere öykü, tiyatro, makale ve eleştiri türünde altmışın üzerinde kitabı bulunmaktadır.
Yazarın seçme eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

10 TL